

సమీక్షణం
(వ్యాస పంచతంత్రం)

పద్మశ్రీ, రణభీష్మార్జున
డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి

ప్రచురితము :
పంఠీ ఆర్ట్ థియేటర్స్
మ్యూజింగ్స్, హైదరాబాద్ - 500 044
(ఫోన్ నెం. 01001)

SAMEEKSHANAM

ప్రథమ ముద్రణ :

1981, జూన్

కాపీలు 2000

హార్డులు :

రచయితవి

ముద్రణకర్త

శ్రీ శీలా ప్రింట్స్

ముద్రణ :

మహా ప్రింట్స్

హిమాయత్ నగర్

హైదరాబాద్ - 500 029.

ఫోన్ : 35140

ప్రతులు దొరికితే :

దేశీయ చౌస్, వారాణసిగూడ,

హైదరాబాద్ - 500 027

నవయుగ బుక్ సెంటర్

సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్ - 1

స్వామివెంట్స్ బుక్ సెంటర్

విజయవాడ

నవోదయ బుక్ సెంటర్

విజయవాడ

మొ. యా. 10.00

కా మ క

వంశీ సాహితీవరంగా మంచిపేరు తెచ్చుకోగలుగుచుండగా అది నారాయణరెడ్డి గారి పోత్తమానే అని చెప్పింది. కాదుకాదు, దండలం, అర్పాటమేల అహంకారాలను అయ్యేయిస్తూ, ఒక పుస్తకం పూరించి ఇవ్వటం ఎవరికైనా అవసరమైతే చేయవచ్చునని అన్నాడు తా॥ ఏ. నారాయణరెడ్డిగారు. వాడు చెప్పిన విధానం నాకువచ్చింది. అప్పటినుంచి పత్రికా పాఠ్యభ్యసనలో ఒక పుస్తకం పూరించునూ పట్టాము. వాటిలో కొన్ని పెద్దల పాఠ్యభ్యసన అందుకున్నాయి. అతిలాంఛనోపయోగం 'అనాథ శిశువు' నారాయణరెడ్డి గారు. ముఖ్యంగా ఒకరిని నొప్పించక, విమర్శించక చక్కని పోత్తమాం ఇచ్చే సహృదయ మూర్తి. వారి గిరిజ ఇప్పటిసోత్తవ మహాపథలు వంశీ నిర్వహించటం అద్భుతం. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఎన్నోకలా సంస్థలున్నాయి. అయినప్పటికీ వారి ఇప్పటిసోత్తవమహాపథలు నిర్వహించే అవకాశం 'వంశీ'కి దక్కింది. తా॥ ఏ. నారాయణరెడ్డి గారికి వంశీ ఎంతో ఊణువడి పుంజుంది. అంతేకాదు ఈ సంస్థలలో వారి వ్యాపారసంఘటి "వహిషణం" ప్రారంభించే అవకాశం వంశీకి వాడు కల్పించటం ఎంతో ముదావహం. ఈ సంఘటిని వారికి షుభ్రవరంగా వాడుకగా ముచ్చిస్తున్నది వంశీ.

ఈ మహాపథలు మాకు అంతగా విరిచిన మంత్రవద్యలు శ్రీ డి. అయ్యప్పరెడ్డిగారికి వంశీ కృతజ్ఞతలు చెప్పుకుంటున్నది.

తా॥ ఏ. నారాయణరెడ్డిగారికి, వంశీకి మధ్యనల అనురాగం ఈ మహాపథలతో మరింతగా స్పష్టమవుతుందని ఆశిస్తూ.

భవదీయం

వంశీ రామరాజు

వ్యవసాయకర్మ

19.7.81

హైదరాబాద్

ఈ సంపుటిని గురించి

అప్పుడెప్పుడో వెలువడింది నేను అప్పుకప్పుడు రాసిన వ్యాసాల సంపుటి 'వ్యాసవాహిని'గా.

ఆకర్షాక పత్రికల్లో ప్రకటించినవి, ఆరాళవాణి ప్రకటించినవి, సంకలనగ్రంథాల్లో ప్రచురించినవి - ఒక పది వ్యాసాలను సేకరించి పంపివారు ఈ సంపుటిగా ముద్రించి నా యాభయోజనస్మదితోత్సవ సందర్భంకో కానుకగా సమర్పించారు అందుకు నేను ప్రతజ్ఞాబిష్ట.

ఈ వ్యాసాల్లో సగం యువభారతివారి సంపుటాల్లో వెలువడినవే. వాటిని పునర్ముద్రించుకోవడానికి అంగీకరించిన యువభారతికి ప్రతజ్ఞతలు.

మాత్రాచ్ఛందస్సులను గూర్చిన వ్యాసం ఇరవై యేళ్ల క్రితం రాసింది. ఇప్పుడు రాస్తే ఇంకా మెరుగ్గా ఉండేదేమో. అయినా విద్యార్థులకు మాత్రాచ్ఛందస్సుకు సంబంధించిన ప్రాథమిక పరిజ్ఞానం కలిగిస్తుందనే దృష్టితో ఈ సంపుటిలో చేర్చాను.

సి. నారాయణరెడ్డి

వ్యాస సూచిక

	పుట
1. పోతన: పునఃపరిశీలన	1
2. తామరా విరావ్యక్తిత్వం	17
3. యంగిపాదుల్లోని కావ్యత్వం	36
4. మలేనామా పరిజాలం-కావ్యవిశేషాలు	52
5. అశ్వరక్షాద్ధికాల్లో ఆ ప్రస్థానం	62
6. అశ్వరక్షాద్ధికాల్లో యెచ్చుతున్నవి	67
7. మాత్రాశ్చర్యం	72
8. నాటికాంశం	78
9. అనుబంధం	88
10. అనాది అన్నది - అనాది ఉన్నది	90

పోతన; పునఃపరిశీలన

అమ్మోరిలోను అవగానే భాగవతం గుర్తొస్తుంది. భాగవతం అవగానే భక్తిలో కలిసిన గాథలు అలలు అలలుగా పొంగివస్తాయి—గజేంద్రమోక్షం, ప్రహ్లాదచరిత్ర, వామనచరిత్ర, దుష్టిలేకల్యాణం, అంబరీషోపాఖ్యానం, అజామి ఓపాఖ్యానం—ఇందు మంచిగా భాగవతంలోని ఉపాఖ్యానాలన్నీ. ఈ భక్తమణుల చరిత్రలను వికారికం చేసిన మూలనూత్రం నామదేవతత్వం. వ్యాసునంతటి వాడే వేదాలను గుంగడించి, అష్టాదశశ్లోకావాలు నిరచించి, బ్రహ్మసూత్రాలను ప్రవచించి, భారాన్ని పగ్గించికలించి అప్పటికీ మనస్సు నిండక “హరికీ, యోగివరులూ అలిలవీరమైన భాగవత గాథ వలలనై తినే” అని తిమ్మదైవాడు. నందబోధితుడై ఏడ్చుబాకలోమడిమైన భాగవరాన్ని ఎన్నుకున్నాడు. ఆ రకంగా తన మదిలో కలిగిన అరకొరలను తీర్చుకున్నాడు.

వ్యావహారికం తెలుగునేత అంద్రవాక్యలమ్మికి అవలై న నై సేత. ఆ
యమ్మిను అంతటముందు చిటిబొటి నగలలో పింగారించిన తెలుగుకప్పులు లేక
పోలేదు. వారి వెన్నెలవదాలూ, చిమ్మెరవదాలూ, ఉయ్యాలపొటలూ, నివాళి
పొటలూ, పిలలూ, బోలలూ పుడమికల్లి వదుపున కరిగిపోయి ఉంటాయి.
నేకయుల దాల్చిలలో మాటుపెరిగి ఉంటాయి, లేదా బాటలలోనో, రాగిలే
టలలోనో, రాతిపలకలపైనో ముక్తిరసాయనంగా పడిఉంటాయి. అయితే తెలుగు
కవిత్వానికి తొలిపాటగా గ్రంథస్థితి కరిగించింది కవిశ్రయమే. అంటే నేటి
గ్రంథితకావ్య పాడుటపేసినవాడు నమ్మయ్య-తిక్కన్న ఎర్రన్నలే. కావ్యకావ్యుడు
తెలుగులో కావ్యరచనాకైలివి తీర్చిదిద్దించి కూడా ఈ మూర్తిశ్రయమే. ఇతర
రసాలమైన వ్యావహారికం వారిచేలోపడి కావ్యచిక్క-వాక్యన్ని సంతరించి
కుంది. పద్యచిక్కకు అడ్డుకై న వార్మికి రచించిన రామాయణంలో మూరాయిల
ద్వారా తెలుగుబొలంలో పదంమోపింది. ఆ విధంగా భారతీయ సంస్కృతికి
మూలకంబాలై న మూడుగ్రంథాలలో భారతరామాయణం అంధ్రవాక్యలమ్మికి

అభేదభక్తికి చులదేవి కార్యాలం. ఇంతటి సమస్తయశస్వత్వం అప్పుటి సతదాదామండలం అపూర్వం.

ఏ కథను ఏదంతావారి: ఏదెరున్న కథను ఎక్కడ ఎత్తుకోవారి: ఆ పుస్తకము ఏ స్పష్టతతో ఎత్తుకున్నది ఎలా వివరించారి: తన కవిశాస్త్రజ్ఞులను ఏ రకంగా నిర్దాశించిరించారి: ఏ కవితైనా ఈ అపస్త తప్పదు. కృత్యా వ్యవస్థ అంతే ఇదే. అదికవి సన్నయభట్టాచార్యులకీ ఇది తప్పలేదు. అవతారికలో రాజరాజును గూర్చి తనను గూర్చి చెప్పకున్న తర్వాత అవలం విషయం అందుకున్నాడు. కాను వ్రాయమన్న భారతం తన ఎన్నిక కాదు. అది ప్రధానంగా రాజరాజు ఐన్నిర, హిమవతు మొదలుకొని పాండవోత్తమలవరకు పీఠపాదం తన వంశీయుల దురత్రను తెలుగులో పదాలనే అధిష్టం రాజరాజుకు కలిగింది. అది వాస్తా తన కులద్రావ్యుడైన సన్నయ చెవిలో వేరాదు. రాజక్రమణం అనేక విశిష్టతలవ్రదమని దానికి ప్రాతిపదికగూడా వేరాదు. ఆ రాజుతోపాటి అనుమతంతో, నిర్వృతుల అనుగ్రహంతో కాను నేర్పిన విధంబు: వ్యాసభారతాన్ని తెలిగించాడు సన్నయభట్టాచార్యుడు. తెలుగులో అదికవి సన్నయ్య. సంస్కృతంలో అదికవి చార్మకీ. మరి సన్నయ్య ఆ రామాయణాన్ని సదరి భారతాన్ని చేపట్టడానికి ప్రధానకారణం రాజరాజుకు భారతంపట్ల గల అభిమానం అని చెప్పిపోయింది. అంతే ప్రస్తుతకాలంలో మాత్రా ఆ కృతికర్తకు స్పృహ లేదేమో అని అనుకోవలసివస్తుంది. అవతారికారచనలోనూ తదనంతర విపులం సన్నయ్య మార్గభట్ట. తిక్కన్న స్థూలంగా ఆ సంవిధానాన్ని అనుసరించిని కొంచెం కొత్తదారి చొక్కాడు. సన్నయ్య తెలిగించగా మిగిలిని భారతాన్ని అను కదించాలని పంకర్పించుకున్నాడు. ఇది ఎవరో నూచించిన పుస్తకం కాదు. తిక్కన్న అనే చేతులున్న ఎన్నిక. సరిగ్గా పోతన్న తిక్కన్న తెన్నునే అనువరించాడు. భాగవతకారికను విలాసవర్ణాసకారికలు తోలుట్టుగా తీర్చిదిద్దాడు. తిక్కన్నలాగే తన వస్తువును అనే ఏదెరున్నాడు పోతన్న. తిక్కన్న భారతరచనాకౌతుకం కవితలపై పోతన్న శ్రమన్నారాయణుడని ప్రపంచ విరచనానుమానాలం కనబరిచాడు. అతడు నిర్మించే సమయంలో "కలలో పుట్టుట్లు"గా హరిహరనాడు కవిపిల్లారు. ఇతడు గంగాతీరంలో మహాకవిరచారం చేస్తూ, కన్నులరమూసుకొని ఉంతగా, రామకథాశ్రీగ

విస్తాడు. “కరుణారసము పొంగితోరగెడు బాధువు” అన్న సీసపద్యంలో హరిహరదాసుణ్ణి రూపుకట్టించాడు తిక్కప్ప. “మెలుగు చెంగటమున్న మేళుంబు కై వడి” అన్న సీసపద్యంలో సీతాదాసుణ్ణి చిత్రించాడు పోతప్ప. అతడు సర్వేశ్వరుడు, ఇతడు రాజమూల్యుడు. అక్కడ హరిహరదాసుడు “నెలవిస్తాడు...తారతరచదా బ్రయత్నం భవ్యమగుసార్థతరుపక్షపలమని; దానిని తనకు కృతి ఇమ్మని. ఇక్కడ తానుభయితు అనిపిస్తాడు...సహజాగవతం ‘తెనుగుసేయి’ మని, తనపేర అంతేకదామన్నది. కామే ఇతివృత్తాన్ని స్వీకరించడం, సర్వేశ్వరుణ్ణికాక సర్వేశ్వరుణ్ణి కృతిపరిగా నిర్ణయించడం తిక్కప్ప పోతప్పలకున్న సమభిరక్తం. ఈ కృతులు రచించేవాటికి ఇద్దరి మునుపటివృత్తులు ఎల్లాలు లేని భక్తిసరిహద్దులు. తారతరచనం తిక్కప్ప వృత్తిలో అతాదనా సరేషం. భాగవతరచనం పోతప్ప వృత్తిలో భవబంధపమోదనం. ఇక్కడే ఉంది పోతప్ప అదృష్టం. చిత్తపీఠికి తగిన ఇతివృత్తం తొలికించి, పరివర్తించి పాడుటన్నాడు.

“తరిగెడిది భాగవతమట

తరికింటి పడుండు రాదుభయింతడఁ జేఁ

అరికిన భవహర మగునట;

తరికడ వేటొందుగాఢఁ బలుఁడగ నేలాఁ”

దాటుకు పలుకులను పోషిస్తానంలో చిరిగి పలుకులు వెల్లడిస్తోన్నాయి. అయితే భాగవతరచన అంతంత మాత్రాన జరిగేదిరాదు. ఈ “సహజ హండియ్య”నికీ అది తెలియదా ? అదీ విన్నవించుకున్నాడు.

“భాగవతము తెలిపి వలుకుట చిత్రంబు

తూలికె నఁ దమ్మి యాలికె నె

విలుదలనులవలన విన్నంత కన్నంత

తెలియ వచ్చినంత తేటవలుతు.”

భాగవతం తెలుసుకోవడం, తెలిసింది తెలుపుకోవడం చిత్రమట; విటమే. రాక్షసులుం అరిలా సాగిపోయే మనిషివల్ల భాగవతం తిన్నలోకిక ప్రకృతుల సంభుక్షణవల్ల భాగవతం స్థూలదృష్టికి కృష్ణతీలానెట్టి విష్ణుభక్తుల అబలాత్వ

సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తే అది చుక్క చుక్క ఎన్నెన్నో విషయాలను వేదాంతగ్రంథం లున్న చుక్కగ్రంథం, ఆ ముదలు విషయం చాచుచీ నిందిచీ దుష్కరమే. మరి ఆ భాగవతరహాస్యం ఆ భగవంతునిలే తెలియాలి. భారం అతనిపై వేసి వ్యాపభాగవతవ్యాఖ్యాత అయిన శ్రీధరుణ్ణి అలంకరించే చేతులని తెలియవచ్చినంత చేయవలెదు. ఈ చేతులివి. ఈ చేయవలడం ఏ తెలుగులో? సన్నయి పొంగిందిని తప్పుపడవలెదు. తెలుగులోనా? లేక పొంతులకి సోచున్న పర్యవేషించిన జానుతెనుగులోనా? వీరన్న పాత్రికత్త అపొంతలచా పంతనింత పుంతలచా అంతమైంది.

“కొందరికి తెలుగు గుణములు;

కొందరిని సంస్కృతము గుణము; తెలుగు

కొందరికి గుణములు; నే

నందలి మెప్పించు గుణం వచ్చుమేళం”

కొందరికి తెలుగు గుణములు. ఇందులో పరోక్షంగా పొలంరికి, ప్రత్యక్షంగా తిక్కన్న నివిస్తున్నాయి. కొందరికి సంస్కృతం గుణములు. ఇందులో మూలంగా పన్నయి, పటుపంగా శ్రీవాణుని వివిధిస్తున్నాయి. అయితేనే కాదు. వారి అనుయాయులు చూడ మురిస్తున్నాయి. బ్రాహ్మణంగా పరిశీలే సంస్కృతభాష అంటారు. మదివారం చిరికిలే తెలుగుభాష అంటారు. ఎవరేమనుకున్నా వాట తరిగిందేమంది? వా రెవళ్లం విజంగా రద్దాటకభాష అని ఎదుటివాళ్లను ఈనడించి తోలుకుంటే కాదు. కాదుగానీ, వీరన్నకు అలవడలేదు. అది శ్రీవాణుని సొత్తు. ఈ పద్యమే వీరన్న పత్తముర్రకి ఆర్థం వట్టింది. అయీ సందర్భాలనుబట్టి అందరినీ మెప్పిస్తూ అన్నమాటలో వినియం ఎంత మెత్తగా ఉంటో, విశ్వాసం అంత ఉత్తగా ఉంది. భాగవతం ప్రదిలే తెలుస్తుంది అతని సంస్కృతగుణం; అచ్చతెనుగుకలం.

సన్నయిదులు భారాన్ని అందీగరించారు. భాష్కరరంగరావులు రామాయణాన్ని అందించారు. నాథసూరియ సూరసవంటివారు పురాణాంశు అనువదించారు. పిరవ్వూరు తమ పురాతన కుళాదిత్యంవల్ల భాగవతాన్ని తెలిగించలేదు. దీనిని తెలిగించి పునర్జన్మ తేజందా తన ఉన్నను సవలం

దేవునింటానని ఆశించేందాడు విశేషపు. నేను నిగమాలు వదిలిపా నిగమం కాని మొదటి భాగవతవిగమం వదిలిపై అత్యంతమనిగమం అని విశ్వసించాడు. అ మొదటివాంఛే భాగవతభగవదు మూలం. మొట్టమొదటి పత్యమే ఆ ఆశయానిది దివివ ముఖలితం.

“శ్రీశైలవల్లభపంజాబీ నేడుకట్టెక్కి చింతించెదన్ నోట
పై భారంతట భక్తవాలనకా సురంధరిన్ దాసవో
ద్రోహ పుంతుల గేశోలవిలపప్రస్థానంబునా
దా కంజాతవనాంబులకు మనోపంజాగిగాడింబునా”

ఇది నాందీశోకం వంటి పద్యం. లతీకృతమైన పద్యరీతిలోనిది. ఇది
లక్షణం వివేచించడం దీని లక్ష్యం. "శ్రీవాచగిరివాహనం" అని పేరు పెట్ట
లవాడు. "శ్రీయన గిరివాహనం" తిక్కన అన్నాడు. "శ్రీకైవల్యపదంబు"ను
వీరభు పన్నెడినాడు. ఈ పద్యంలో సమస్కాయితో పాట వస్తువిధ్యల
పాటా ఉండడం విశేషం. భాగవత కవితాయితను సందేహించును. లత
నివతాని పురుషుడు. లోకరక్షణం ల అవధారానికి ప్రేరణ. అతడు
గణేంద్రాదిభక్తులను పాలించినవాడు. హిరణ్యకశిపువృద్ధుని దానసం
దర్శకాలను స్తంభింపజేసినవాడు. ఈ రెండు అంశాలు శ్రీమద్వారాయనుని
లక్షణములూ చుక్కరితములూ మూలకంబాలు. భాగవతరక్షాదృశ్యం ఈ రెండు
అంశాలపై చేరి కలిసింది. ఈ రకంగా వీరభు పై పద్యంలోని
పాదభవమ్యం లో భాగవతంలోని పన్నెండు స్కంధాల పరమార్థాన్ని
విశ్లేషించాడు. మరొక విశేషం. ఈ పద్యంలోని ఉదాహరణలకు శబ్ద
స్థితియైతే కాదు. పృథ్వికాదును చూచా. "కేళిలోని పింపర్వతాల సమూహ
వాచకంబాతభవాంబులకు" అనే పర్యాయంలో అది భవించి. "దాట
దేవుల ప్రాంతం" అనే మాటలో అతని అయిదారత్వం స్ఫురించింది. అంటే ఈ
పద్యంలో సందింపబడిన పరమార్థాన్ని దిగ్విజయాన్ని, విశ్వవిజయం
వీరభు అర్థమిది. కావ్యంకంటే చూపుం, చూపుం కంటే శరీరాయుధముల
పన్ను విశేషమైతే. అలాగే కమోగుణం కంటే రక్షోగుణం రక్షోగుణంకంటే
విశ్రాంతి ప్రాంతమైన పక్ష్యం విశిష్టమైతే. అందుకే తొలిటి మునుకు

స త్వమయమనవి భగవంతుడై న హరినే కొలిచాడు. ఆ భగవంతుని పత్నీవిల్పం పుష్పరూపమే సైవత్వంతో ఉద్భవించిందని.

అవతారికలోని రచనావిశ్వన్ని పరిశీలించి, వాటినివ్యాన్ని పరిశీలించిని పోతన ప్యేయం శైవత్వమేనవి దోదపడుతుంది. తపదంధహాత్యం, అన్యసాఫల్యం శైవత్వం వల్లనే పొయ్యం. ఆ శైవత్వం పోతన వాదించిన పరమపదంః పురాణస్మ తపఃఫలం. ఈ శైవత్వవాంఛ ప్రపత్తిలా తానెదే విన్నది. భాగవతంలోని భగవానుడైన శక్తికి అతిలోనే ఎత్తిన వైజయంతిక.

ఇంతవఱకుగా నమరొడురైన శ్రీనాథ పోతనమాయల పత్నీశ్రివ్యాం నాని ఇక్కడే ఉంది. శ్రీనాథుని శృంగారగా ఎంత వ్యాఖ్యచేసినా 'ఈశ్వరాభ్యుపగతి' అంటే చెప్పబడ్డాయి. అంగీకరించలేక పండిత పురుషులవారి పుతి చించినా పోతన మహాభక్తులుగానే మేలంగాను, వాటింకం, సేవంకం, హరిమలానం, శివరాత్రిహాత్యత్వం పండిత క్రిస్టియన్లుగా వ్యాసా, వైషణంలోని క్రిస్టియన్లు, వాటవత్వంలోని శృంగారభక్తి క్రిస్టియన్లు, శ్రీనాథుని శృంగారపదముగా స్థాపిస్తాడు. మత్స్యదేవతానం, తానీగీగాని పరిసం పండిత పుష్కలలో ఎంతటి శృంగారదంతరితా లెవ పర్చిలు చేసినా, పోతన్న తెలుగుల పుష్కలమేగానే కీర్తింపబడుతున్నాయి. ఇంతకు అది వారణం కాం గడిచిపోయి పీరిమిట్టా అల్లులున్న కట్టకలు. మహాకథానం రావ్యాపరాధికలో పీరి వ్యక్తిత్వాలు మేలుచెప్పి ముద్రలు. శ్రీనాథుని కృతులన్న సదాంగీకారాలు. అతని మోక్షంలోని ఉత్పలమహాలన్న రావ్యాపరాధిక నమర్చుతాను. పుష్కల పరిమెలులు, గుక్కెయి మించివీళ్ళ పుష్కల ముద్రకలో చూడ ఆ రావ్యాపరాధిక అటు కృష్ణుడో ఇటు శివుడో దుయ్యకట్టాదు. ఇంకై పంచత్వలాలు కొండపీటలో విశ్వాధికాగా అక వెలుగువెలిగి అంతపో

2 (i) పుల్లనరోజునేత్ర యల పూతన దమ్ము పిషంబు దాగితం
దల్లి దవాన్ని దొంగిలి నటించును నిక్కెడమెల తింతిరీడి
పల్లనయొ క్షమో ముడుగు అచ్చులికొము తొప్పచాటితో
మెల్లన పోక్కిముట్ల దిగ్గజంగునెల పీసన గానుయొడదన్.

(ii) పీరిగలవానికీ పెలుగు
తరుణుల పరియాలుమేల భగవ చెంబాడన్
తిరిపెమున కిట్ల తాండ్ర
వరమేళా గంగ విరుము; పొచ్చుతి టాటున్,

యశోవిలాస సన్నగిల్లక, ఎక్కడో కర్ణాటరాయల కొలువులో నిక్కివడే గొడదండిపల్లవును ఉద్యమ వివాదహృదీతో ఓడించి, అతని కంబుధంకిమ పగులగొట్టించి, రాయల సభాగారంలో స్వర్ణస్నానం చేయించుటనే దాని తప్పి వదలి మత్స్యహంకృతి అతనిది నిర్భక్త మొహక్త లేని అవసానదశలో వివిజవదనమని గుండియలు దిగ్గుర వేటట్టు కడతీసిరిలో చూచా కనికలగ్గగ్గని పొగడవ్యక్తిత్వం అతనిది. మరి పోతన వ్యక్తిత్వం ఇందుకు నిర్మిం. అతడు వరాధిపులను కొలువలేడు; నిరులై ఉరుటలాడలేడు; అధికారాన్ని ఆశించలేడు; అహంకారాన్ని ప్రకటించలేడు. పూర్వకపులతోపాటు, పరిమానకపులతో పాటు భావికపులను చూచా బహుకరించిన విషయభూషణుడతడు. సమకాలీన కవులను సంఖ్యానిందడమే ఒక విశేషం. పుట్టిని కవులుగా చేకొట్టడం పోతన్న సంస్కారానికి విదర్శనం. ఈసంస్కారం పత్తనం పాదులో పుట్టేదే కదా. ఈ పత్తనమే దాన్ని ఆచారంగా చేసుకునే పోతన్న విరాడంబరి వ్యక్తిత్వాన్ని గూర్చి, వరాధిపవరాజ్యులత్వాన్ని గూర్చి కొన్ని చాటుకలు ఆ మోదరాజోటి తెక్కి చేటికి తెలుగునాట వాడుకలో ఉన్నాయి. భాగవతాన్ని తన కంఠిక మివ్వ వలసినదని సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుడు కోరడం. పోతన్న రాదనడం, ఏలపాలునికి కోపం వచ్చి దానిని నేలపాలు చేయడం—ఇదొకభ. శ్రీమదాచార్య పోతన్న స్వయానా కావనకుడులు. పోతన్న పొలం చున్నుంటే ఆ'దాపు' పల్లకిలో రానడం, అటు పోయారు లేకుండా పల్లకి తేలిపోవడం, ఇటు ఎదురు లేకుండా నాగరి పొగిపోవడం— ఇది మరోకభ. ఇదే కాక 'కర్ణాటకరీరాటకీదమ' తెవరో అతని కృతిని కాశీయానిని వస్తే ఆ తల్లి సరస్వతి 'రాటుకంటి వీరు చమరట్టు' మీద పడేటట్టు కాపురు మనడం, అమ్మ; ఏడుపరయ్యా; నిన్ను ఏవరికీ అమ్మ నమ్మా; అది. ఈ వరమథ ముడు ఓదార్పడం—ఇదొ విట్టకక. కృతిని ఇక్కడ 'ఇమ్మమనేశ్వరాధముల కిచ్చి', అక్కడ 'రాలుచే నమ్మెటవ్రేటులంబడక' బమ్మెర పోతరాజు భాగవతాన్ని 'నమ్మతి శ్రీహరి కిచ్చి చెప్పి'నని అవతారిక లోని మరో పద్యం ఇచ్చేసొక్కం.⁸ పోతన్న పేరు చెప్పితేనే నగలుసాహితీ

8. ఇమ్మమనేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంజులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్ని పుచ్చుకొని పొక్కి శరీరముఁ జూపి రాలుచే
నమ్మెటవాలులం బడక నమ్మతి శ్రీహరి కిచ్చి చెప్పి నీ
బమ్మెర పోతరా తొకఁడు భాగవతంబున్ బగ్గదీక్షంబుగన్,

అందువలన ఈ పద్యమే గుర్తుకొస్తుంది. ఈ పద్యం పోతన్ను దాటించే చాలా మందికి గుండెల్లో బయల్కుచుంటుంది. విచారితే ఈ పద్యరచనలో ఏ కారణం పోతన్ను కైరవాణి చేయి. 'హమ్మలు కొన్ని పుచ్చుకొని,' 'పొక్కి,' 'శరీరం బాని' 'చాలులే నమ్మకప్రేమలు' 'నమ్మతి,' 'ఇచ్చిచెప్పె,' ఈ బమ్మెరపోతరా వాడేడు'. ఇదీ దీనిది. ఇది పోతన్న పలుబరేనా భావరూపం అనిపించింది. భవబంధవిమోచనం లభించి తత్తరపోవడం మాటలేనా? కాదు. పంపిణీ అవసరం లేకుండానే మరొక అంతస్సౌఖ్యం ఉంది. ఈ పద్యానికి ముందుమాట 'ఉభయరాష్ట్రకరణదశింద్ర' అన్నది. ఇది ఉత్తమపురుషంలో ఉంది. వెంటనే 'ఇమ్మనుడేశ్వరాదముల' పద్యంలో 'బమ్మెరపోతరా వాడేడు' అంటూ ప్రథమ పురుషం చూపింది. ఆ పద్యం తరువాత మరొక పద్యం. తరువాత 'అది మనీయ' అంటూ మళ్ళీ ఉత్తమపురుషం దర్శనం ఇచ్చింది. పద్యకల్పాన్ని బట్టి కాక అన్యాయంకొన్ని అట్టి చూసినా ఇది పోతన్న పద్యం కాదనే అనిపిస్తుంది. అతని కట్టలో, అమర కట్టలో తదనంతరకాలంలో ఈ పద్యాన్ని వ్రాసింది ఉంటుంది. ఎవరో చెబుతూ అతని కిష్కలు సింగయ్య వ్రాసి ఉంటాడేమో! సింగయ్య భావతంత్రుడి పక్ష స్వరూపాన్ని చరించాడు. పోతన్న పోతరానే ఇతని ఒక అవతారిక సంతరించుకున్నాడు. పూర్వ రచిస్తుంది? శ్రీనాథునితోపాటు బమ్మెర పోతరాజును స్మరించాడు. పోతరాజును స్తుతిస్తూ చెప్పిన పద్య మిది :

"బమ్మెలు పెప్పనేల ? జగమెప్పుగఁ బప్పగరాజులయిరిన్
సొమ్ముగ వార్యనంపదలు నూలులు చేపిపిచారి కత్తిరి
నమ్మనవారి భాగవత్తు ప్రియఁడై తగువారిఁ చేర్చితో
బమ్మెర పోతరాజు కవి పట్టిపూజఁగఁ దలంచి మోర్చిక్కెదన్"

ఈ పద్యంలో ఒకటి రెండు అంశాలు గమనింపదగినవి ఉన్నాయి. 'ఇమ్మను డేశ్వరాదముల' పద్యంలో 'నమ్మతి శ్రీహరి కిచ్చి చెప్పె' ఈ బమ్మెర పోతరా వాడేడు భాగవతం' అని ఉంది. "బమ్మెలు పెప్పనేల" పద్యంలో

అందరికీకానిసాహిత్య అకాడమి ప్రకరించింది 'నమ్మకప్రేమలే' అనుకోండి.

'పన్నుగ రాజశాయశివ' పాముగ..... రాజశయశివ..... తగులని
..... బమ్మెరి పోతరాజు అని ఉంది. ఆ పద్యంలో 'పాములు' 'బమ్మెరి' ఉన్నాయి. ఈ పద్యంలో 'పా' మాటలో 'ప' అక్షరం
ఇక్కడ 'జగద్వికలమగన్' అని ఉంది. ఇక్కడ "పాములను" అని ఉంది.
'జగద్వికలమగన్' అని ఉంది. అందులో ఉంది. ఆ పాములో 'పాము' గ
రాజశయశివ: నాకాని చేయడం ఇందులో ఉంది. ఈ రెండు పద్యాలలో
పోతన్న క్రితపుదితే ఉగ్రదీపమందిరి. పైగా రెండు పద్యాల గురించి
ఒకటిలో ఉంది. ఒకటి ఈ పంగయ్య. ఆ పద్యం చిందిరి. పోతన్న
అవరాజుల్లో చేర్చి ఉంటాడేమో అనే సమస్య ఉంది. అలా కాదు
పోతన్న పద్యాలలో పంగన్న పద్యం అనుకుంటేమో అని చెప్పేవాం. కాని
వచ్చు. అందుకు సమాధానం చెప్పవచ్చు. పద్యాలలో గానీ,
పద్యయోగంలో గానీ, రాసినదిలో గానీ ఈ పద్యంలో పోతన్న ముఖ్య
మాత్రం లేనిపోకలే. ఇంకా "పాములను" పాముల కందముల
కందముల కొద్దిగా ఉన్నాయి. అంటే పంతులు పోతన్న పంతులు అని
'పాములు' 'కొద్దిగా' అంటూ ప్రావీణ్యం ఉన్నది. అందుకే పాము
ఇందుకు పాము.

అవరాజు పద్యాలలో రాక భాగవతంలో ఉపాధ్యాయుడు పోతన్న
మూలాదిత్యంగా పెంచిన పద్యాలనుబట్టి, పేర్లను పద్యాలనుబట్టి, అతని
సత్వరమణీయమూర్తి సాక్షాత్కరించుచు. గజేంద్రుని స్వర్గయానలో,
పర్వతాది నిర్భయంలో, గోవింద ఉద్వేగంలో, బాహుని ఉద్వేగంలో -
ఇవే రాక సమదీపకరితం ఒకామణి చిరానంలో, తక్కిన పద్యాలలో
పోతన్న చిత్తపత్తి పలుకడానికై పరిమళమిచ్చుచుంది. పాములకు గానీ
భాగవత కోలాన్ని సైతం వీరకాలం మంచిపోయి, అయితే భాగవతం క్రమం
క్రితపలుకడానికై ఆ పాత్రలన్ని కానై పరవశించి, పద్యపంతులు' మంచి
పరికితా శివరాంపై భావించిన పన్ని పాములందరి భాగవతంలో 'కొద్దిగా' అని
అందుకే అందుకాదు - అవరాజులోనే రాక అందరి భాగవతంలో 'కొద్దిగా'
అందుకే పోతన్న సాక్షాత్కరితపత్తి, తక్కిన పద్యాల పరిమళం
మేలకేసుకోవచ్చు.

[illegible]

“అర్హులైన వీరును ఉన్నత స్థాయిలో పనిచేసే పాత్రను పోషించే
అర్హులైన వందలను బాండ్లలో పెట్టడం మూల్యవ్యయమేనవుతుంది.”

ಪಿಣಿ ಪೊಕ್ಕು ಬೆವರ ತುಳಿಸಿತು ಅದಿ.

"అనుబంధాన్ని పరిశీలించును, శరీరమును, భావకర్మమును. పంపిణీ
రక్తమును, సేవయు, ప్రకృతి ధేతుర్యమును, సంకీర్తన, దింకనం
చేయ నీ తో, వైది బ్రహ్మచారియాల పర్యావృత్తిని హరిన సమీక్ష
ప్రసంగై యుపసంహరింపబడినది గలదిగా వర్ణించు, దైత్యోత్తమా."

పర్వతము, నదెందులిను, అంబరీషుడు, మహేంద్రుడు, యోషుడు, అహోరీతుడు, సుకీర్తి, గోవిందంబులూ వత్తి కాకలగు నిరుజాను, పరీసూనాదు, పర్వతముడు, సుకీర్తి, గోవింద వంటి సాత్త్వికం బోధకు, వరమహానవతానందస్వం, అరీంద్ర శ్రీవత్స్లం కలలానందదేవగో గవినిస్తాయ, ఇది చెప్పింది ప్రహ్లాదుని మూలకం. ఎన్నెన్ని తంతులతో ఎన్నెన్ని పనులులతో పరికించాడు బోధకు.

శివరాత్రిపండుగ రోజు మూర్తిని స్థాపించి దేవాలయం

అంబేద్కర్‌లు పాశ్చాత్య విశ్వంలో పెరిచితులైనవారు.

అంతాదేవుని పేరుతో సేవించండి.

[illegible]

అటు వ్యాసునికీ కాదు, ఇటు వీరభద్రునికీ కాదు పొలంబడికి సోపన్నుడి. పోపన్ను
వీరభద్రుడు పూర్వీకుడు. చిమ్మరకు సమీపంలో ఉన్న పొలంబడి వాస్తవ్యుడు.
అతని చతుర్వేదసారంలోనూ, చివరపురాజంలోనూ ఈ వర్ణం వీరికిలే
ఉన్నాయి.

రాకాసులతో కన్ను ద్రాపు చకోరి

మూలాంశ పేయునే చీకటి దాగిపోవడం

అది పోషకం అంటే

‘హృద్దేంద్రుని చంద్రికా స్ఫురిత చకోరకం

బయటనే పొందగ్గ నీచారములకు'

అని పోతప్పు అంటారు.

⁴ఎరిదమ్మి బావన విహారిండు శ్రేణి

పరిగోవి మదియునే వ్రచ్చితి నిద్రల"

అవి పోషకం అంటే

¹మొదట మరీకంబ మౌళిగ్రంథమున, వేలు

మధుసూదన వోళ్ళనే మదనమూలతు!

అది పోతన్న అంటారు. అయితే పోతన్నును తాది వీరి రచనలందున్న పోతన్న తెలుసుకున్నది అక్కడే ఉందిపోతన్న పోత. "మొదట" "మొదట" "మొదట" - ఎన్నిమూలాలున్నానా అట్లాంటి న్నాన్న ఎంత ప్రాసాద రమ్యంగా విలసిల్లారు. అవసరమైతే సన్నుత్యను తాటి, అపై అందులు మొట్టాడు. తరువాతవాళ్ళవద్దెలా ఉన్నా అనుకుంటే జానపదపోతనమో, వీధిగారపోతనమో జరిగే అంత సాంకేతికత లేవట్లాడు. మరి "కమలాను పెర్చించు కరములు కంములు" మూలా పోతన్న కొత్తగా చెప్పిందిరా. సీమంతంలా.

“శ్రీ కృష్ణాదులకి కపరామరేయంబు
చింతింప వేర్వల కన్నా జిహ్వా”

అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినట్లే అన్నది. కానీ తోకానికి తెలిసినది “కృష్ణాదులకి కపరామరేయంబు చింతింప వేర్వల కన్నా జిహ్వా” అని. ఈ పాదాలలోకి కాలము చూచి పోతన్న చూపున పరిచయంకోరకము.

పాపపరమార్థం “కృష్ణం, కీర్తనం, కృత్యం, పాపసేవనం, అర్చనం, పంచనం, దానం, అర్చన, అర్చనపేదనం”-ఇవన్నీ ఒక పాదంలో కృష్ణుని మేలకలె. పాపం మాత్రం పేదనం దివ్యతత్వం కలిగి, అర్చనలో శ్రీకృష్ణునిపట్ల గల రక్తి కీర్తన కీర్తన వేదన అర్చనపేదనం, అర్చన పంచన కృత్యములు ఆ అర్చన లక్షణంలో నుంచి ఉద్భవించిన వేదన, అర్చనమున్నది, అర్చనమున్నది, పీకని ప్రధానంగా పాపకర్త, అనుపంగిరిగా ఆ పాపం చూస్తూ కృష్ణునిపంచన పాపసేవనముల పరిపేదనక పోలేదు. మరి మధుర కీర్తన మూల మేది? జీవాత్మ పరమాత్మల ఏయోగం, అంతక పరమాత్మనుండి అంతక, అంతక ఏదీపదీ జీవాత్మలు ఆ మూలాత్మను కలుపుకొనినానే తపసమే తగవడం కావడం ప్రాతిపదిక. శ్రీకృష్ణునిగంలో మనులు, బాధల యుగంలో గోపిలలు భగవద్విరహంలో సంతప్తలైన జీవాత్మలు, గోపిలలున్నారే, వాళ్ళు ఇట్లు, వాళ్ళు ఉన్నాయి, కొందరికి పడుతూ మరుతూ ఉన్నారే, అయితే కానీ యాదవులలో యమునాతీరంలో బృందావనిలో గోపాలని ముగిసినా అంతియగానే అర్చన మంచి పడుతుంది కీర్తన, బృందావని చేరుకొని పంచ కీర్తనలో కావక రసోద్భావంలో ఎలుగెత్తి పలుస్తారు, ఆ మోహనమూర్తిని పదేపదే స్మరించుకొని ఇలా ఆనందిస్తారు.

“కృష్ణునిచూచి పద్మపయనంబులచూచి కృష్ణునిపంబు మే
కలెనుచూచి మోకిపరిపర్చికపించుచూచు పద్మం
కలెనుచూచుచూచి మోకిచూచి కలెనుచూచుచూచు మోకిచూ
మోకియలార, మీ పోతలమూలంబు లేరుగదయ్యె, చెప్పరే.”

పద్మపర్య అ మోదపురు, ఆ గోపిరామమోదపురు తనకున్న మోదపురు, అంతలోనే అంతకీర్తనము, అప్పుడు గోపిని ఏయోగించుకొనినానే ఇలా పంథమిస్తాయి.

[illegible]

కపిలాశేదరాన్ని పండిందిని పోలితగుగా, అన్నివేళలా తలచుకోవడానికి అనువైన పద్యమందాలను అందింది. ఆదర్శమాసపురుగా పోతన్న చింతన. ధామరపులను అపహరించిత ఆ పంతులుగవయిది తప్ప అందంతమాత్రం వానికి ఎంతలా ఇంతటి సముద్బుతాని. ఎప్పుడో పోట్ల పరుగైత పాపపహార్తి ఇంతై అంతై అంతంపై మూడు రోజులను అగ్రహించిపట్ల - మిక్కిల్ ఇయ్యెనవంటి చిట్టారలో పుట్టిని పోతన్న మూడు రోజులను పక్కటెనీ ఆమృత కృతులను నిర్మించగలిగాడు. అపరాధిలో జతను నివేదించుకున్న ఈ పద్యం చూడండి.

“మొరవో పన్నయి చిక్కనాది తప్ప రీయిట్లం బుధానాపటల్
తెనుగుం దేయిండు పుచ్చరాత్తితలగూదిక్కంబు నా చట్టదో
తెనుగుం దేయిం మున్ను తాగనతమున్ దీనిం తెనింగించి నా
జననంబున్ సతలంబు దేవెదల ముద్దొక్కంబు లేకుండగన్”

తాగవరాన్ని తెనిగించి పోతన్న తనజాతిను పవలం చేసిపెట్టాడు. ఆ తాగవర పద్యాలను పఠించి తెలుగు ప్రజలు తప్ప జీవితాలనే పండించుకున్నాడు.

జాషువా కవితావ్యక్తిత్వం

‘రాజా మరిణించె నొక రాక రాతిపోయి
కవయు మరిణించె వొకరాక గగనమెక్కె-
రాజా జీవించె రాతి పగగ్రహములందు
మరిణి జీవించె ప్రళయ నాలుకలయందు’.

రాజువా మతం. అతని వ్యక్తిత్వం సంస్కృతవిగ్రహాల హృదయాల్లో జీవిస్తున్నది. అతని జీవితావ్యక్తిత్వం ప్రజలచాటుకల్లో జీవిస్తున్నది. ఆనకునమానం బాటలు గుట్టినప్పుడు, అంజరానితనం విహగ్నులు చిమ్మినప్పుడు, దుర్బర దానిద్ర్యం వెన్నాడినప్పుడు, తులంతవేదన గుండెల్లో చుకచుక ఉడికినప్పుడు జాషువా గుర్తొస్తాడు. అతని ‘పిరిటొప’ గుర్తొస్తుంది. ‘గద్దీలం’ జ్ఞాపకానికి వస్తుంది. ‘శ్మశానవాటి’ విజ్ఞాప్తు బొగలతో పైపైడులు నింపబడుతుంది. ఇంకా ఇంకా ఎన్నెన్నో అంశకృతులు ప్రతిభుటనకు ఓంకృతలై ప్రతిభిన్నమిస్తాయి.

జాషువా భవత్వాన్ని అతని వ్యక్తిత్వం నుంచి పడదీసి చూడలేము. అది జీవదాని కొలత చాలాచాలు, ఉపస్కారకాలు. అవిభాజ్యంగా కలిసిమండిన అనలక్ష్యాలు.

బాల్యంలో భవ ఓళ్లో నాటకం చూద్దామని తీర్చిదిద్దు కొనడోమాకుంటే “నీవు అంజరానివాడవు, రాజువడ”ని తువడించబడినప్పుడు, తెలుగుభాష మీది ముక్కుపతో ఇరానోహిందూ చదువుతూఉంటే, “జాషువా హిందువై పోయాడా”ని వ్యవహారాలు పీతకరించినప్పుడు, కొవ్వరపురపుల అవదానం ఎని రాను వ్రాసిన అభినందనపత్రాలను పేడికొన్ననుంచి పిలిపించాలనే ఉతూ హలాన్ని “అంత్యపత్రాలాదు సకల ప్రాణీభూతురాడ”ని అన్యపత్రాల వారు తృణీకరించినప్పుడు, అటు హిందువులు ఇటు క్రైస్తవులు ఎదిమదిగా భవను పెరివేసినప్పుడు, పొరువడ్ల మనీలే పాతకాలగా, గుడ్డి దీపమే గురువుగా భారత

భాగవతాలు తాను చదువుకున్నప్పుడు, సారీలు, గిరిగాళ్లు, గద్దీలాలు, కమలాలు తన శేషాక్షా కన్నీళ్లు తుడిచినప్పుడు. జామవా తమకాహ్లాదయందలెదగిలి ఒక్కొక్క పేదవానినింగం ఒక్కొక్క అందర్నొకరిగా చూపించింది జామవా కుతూహలపరి అతని శ్వాసకోశాలు ఎగబెట్టాయి అది.

కవికను ప్రతిక చేసి అన్యాయం పొందాడని ఇరిప్పత్తం. అప్పుకుంది ఆత్మజ్ఞత "గద్దీలాని"కి అంతరంగం. సమకాదృశ్యతః "శ్మశానవాటి"కి వేషవర్ణంగం. ఇలా అతని అనుభవాలూ, అందర్నొకరినూ పొయినంగా స్వానుభూతులు అనేగిరితలే.

జామవానిన్న సన్నే దిగుడుల్లో "కవికోకిల" ఒకటి. అన్ని దిగుడుల్లోనూ అన్యథంగా నిలిచిపోయింది ఇదే.

చింత పలకసాలను అస్వాదీస్తుంది. అంత రియ్యగానూ పలుకుతుంది. తుమ్మెద పూలకేసెంను గోర్తియింది. అంతకమ్మగానూ యింకరిస్తుంది. చురి కోకిల ఫలాలను ముట్టదు. పూలను తాకదు. కొమ్మలమీదూ ఉంటుంది. ఒకరుదిగుళ్ళను మేస్తుంది. అవ్వకదురుదులను పంచరించుటన్న ఒహోగీతం వినిపిస్తుంది. చింతపలుకు చెట్టుదాటదు. తుమ్మెదదోడ కోకిల దాటదు. కోకిల తమోనాదం కోకిలాటి, కొండదాటి, కోకిలాటి, పేటదాటి స్వాంతరాళంలో మారుమోగుతుంది.

జామవా అట్టాడుగా, అనాదృతుడుగా పంతుల మూలని ఇగ్గి "దు. తెదావల దిగుళ్ళను మేసి స్వాదుకవికలు ఆలపించాడు. సమకొండదాటి, గుంటూరుదాటి, సమస్తాంధ్రం అందులుమీటి ఎక్కువెక్కువ తెలుసుందో ఎక్కువెక్కువ అత్యున్నతమైన కనువెలుగుందో అక్కడిదాకా జామవా ఒకగీతం వదులించింది. అందుకే జామవా కవికోకిల. దీయగా పరికిలించుటా కాదు ; "పంచమస్వరం" సామ్యాన్ని అట్టి కొందరు తంగ్వంతరంగా ఊహించుకుంటున్నారు.

1) ఇది సమ్యక్యత పంచరించుటకు కావేలేదు : శ్మశాన వాటికి అందకావ్యము.

వరకపీఠుని కివత్వం ఎలాఉంటుందో చెప్పిన వద్యంలో శామివా
రదరాజ్యకృతం ద్వవిస్తున్నది. ఆ దృక్పథమే శామివా కవిరాష్ట్రరూపినికీ
అగ్రగాలా వస్తున్నది.

నవమతాళంబుల పురులై న పడకలో
రాణిందె సమాజంబు రాజవంశు
ద్రదుక్రొట్టు గుణాల గర్వంబుమెడలనం
కలమేర్చినరే పలుకుల పగిలెడు
చెలమిగులంబుని నీలంబునని బడ
వృత్తు నేన వలరాకనాని నిగింప
లరివలరానిమెగ్గలసేది లగ్యమో
పానమేల పుచ్చితమైన మెరుపు
గుణలనవమన గుణంబు మోటుకొట్టు
ద్రాక్షఫలంబుదృవమల యిందమల చూచి
కులకపీఠుని . పృథ్వీశంకరంబు
ప్రతిపదంబుల సురికి పర్యవేషించును.

ఈ పద్యంలో ఉత్తమంబునానినీ ఉండవలసిన సమగతి, పక్రోత్తి,
పొగ్గిరి, మార్గం, మారుదర్శన మూలంబులైనా, శ్రీరాధాని పీఠంబునం
అనాటలం ఇలాంటి అధిపాదాలనే ప్రకటింపాడు.

పాదకాజాపాదకాంతప్రద్రతయే, కాలాంతస్వరచ్చందితా
మనోగ్లావపదాంతంబులతలీపిర్వంతుకాంతమున
పరిపర్యంబును పరిపరిపి గా నల్కావ్యముల్ చిట్కలం
కులకంబు పరిపరిపింతు కలకాశీగేహంబునంబులన్.

శ్రీరాధాని పద్రక శామివా నూలించిన ద్రదుక్రొట్టు గుణాల మెడల వంపుల్లో
ఉంది. వంపు అంటే పక్రతే కదా! శ్రీరాధాని తెలివిన పయోధరకారివ్యం
శామివా నూలించిన 'కులకపీఠం బిగుపు' లో ఉంది. ఈ కాశీవ్యం శ్రీరాధా

రూపాంతరం. శ్రీనాథుడు ప్రకటించిన పరమార్థాన్ని జామివా "మధురపం"గా రూపొందించాడు. కవిజాంషణవిద్వేళంలో శ్రీనాథునిది, ఈ అభివ్యక్తిశాఖునిది ఎంతో పోషకకృతం ఉంది. పద్యం పద్యలోగూడా శ్రీనాథునిముద్ర జామివాపై నిర్దిష్టంగా ఉంది. గలగలపాదే మాటలగోలుమలమధ్య. పొర్రలబిచ్చిరింగా సాగే సమాసాలమధ్య, పాదమధ్యలో, ప్రాయశఃగా యరిష్టాపంలో చిన్ని సంబంధన విసంధం ఇద్దరికీ ఆజానబంబగా అలపడిన అలంకరియలు. అతడు "నీల సేయి దాశిజ్యమున్" అని అంటే అతడు "తగిసిపిట్టా నీల సేలమ్యురున్" అంటాడు. 'తక్కుమల్లు పవందు' వంటి శార్దూలాలు, 'అకాలమ నీళ్లుడు చక్కదనం' వంటి నీసాలు జామివా శ్రీనాథుని మూలలో పోసి ఉన్నవే. అరవ్వుపొందీకవదాలు, ఉర్దూమాలలు చిరిగిగా ప్యయోగించడం లోనూ ఈ కష్టనిర్దయా వివరిద్దరే. అవలు ప్రాచీనాంధ్రసాహిత్యంలో శ్రీనాథుడు ప్యయోగించినన్ని అన్యదేశ్యాలు (అరవ్వు, పొందీ, ఉర్దూ) మరెవ్వరూ ప్యయోగించలేదు. గుల్లాము (గులాం-దానిష), బిల్లా (బిలాహ్-దోష), బాబాము (బాబ్రా-అస్థానం), మందసము (మందస్-బంగారము), ఖసి (ఖసి - పంత్-పం) లాంటి అన్యదేశ్యాలు శ్రీనాథుని కృతుల్లో యాభై కి పైగా దొరుకుతాయి. జామివాలాగా పుంబాసపుంబంబంగా ఉర్దూ, పొందీక వదాలను ప్యయోగించినవారు లేరు. అవి తేవలం ఇయ్యోగపైచిత్రికోసం స్వీకరించినవి కావు. అవంలో నదిగిపోయినవే. ప్యవహారంలో అనువిత్వం ఎదుటపడేవే. అమ్మమ్మ (అమ్మమ్మ-సహాయం) నగిసి (నగ్గ్-అలంకరిత), హయాం (అయ్యాం-దినాలు, రోజులు) గలఖ (ఖల్వా-గోడప) పురమాయంది (పర్వా-సెలవిట్టుల), ఇంకా వదాలు, మలాస, పసిలు, తయూ, ముస్తాయి, మామూలు, దర్గా, దీమా, వనందు, కోనగిట్టాగాలు వంటి ప్యయోగాలు జామివా కవిత్వలో కోకొల్లలుగా దొరుకుతాయి.

స్వమతస్థులూ, అన్యమతస్థులూ తనను నిరసించినప్పుడు, జామివా పొయ్మలవందతో కొన్నాళ్ళు గడిపాడట. ఈ ఉర్దూపదాల ముమ్మరం ఆ సహ సానకతమని తూడా అనుకోవచ్చు.

జామినా తావకవివాహములను మహోత్సవముగా మెరుగుచేస్తున్నారా? తలచుకొనవలసింది. తావకవివాహాన్ని ప్రణయబంధిత్వానికి ఎక్కడెక్కడగా చాలామంది వ్యాఖ్యానిస్తూ ఉంటారు. అది తప్పు. తావకవిత్వ బాధాహానికీ హానికానికీ, ప్రణయకవిత్వం, ప్రకృతికవిత్వం, దేశాభిమానకవిత్వం, సంఘసంస్కరణ కవిత్వం, భక్తికవిత్వం, స్వేచ్ఛాచిగులు వగైరా. అయితే తావకవిత్వం ఇంత కావాలనుకోగా ఏర్పడదని, ప్రణయబంధిత్వానికి అన్నింటి తలగన్నీళ్లు ప్రసరించించి, వలించించి, అందువల్ల మూలకృష్టికి తావకవిత్వం అనే చిహ్నము ఉంటుంది, అందుచే ప్రేయస్విత అంగులు సాదే పట్టుకుంటుంటారు. గోచరించారు. జామినా దేశాభిమానకవిత్వం సంఘ సంస్కరణ కవిత్వం మెరుగుచేసినా ప్రణయకవిత్వంవైపు దోలేదు: 'నతి' పంట బంటి పెండు గుండు కృతజ్ఞతప్పు. విమర్శనాత్మకతావకవిత్వం అన్నది తగ్గినది. అది సాఫీతో చిహ్నము. తంటాకి కనిపించిన వాస్తవాలనే ప్రకటించారు. చిహ్నప్రేయస్విత పట్టినను దిశసించారు.

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో, నీ

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో "మ

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో

యమకవిత్వం అని నీయమముల గమించు ?

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో, నీ

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో

యమకవిత్వం అని నీయమముల గమించు ?

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో, నీ

'సామెత'లో చూడ కలిగి వరమార్గం నీవలం అందు కాదని,

నలుగురికి ఉపయోగపడదని కలుగు పెగిసిలు వ్యర్థమని అభిప్రాయపడ్డారు.

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో, నీ

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో

యమకవిత్వం అని నీయమముల గమించు ?

కవిమయముల తప్ప మరెవరినీ పొందుకు పొందుకో, నీ

కామరా పరిధిలో పాపములలో ముగ్ధులు పడిపోయారు. ప్రాముఖ్యత అధికారము ఉన్నదితో పక్కపట్టణాన్ని అతడు చేరుకున్న 'అంతఃజనత్రయ' పరిధిలోనే వంటి అవసరమును సాధించునట్లై పు మొగ్గుచూపలేదు. తోచినంతలో తూచుకోవడం, నొక్కి చెప్పుకోవడపును పురుషులు చేయసాగినందున కామరా పరిధిలోని గొప్పతనం, ఆ లునదిలో పొంగిపోవడం వలన అట్లై పక్కన పట్టణా ద్వారా వచ్చేవాలు, తమనది నుండి వచ్చేవాలు తమకు ముందే, వరకు వచ్చేవాలు ముందే గొప్పతనం.

కొంచెం చింతల పట్టుపట్టుకును చింతలవదలికి ఉల్లేఖలనూ, ఉద్వేగవలనూ పరలనూ అశ్రువులుస్తాయి. అతే అవిస్మయ్యాన్ని శాశ్వతశ్రీతోపాదలతో ఏకరూపంగా అలంకరిస్తారు. శేషలహరిదర్శనశ్రీసావనకు శ్లోకం, ఈ రీతి ఉపయోగంగానే ఉంటాయి. వారి ఒక సంగీతాన్ని అవేశాత్మకంగా ఉన్నవస్తువు ఇవే ప్రతిబింబ రూపంగా పరిణమిస్తాయి. జాతువారి పద్యాన్ని చిత్రికపట్టకం తెలుసు. జాతిని చిత్రపీఠాలుగా ఉన్నవియోగం తెలుసు. వారి ఉన్నదేశపు అతరించి తోల్కలేదు. నూతనా తెలయేదాటిగా, వాటిగా, ఏసావేశీవదాటిగా వీరతలు ఉన్నవల అలంకరించుచు, అతని దేశ్యానికి అవేశం చేసెం. అనలు ఏ రకతనా ఏసావేశీ ప్రాణపవనం, అందుకే ఉన్నవ వదాని గెవే అన్నాడు. "True art cannot exist without emotion" అది. ఈ ఏసావేశం లేవిపట్ల జుర్రితో ఉన్నాడు. జుర్రితోలాస్తాడు. జాతుగా నమరూపితో చూస్తాడు, అవేశితో రాస్తాడు. ఆ అవేశాన్ని వెల్లడలూకాలండా ఏల్లకాల్లుల్లా పొందుతాడు. పట్టకకాండంగా చూసేవారికి ఏసావేశీ ఉత్తమకవిత్వాన్ని సృష్టించగలుగు గానవి. కానీ వాటి పాల్గి "Poetry is emotion put into measure" అన్న విశ్వదానికి పరమమం ఇదే.

జాషువా ఏపాదేశానిది 'ఫినిజోస్' 'మొంటూజుమహల్', 'గన్వీలము' 'కృష్ణానాటి' వంటి అనేక కృష్ణులు పర్యవేక్షించినారు. ఈ చుట్టకలవాడు రాజధాని అనేవాన్ని ఏలినేను స్నేహితులతో, యువబాలికలతో పోలేడు. పోయిన ఒకటి రెండు వందలకొద్దీ కూడా తానవారమ్యులగానే ఉన్నారని,

అతడు శ్లేషమే తమాషాగా పోయోగించిన పండుగం

తీర్థదేవాలయముల పసిండుకతప

కటికదీకటిలోని చక్కినిగుండంబు

అవగతమని చేసికొన్న దివాంధమొకటి

వగలు వలదని శ్లేషగా పలుకసాగె.

వగలు అంటే దినమనీ వగలంటే విరోధాలనీ పుష్టం.

అలాగే ఏకా అంబదేయాలను గూర్చి వ్రాసిన సత్కథామాలలో యమక క్రిందని లోపై వాడు.

ఏకాయన వియ్యదగా

రేకాయన మొక్కదే యదెల్లనగ కలా

లోకాయస్సారంబున

శేతైక పంభమొక్క యేకాయేకా :

“ఏకాయేకా” అంటే ఏకాయే + కా. కాఅంటే ఏకా ఒక్కదేకా అని.

కరుణరసాన్ని వరించిన కవి జాషువా. “ఈవాడు రచించు; నిర్దోషుణ్ణా పరిణర్థక సప్రసింధముల్” అని పుష్టంగా కరుణర సహృదావాన్ని ప్రశంసించాడు. కరుణరసంతోపాటు, వీరరసాన్ని జాషువా స్వీకరించాడు. స్థూలంగాయితే జాషువా రచనల్లో కరుణం అంగీరసంగా, వీరం అంగరసాల్లో ఒంటగా భాసిస్తాయి. కానీ ఈరకమైన సప్రసింధాయస్వప్నమైన రససిద్ధాంతాల కొలమానాలతో యితే జాషువా కవితావిశిష్టత అందదు. అతని రసదృష్టిని విలక్షణదృష్టితోనే కొలిచిందాతని. వీరుగార్చే కరుణమో; విప్రుగర్చే వీరమో మాత్రమేకాదు. ఈ రెంటి కలయికతో రూపొందిన ఒక విమాత్సరసదృశ్యమం వాద్యునికి భావమాన మౌతున్నది. జాషువా శేవలకరుణరపైకకవీకాడు; శేవలవీరరపైకకవీకాడు. ఇలా అన్నంత మాత్రాన ఇతని కవిత్వం కరుణ + వీర ఉత్తయలసాల సముచిత సమ్మేళనం అనీ అనుకోరాదు. ఇతని కృతుల్లో ప్రముఖంగా ప్రఖ్యాతిని కనం గుండవీరం.

కరుణం కోకమూలకం. పీఠం ఉల్పాహమూలకం. కోకం ఆశానిహతివల్ల
నిర్వృణ్ణమయింది. ఉల్పాహం ఆశాప్రగతివల్ల పొంగులెత్తుతుంది. జామహ కవిత్వం
చిందించే కరుణకవనం ఉత్త కవ్విశ్చయిరాదు. ఉల్పాహమే దానిమిప్పుది. జాతికో
దాహగారేది రాదు. జ్ఞానలమే ఎడలో ముడుచుకున్నది. పోర్తనాత్మకమైనదిరాదు.
ప్రతిమిదుఃఖంబునమైంది.

పీఠకవనం త్రిప్రపంచీ తొలుత తరచుకు ప్రతిపాదించాడు. దానిపీఠం,
యద్దపీఠం, ధర్మపీఠం. రామరామ రంపగంగాధరిరానిని చేతిలో ఈ పీఠం
నిమిది కలరామలతో ఎదిగింది. అయ్యకరామల 'సాహిత్యపాం' గ్రంథంలో
గృహించి రూపానిగా అవతరించింది. కళాపీఠం, విశ్వపీఠం, భూపీఠం,
సౌందర్యపీఠం, జ్ఞానపీఠం—అంతగామరి: గాపపీఠం. ఈ రకంగా పోర్తిన
బ్రాహ్మణమల దృష్టిలో పీఠకవనం ఇన్నిన్ని రూపాలు ధరించింది. ఒక్కొక్క
రామం ఉత్కలంబాన్నిబట్టి ఒక్కొక్క పీఠకవనభేదం నిర్దేశింపబడింది.
సృజనానితీ రికాపీఠం అన్న ఒక్కమాటలో కవితాపీఠం ఉంది.
గృహపీఠంబూదా ఉంది. జ్ఞానపీఠంబూదా ఇమిడిపోయింది. తర్కశ్రీ
భూతలంగా పీఠపీఠం ప్రభేదాలివి. పెండునుంబూదోతే ఎన్ని పీఠాలైనా
అభ్యుదయం ఉండుంది. పీఠకవనంలో ఎంతమా మైదుమే వదలకుండా గండులకొద్ది
ఉపన్యసించే వట్టిది ఉపన్యాసపీఠంబూదా బడిగండు మోగినా తరగతిలో
పాఠప్రవచనం కొనిపొగించే వంతులు గారిది పాఠకవనం కదామరి: అది అలా
ఉండనియింది.

జామహ కరుణకవనంలోనుంచి పీఠకపాన్ని పొంగించినకవి. అతడు
చిందించే కవ్విశ్చ జుగ్గిగోళాలు. అవి దేవరించేదరాదు. గూఢలమే గుడ్డి
వలకరించేవి.

కరుణకవనమొకంకె-కతివ-రాక్షసమల

పాపకవనమలమే-గలధి ముదమల-గూర్చు

వేదికంటే వీటినియవ సహజమైన
చలువలను ఆశ్రయించు లేదు. 1

జానువా కృతుల్లోని కరుణావీరానికి నీలకమూ, మూలకమూ అయి
పడి. కన్నీళ్ళలో కలకలమంటే పురులింగాలను బొడుగుతున్న కవి కావ.

"కలిగెదియైతల దురాగతములు అందింది
కవికార మొలికింపఁ జరిము నాది"

అని గర్వించగలిగాడు.

"విష్ణుజానుల కన్నీటివీరిదములు
విరుగులై కేళమును కాల్చివేయు" అని

హెచ్చరించగలిగాడు. కాల్చే కన్నీళ్ళను దర్శించడం అంటే కరుణావీ
రసనిర్ధారానికి ప్రాంతపరిక వేదవికాసే కాక : 'గర్విలము' అని

"నాని తలపడ పులిటన పంకిలమును
కడిగి కరుణించ లేదయ్యె గగనగంగ
నాని నైవేద్యమున అంటువదిను నాడు
మూడు మూర్తులకును గూడ చూడులేదు"

అన్న పద్యంలోనూ విశ్వేదంతో కూడిన ప్రతిబోధనే పెద్ద పెద్దమైంద్రిది.
అస్పృశ్యులు పండించిన దాన్యమే కదా అలయం అ పమర్పించి నైవేద్యం ,
అంటరాని వాని దాన్యాన్ని అంటుకొనుది ఆ దేవతలే అనుకుంటే వాళ్ళకు గూడు
లేదు. పూజార్లకు వీడ లేదు.

ప్రతిమల పెండ్లి నీయలను పండలు వెలు వ్యయించి గాని యి
లికమనలై ప సేదల వలెను పొన్యములైన పాత్రలన్
మెరుగు విదల్ప వీరభక్తమేనిది ముప్పదిమూడు కోట్ల దే
వత లెగవడ్డ కేళమున దాన్యవికేళనల నుతిరాజుడై.

వద్యంలోనూ ఆ ప్రతిభకునే తెచ్చి విప్పింది. కరుణరసానికి పంచాది వాయిద్యం, గ్లావి, బడత, చింత, విశ్వేందం మొదలైనవి. వీరంసానికి చంద్రావాయిద్యం అనుబంధం, కోరం, పతకం, అవేళం, ఉగ్రత మొదలైనవి. జానువాక్కులలో గోచరించే కరుణవీరం పితౄలలో దైవ్యాన్ని, పృథ్వీదాన్ని, విశ్వేందాన్ని, కోరదాన్ని, బడతను, ఉగ్రతను, చింతనూ, అమర్త్యాన్ని-ప్రత్యక్షీకరిస్తుంది. అద్భుతయశశక్తివ్యవస్థలోనూ కరుణవీరప్రతిపాదనమే ప్రముఖంగా కనిపిస్తుంది. ఇందుకు ఆద్యుడు జానువా. 'కరుణవీరం' అనే విమాన్న వీరరసలేదాన్ని నేను ప్రతిపాదించడానికి స్ఫూర్తిని కలిగించింది జానువా కవిత్వమే.

కలాన్నికులంలో కొలిచేమన ప్రత్యాన్ని జానువా గర్వించాడు. దాడు ర్వర్వ వ్యవస్థామూలాన్ని విడిచిస్తూ ఇలా అన్నాడు.

మనశివాదైవ బ్రహ్మకు పుట్టివారు
 నిలుపురు కిమూరు అనుకు విన్నముగాని
 పవరమునకన్న హీను కలాగ్యుడైన
 దైవవ విలస్థు దెవ్వరమ్మా మదికి!

అవలు నాటగువర్ణాల విభజనమే అరుచితకాలంలో అర్థంలేనిది. అందులో బడవ కులమేమిటి? ఆ కులం అంటరానిది కావడమేమిటి? ఎవరు దీనిని వృక్షంధారు? భారతీయులు ఎందుకు దీన్ని ఇంకా అనుసరిస్తున్నారూ? ప్రశ్నలు. ప్రశ్నలు! జానువా గుండెలో మొలకెత్తిన ప్రశ్నలివి. భారతంవంటి ఇతిహాసంలో కుమారాష్ట్ర విద్యాసంకర్షణకుటుంబంలో పరమతేజస్వియైన, కరపాండితులందరుడైన కర్ణుడికీపట్టన డుగ్గలే కవది. ఆ కుటుంబంలో కర్ణుని కడసపాండితని కులంలో కొలిచారు తన జీవితంలోని తొలికుటుంబంలోనూ జానువా కవనపరిగ్రహం వర్ణాల వదిలెట్టులాళ్ళతో జూడారు. అవారు కర్ణుడికీ, తనాటి జానువాకు. ఎదురైన పలాటవం ఒకటే. అందుకే కర్ణుని వ్యక్తిత్వంలో జానువాకు సాన్నిహిత్యం ఏర్పడింది. "కర్ణుడేమాయె కులపరిశ్రుతల పదుమూ" అని ప్రశ్నించే మన ప్రశ్నలకు బోధనావంది. కర్ణునితో కనకున్న కాదాశ్వాన్ని ఈ కవిత్వ ప్రశ్నలకు దైవ్యునిస్తాడు.

నీ పేరేత్తిన నామనకుహరమందీటాకమ్మ. బిల్లమై
వాదోపున్ : కనువెల్ల కంఠకికమ్మై వ్యాలోయై పోయ్య గ
ల్ల. పొరందరు చేయ నామల యిన్యాయవ్వకుల్ నా చెదిసి
రాపారున్ కలిసంబులై : మన విచిత్ర స్నేహమూహించిరే ?

టరుకుమారుల వల్లో ఆ సూత్రపుత్రునిరీ జరిగిన అనమానమే అనేక
కలిరానదన్నుల్లో కలకు జరుగుటూ వచ్చింది. సూర్యరా ఏమహిమలని
సందర్శించినపుడు చెప్పిన పద్యంలో జామనా అత్మవేదన అనిదానాపద్యకంగా
వ్యక్తమౌతున్నది.

నా కవితావధూటి పదసంబు నెగాదిగ జూది, యాపరే
భాకమనీయవై యిటు గాంచి "భళిభళి" యెప్పుడై "మీ
దేకుల" మన్ను పగ్గె వెలయించి, చివుట్కున లేచిపోవుచో
నాకున కుగ్గురుట్లగుమ పొట్టవ చంద్రా! పదించ సిగ్గుగున్.

కవిత్వంలోనం కవిత్వం వ్రాసే ప్రవృత్తి రాదీ కనీసి, సంఘటనలు తన
గుండెను దీర్చినప్పుడు సంఘానికి ఎదుటెరిగి నవలబేళాడు. అన్యాయాలకు
అంత మెప్పుదని అక్రొకిందాడు. కులమతవ్యవస్థను రాకటిపేళ్ళతో పల్ల
గించాలని కలాద్ని గుసపంగా పగ్గెయ్యగించాడు. అకలిసి, కోరాన్నీ విరూపించే
విమాత్నవ్యవస్థతోనం అక్రూపాదాడు. సంఘమే దణంబంగంగా, సంస్కరితమే
దరమంక్ష్యంగా పరిక్రమించాడు. ఈ సంఘసంస్కరణాధిపాత ఇతని
కవిత్వంలో చదుర్చుభాషగా పోగింది. 1. మతపై వ్యమృద్ధిరసం, 2
అస్పృశ్యలానిరసనం, 3, అంధవిశ్వాసనిరసనం, 4. దారిద్ర్యనిరసనం,
ఈనాలుగు అంశాల పునాదులమీదనే ఇతని సంఘసంస్కరణవిధానిత్యానం
జరిగింది.

జామనా ఆలోచనాపరిధి హేతువాదం మూలం. అంతర్భాషి
పరిశీలించడం, అనమానకమ పగ్గెత్తించడం, అన్యాయాన్ని పగ్గెత్తించడం
ఇతని హేతువాదశిలానికి ఆయువుపట్లు. గొర్రెలుతలలు వంటకుని పెళ్ళికోలాం.
వదునైన ఖుర్చీలు ఎదురు తిరిగి పగ్గెత్తినాయె: పెత్తనాదలనను, గుత్తాపొరులను,

స్థిరమయియును, పరాన్నులుకొనిను, బహుభక్తులను, చిత్తశుద్ధి లేని
జాతులను...చివరికి దేవుళ్ళను...

“మనుగుల్ గొద్దులాలలు దొంగగొంగ
హక్కుగలదయ్యె ప్రశ్న పేయంగ నిన్ను”

అది జాషువా నూటిగా దేవుణ్ణి పరామర్శించి ఈ సేతువాదబలంతోనే,
అదేదేవుణ్ణి ప్రశ్నించిన జాషువా వ్యాసుణ్ణి ప్రశ్నించడంలో అశ్వర్యమేమింది ?

వ్యాసమహర్షి: భారతమును
వ్రాసిన కవినాథ: పాండురాజసుయలలో
దోషములేదా: యేదీ
నా సంశయములు నివారణముపేయగదే :

పీఠ్యుని సంహారహస్తాన్ని అదిగి తెలుసుకున్న ధర్మరాజును,
'అశ్వత్థామాహత:' అని బొంతిపట్లు బొంతి పట్టున గడుపుతున్న ధర్మరాజును,
ఏకలవ్యుని బొజనమేలును మూలంగా తప్పించి పాండవ పక్షపాతాన్ని
ప్రదర్శించిన దోస్తాదాయ్యణ్ణి, ఒక్కొక్కరి అదృమాన్ని పేసుపేయన నిలదీసి
అడిగాడు.

అప్పట్లో 'మాల', 'మాదిగ'లనే రెండు తెగలుండటం, అవి
కక్షలూ, కలహాలూ చాలిపోయడం ఈ కవికి సంభావనోయమైనవి.
అగ్రపక్షాల దౌష్ట్యాన్ని ఎంత వివరంగా అందించాడో, అంతిమపక్షాల
అజ్ఞానాన్ని అంత విప్పిడికంగానే విరసించాడు.

మాలా: తోలా: యనుకొని
తేలునుకొనికుండ తెడద తృప్తిపడదు మా
మాలలు మాదిగలు జగ
శ్వాసక: మతదోధలేం: పార్థసలేలా :

అద్భుతయకవిత్వానికి మార్క్కు ప్రశ్నిపాదించిన పర్లసంఘర్షణ సిద్ధాంతం
పార్థివచిత్త. పంథులతో ఉన్నవాడూ లేనివాడూ రెండువర్గాలనీ, ఈ ఉభయ

వర్గాలకు నిరంతరసంఘర్షణ అనివార్యమనీ, అయితే అంతిమవిజయ వీరికవర్గానిదే అనీ మార్క్స్సివాద సారాంశం.

జామవా భావకవిత్వయుగంలో కలంవట్టి అత్యుదయకవిత్వయుగంలో అందించబడిన కవి, అత్యుదయకవిత్వంలోని వర్గసంఘర్షణం, ఆర్థికవ్యవస్థ⁹ నిర్మాణం, దోపిడీపర్గాలపై తిరుగుబాటు, సమసమాజనిర్మాణం, సమర విముఖత, కాంతిప్రియతవంటి ఆశయాలు జామవా కవిత్వంలోనూ పరిష్కృతంగా కనిపిస్తాయి. అయితే ఇతని వాణివేరు : వాణివేరు, అత్యుదయకవులు స్వీకరించిన గేయధ్వంసమునూ, వదనవిచారీతన ఇతడు చేపట్టలేదు. కష్టవాగ్ధవహరికై తిరి అభిమతించలేదు. వ్యవసాయవర్మిపాతమై, గ్రాంధికరై తిరి లక్షణాలవలన సాగే పర్యాలను రచించాడు. అత్యుదయకవిత్వానికీ అనివార్యమైన వాస్తవికతావాదాన్ని భావకవిత్వయుగంలోనే స్వాయత్తం చేసుకున్నాడు. అయితే ఇతనిది మార్క్స్సివాదిరాదు. మహాత్మ్యవధం, మహాదోషి దృశ్యతం, అంటే భావకవులకింటే అత్యుదయకవులే ఇతనికి పీఠిరిపాపిరిలై సాడు. కేవల ప్రకృతివర్ణనాలంపటాలై న భావకవులను విశిష్టంగా ఎదుర్కుంటాడు. సమకాలినులైన అత్యుదయకవులను నిండుగుండెతో సమర్థింపాడు.

మాకవు లాంఛనము సమందితసవ్యయగోచితంబులై
అతిదీర్ఘలాఘ్య హృదయప్రవహి దయాళుతాంశములై

అట్లు పంతుల్లో అతని యుగోచితప్రగతిదృష్టి అగుపిస్తుంది. అతిదీర్ఘ తిరుగుబాటు చేసే విషయంలో ఇతనిది అదృంగా అత్యుదయకవుల దృశ్యపామి.

1. పూర్వోకల మదవింతర

నాదమాల విలాసవతుల నదలేడగురి నా

ప్లాదించు కవులకీ నిరు

పేదల ఆశ్రయదనిములు పీనులయినా 1°-ముసాచర్లు

2. కాందికీగుణు.

సోదరియోను ఒద్దేశించి వ్రాసిన పద్యాల్లోనూ అన్నయ్యల అంశం దానినే దృఢింప చేశాడు.

రేయలుపలు భావతీయసంస్కృతి పేర
గండలిలను చూపి కటలు చెప్పి
కదలిపేదవాని ఎదుర్కొగల చింపు
గదపగలవె పేవు గగనవాణి.

అన్నీ ఏ ఒక్కవర్సల గొత్తసొర్రుగా ఉండరాదనీ, అది అందరికీ సమంగా అందాలనీ ప్రకటించి, అభ్యుదయసంకల్పసిద్ధాంతాన్ని అతడూ పోషించాడు.

సమాజమైన పరిస్థితిని అర్థం చేసుకొని
దొంగిలించి మనుట తొలగి నాట.

ఈ పంక్తుల్లో రోసిటీపర్లాంటై ధృవమైతివ రియగులాలు కలిసివున్నది. స్వరాజ్యం సంపాదించి మూడు పంపత్పరాల్తైంది. ఏమిటి నీవు సాధించిన ప్రగతి ? 'మూలపల్కా పేన మురియన్న' అంటూ అరోజుల్లోనే పొలములను నిండిన పరిస్థితిదాడు.

కాలం గడిచిపోస్తే బాపూ ఎవరైనా కాకుండా వ్యక్తిగానూ మహోన్నతంగా ఎదిగిపోయాడు.

మతవిద్విగాని వర్ణో
స్మృతిగానీ స్వాతంత్ర్యచింతనయూనీ నా
కృత్యంలం చుండదు, కట్ట
కృతి నిర్మాణంవలెనీ స్వత్యమొవచ్చున్

అని 'కొత్తదేశము' అనే కావ్యంలో చెప్పబడ్డాయి. "హృదయము గలట్టి సమరచరిత్రను నేను" అని వార్తకథలోనూ విశ్వసనీయతగా చెప్పి అభిలషించాడు. తనది కమ్మని వాక్కుల్లో నశ్యాన్ని నిర్భయంగా అందించిన ప్రతిభను చాలా చెప్పాడు. తొలిరోజుల్లో "గదపకెక్కిన ఆంధ్రవజ్రభ్రమ"ను

నేను" అది గానంచేసిన జానువా, "భరితఃపదంబు నా పాతకాల"
మననంచేసిన జానువా, కృమకృమంగా

"విఖిలలోకమెట్లు నిర్ణయించిన నాకు
తిరుగులేదు విశ్వనయన నేను"

అనే విశ్వజననదృశ్యకాన్ని అలవరించుకున్నాడు. అలాంటి మృత్యుకాలదృశ్యభవం
ఉండడం వల్లనే పృథ్వీపదస్థాయిలో ఏ మూలలో, ఏ మూత్రం మంచి జరిగినా,
కవిలాహర్యంలో పృథ్వీనించిరాదు. చెడు జరిగితే అభిశంపించరాదు.

కవిత్వంకోసం కవిత్వం వ్రాయడం, వర్ణనలకోసం వర్ణనలు
చేయడం, చిన్న విషయం చిత్రించడానికి ఎన్నెన్నో రంగులు
ఘాయడం జానువా ప్రవృత్తికి పరిపడదు. అంతమాత్రాన భావచిత్రాలు వేసే
పమర్తక లేనివాడని నా అభిప్రాయం కాదు. ఒక్క దృశ్యాన్ని కళ్ళముందు
కట్టించడానికి, ఒక్క పదాన్ని మనసుకెక్కించడానికి అన్నివలేదన్న
మాటబొమ్మలు గీసే కవుల కోవలోవివాదు వాడకదు. ఒక దృశ్యాన్ని
చిత్రించడానికి ఒకే బొమ్మ వేస్తాడు. అది చాలు హృదయంమీద మృదులముద్ర
వేయడానికి. గద్దెలాన్ని గురించి ఇలా అంటాడు.

మొక్కు మొగమున్న దీరటిమొద్దవోలె
విహారమునైయినాగె గద్దెల మొదలందు.

గద్దెలాన్ని చూపు కట్టడానికి ఇంతటా మించిన ఉపమానం ఎక్కడ దొరుకుతుంది?
గద్దెలం కాదు పైకి సాది తిరుగుతూ ఉంటుంది. దానికికవి ఉత్తరమక్కరితో
పలువిధాలుగా వ్యాఖ్యానాలు చేయవచ్చు. కానీ జానువా చూసిన కారణం అతని
భాషకలాపమక్కరికి, వాస్తవికతాపరిణతికి ఎత్తైన దీపంలా భావిస్తున్నది.

పరుని కష్టపెట్టే వారాయణుని గొల్చు
ధర్మశిలురున్న ధరణిమీద
కాలుమోసలేక గద్దెలమొక్కలే
ధరణయగళి దివికి సూచి నడచు.

మేల్తన అదిక్షవంతో మాటబొమ్మను కట్టి చిత్తాను హస్తమనేటట్లు చేయడంలో ఇతడు విదవహస్తుడు.

ఇతడు పరదాసంగా కరుణరసాన్ని అప్పుడప్పుడు హాస్యరసాన్ని సోపం చివాళ్యంగాకరసాన్ని స్పృశించకపోలేదు.

మంటాజమహల్ రావ్యం సంయోగవియోగశృంగారాలను సమభంగిలో చిత్రించిన ఉపకల్పకృతి. పాటవోను మంటాజమహాలుల పర్వగాత్రప్రణయ్యాన్ని, సుమధుర సంయోగవన్ని చేతాలనూ ఎంత ముందరంగా, సత్యతాబంధురంగా చిత్రించాడో ఈ పద్యం చెబుతుంది.

ఆ పతిపరుల గాధాశ్లేషముల నుండి శ్రావ్యోయన విమేషంబులేదు
ఆ దంపతులు దాహ్లాదంబు యార్చకతోలగిన పెన్నెలరునకలేదు
ఆ ప్రేమజీవుల అనురాగవృద్ధితైరుకమొనర్చుని పరశ్చకములేదు
ఆ కుటాశ్చయల నెయ్యంపు ముద్దులచేత తిపితకృవి వ్రాక్షతిగలేదు

అనదిలేని వారి యానందశ్రేణి
తోలుపడవి పూలతోలలేదు
పారదూర్భవంబు వలచి వర్ణనలేదు
సుప్రపద్యగమన ముచి లేదు.

రాను పొందిన అనుభూతికి ఉపసేయశబ్దకృతి ముదించడంలో ఇతనిటన్న పని తనాన్ని 'శిశువు' చెబుతుంది. 'శ్మశాన వాటిం' చాటి చెబుతుంది.

నవమానములు తోటనము నీర మెలుగక
నయవించు పులిటంటి బాటసారి
దిక్కుచీకటి చిమ్ముజేసెడు పొత్తులో
విడిచి లేచిన విద్దులుండు
నునుపెక్కితుల బొసినోటి నవ్వులలోన
ముద్దులుచిత్రించు మోహమండు
అక్షయంబైన మాతృషీరమధురాక
లన్నంబుగా తెచ్చుకొన్న యతితి

అట్లగట్టదు దిడియాస పట్టుపడదు
 దాదాజీపాతకాలలో చేరివాడు
 వారమామోవో ; లేదో ; మా పున్నురిరాంత
 కలుపియున్నది వీని రాకలియు విద్యో-^కలనుపు

ఈ పద్యంలో ఆలోచన, ఆరాచన ఎంత అందంగా చెల్లవట్టలేదున్నాయో :

శ్మశానవాటికలోని పురిపద్యం తీవ్రమైన అనుభూతికి అవనిర్బంధమైన
 చాగ్గిరికి ఒక ప్రతీక.

ఇచ్చోట : నేనక్క-పిందుగ్గిరి కమ్మది
 కలమ విప్పులలోన గణగిపోయి,
 ఇచ్చోట : నేనామలేలు రామమ్మది
 యధికారముదగ్గర లంతరించె,
 ఇచ్చోట : నే లేత యిల్లాళి పల్లభా
 పల పొయ గంగలో గలవిపోయి,
 ఇచ్చోట : నెట్టి పేరెన్నికలగనుగొన్న
 చిత్రలేఖను నిందియ నశించె,
 ఇది ఏకాచలతో నిలలేక్షణండు
 గజగదలించి యాదు రంగవృత్తండు
 ఇది మరణదూత తీక్షణమో దృష్టాంతయ
 నివని పాలించు భస్మనివాసవంతు,
 ఆలోకించిన గొందీయల్గురు : నా యా పిల్లగోరిలలో
 నేలేలుగ్గల పొయ చూపజేయివో యే ముద్దు విద్యించెవో,
 యే వీరావతి గర్భగోళమున వహ్నిశ్వాసల జీవించెవో,
 యీ లోకంబున వృద్ధిగావగిన యేయే చిట్ట అల్లాడువో ?

క పిందుగ్గిరిలాగే నామనా అనేకవర్సవిత్తమైన మహాకావ్యం వ్రాయలేదు,
 వ్రాసినవన్నీ అమరావ్యాసా అంకరావ్యాసా శాసానేశంలో తిరిగివచ్చి యుడిత
 న్నూర్తితో కవిత్వాన్ని చివరేకలి నెలకొట్టి నిలకడగానున్నది గ్రంథరచన
 చేయదు. నామనా మౌలికంగా అనేకం కవియభివృద్ధి కలం అందుకున్న కవి,

అందుకే అతని మంచి లాగులు రాగులుగా 'పిరదాపి' 'గర్విరము' 'మంటాని
మహాలు' 'రాంధీశుడు' 'వృష్ణకథ' 'నామూడీ' 'వేదాడీ' 'వ్యయంపరం'
'మహాపర్లు' 'శ్రీస్తుతరత్నము' 'కొత్తలోకము' వంటి లఘుకావ్యాలూ, ఏడు
'అందరావ్య' సంపుటలూ, మూడు 'నాకథ'లూ వెలువడ్డాయి.

అధునికంలో ప్రవృత్తిలో అందరావ్యప్రక్రియ రాయిత్రోలుతో పాట
మరిందినా, పుష్పించింది జామినా కవిత్వం. అందరావ్యం వ్రాసి అంద
రావ్యమూర్తి అందించిన కీర్తి జామినాకే దక్కింది.

తెలిసికీ కలిగలేములతో నిమిత్తం లేదని, ప్రతిభను నులమలా
తక్కువలో తూతలాదని విశ్వసించి తన జీవితమంతా ఆ విశ్వాసాన్నే కవిత్వంగా
విశ్వసించిన జామినాలోని ప్రతిభులవత్సవ్యాన్ని అనిష్కరించడానికి ఈ లక్ష
వద్యం చాలా.

గవ్వటసాటిరాని పలుగాటలమూక అమాయచేత న
వైష్ణవి యారింపన్ నను నరించిని కారద లేరిపోవునే ?
యవ్వ మధాపతిం దొడమరే లిలలులు ? గంటమూడెదన్
లివ్వలు రావైసన్ గలగలన్ నదరించెన నాండ్రవాటికిన్.

'పవ్వరేణింపునంద్రు చాకేని కొలుక' అని ప్రోత్సహనము ధిక్కరించిన
శ్రీవాటడు ఎక్కిడైనా, ఈ 'మధుర శ్రీవాటణ్ణి' కలుసుకుని, పైవద్యం వంటే
ఒక్క మంచి అమాంతంగా కొగిరించుకోకుండా ఎలా ఉంటాడు ? కొను,

లివులు వర్ణాశీకులు కదా !

యెంకి పాటల్లోని కావ్యత్వం

కవిత్వం హృదయధర్మం. ఒక పద్యం పుట్టాలన్నా, ఒక పాట గచ్చె కట్టాలన్నా మనసం తప్పదు. మనసం తప్పదు. యితి పోయెంతలో చిలిగి అవస్తను స్థూలంగా కృత్యాద్యవస్త అంటే, గీతి పోయెంతలో ఏర్పడే అపస్థను సూక్ష్మంగా గీత్యాద్యవస్త అనుకోవచ్చు. ఈ అపస్థలో ఒక కీకోరమూర్తి. 1817-18లో మదరాసు మహాసభలో కదిలే ట్రాంటింది. ఆ బండి హౌడలో ప్రయాణితుల సందడిలో ఆ కవితాహృదయంలో ఒక బయ పుడుచున్నది. అది అక్షరాలు తొడుక్కోవాలని గొంతువాచా వచ్చి గోలపెడుచున్నది. అదో ప్రసవ పేదనలా ఉంది. గుండెకూ గొంతుకూ మధ్య అనుబోధనలు తిరిగిత ఆ శాప వీడిలో, ఆ రాగలోదిలో అవతరించింది ఒక పాట పాపగా. అయితే ఆ పాపపు పసికనం లేదు. బాంధ్యం లేదు. అది పుట్టింది సర్వోయోవసగా.

“గుండె గొంతుకలోన కొట్టాడుకాది
కూటండనీదులా కూపించసేపు”.

ఇదీ ఆ పాటకు పల్లవి. బ్రాంటిందిలో గుండెగొంతుకల సంబంధాను అనుభవించిన ఆ కీకోరమూర్తి సందూరి వెంకటసుద్ధారావు. మదరాసు రైల్వే పక్కాకాలలో పట్టపరీక్షకు వదుపుకుంటున్న యువశిల్పారువు.

యెంకి:

యెంకిపాటల్లోని ఈ యెడటిపాట బహుం బ్రాంటిందిలో 1817-18లో కరణం అకల్వాడే జరిగింది. ఈ తొలిపాటలో యెంకిపేరు రిపింపడదు. యెంకి పర్యవర్తిలో వదులైన రెండవయి జరిగిస్తాయి. అకల్వాడం, ఏసిరికొల్లడం.. బలిపించడం, అంతలోనే జరిపించడం.

“మందో మాకో యెట్టి మరిగించినదీ
పల్లకుండామంటె పాణమాగదులా”

అని అరిపించడం.

సంహరించు ముందుగా ఈ పాత్రను వివరించుకోలేదు. మతనం వరి తంగా వెలువడిన ఆ మొదటిపాటలో ఒక శృంగారనాయక అలవోకగా తల యెత్తింది. ఆ నాయక శ్రీ ముచ్చటగా పేరుపెట్టుకున్నది 'ముద్దుల వాయెంకి' అని. యెంకిని కావ్యనాయకగా తీర్చిదిద్దుకున్న విజయ్ నే ఒక శృంగారనాయకుడు రూపుదిద్దుకున్నాడు 'నాయకుడావ'గా.

పూర్వరంగం:

సంహరి వెంటటగున్నారాషుగారిని కన్నీడు వసంతవార. అప్పటి కృష్ణాటిల్లాలోని ఇప్పటి ఏలూరు తాలూకాలోనిదామూరు. సంహరివారు 1898 దిసంబరులో అద్మింబరు. "కంకంలో రిప్పరుకున్నారే" అన్నాడు జాతకం వ్రాసినవారు. 'అమావాస్యనాడు పుట్టాను. జాబుల్లో చోరుల్లో అపురానురా' అని తరువాత సరదాగా అంటుండేవారు సంహరివారు. ఈ రెండూ నిజమే. కంకంలో ఒడిగిన ఆ రిప్పరుజే యెంకిపాటల రూపంలో తెలుగు నేలను గాంధీ రస్టులో ముంచెత్తారు. అమావాస్యనాడు పుట్టిన ఫలితమేమో రసవత్ప్రాయ గోవిందాబుద్ధియైతే. అపరాధ్యాపాతకచరిత్ర చొప్పునైతేనాడు. ఆరోపిత సంగీతం నేర్చుకున్నాడు. స్వరజ్ఞానం అలవడింది. లాగపరిచయం ఏర్పడింది. అది భవిష్యత్తులో యెంకిపాటల లాగపృష్టికీ ప్రాతిపదికగా మిగిలింది.

చిన్నప్పటినుండి పాటలంటే చెరికోసుకొనేవారు సంహరివారు. ఎన్ని తిక్కపాటలు, మార్గపాటలన్నారో నోరారా పాడుకున్నారో వారు వదేవదే పాడుటనే పాటను నాట ఈ మధ్యే విడిచిపెట్టారు. వారి తుమాలుల శ్రీదాసనూర్యుల రాష్ట్రగాడు.

"ఒంటిదేర్చుకొమ్మ భామా
ఒప్పురు నా ముసనూ,
రెండుదేమా రెత్తి భామణ
దణ్ణం పెట్టండి".

ఇలాంటి పాటలెన్నో కాల్యంలో వారు పేకరించారు. స్వతహాగా ఏక సంతగ్రాహి కావడంవల్ల వాటిని చిరకాలం మనసందేసుకుంటూ ఉండేవారు.

కళాకాలలో చేరకముందే జానపదగీతాల వరసలను అలకొంటున్నాయి. 'దేవీ మోహనరంగా' పాటలు, 'వెంకయ్య-చంద్రయ్య' పాటలు, '...రామయ్య' పాటలు, వారి హృదయంలో చివ్వులు తోడుకుంటూ ఉన్నాయి. గురజాడవారి 'ముత్యాలనరాలు' వారి గళపేటికలో విలసిల్లుతున్నాయి. బసవరాజు అప్పారావు గీతాలు ఆ రసాత్మకుల కోసవేళ్లలో స్పృశిస్తూ ఉన్నాయి. ఇన్ని ప్రభావాలు ప్రోద్బలకంగా పహజనంస్కారం పేర్కొనగా వెలువడిన తొలిగీతం 'ముద్దుల నా యెంకి'. ఈ ప్రభావాలతోపాటు అంగ్లవిద్యప్రభావం కూడా నందూరివారి అలోచనామండలంపైన పడుచిరముద్ర వేసింది. అంగ్లరాష్ట్రానికి కవులలో ముఖ్యంగా రాబర్ట్ బర్న్స్ స్కాట్లండ్ జానపదభాషలో వ్రాసినగీతాల ప్రభావం అత్యయంగా పనిచేసింది.

బర్న్స్-నందూరి :

బర్న్స్ సజీవమైన స్కాటిష్ మూలదలికభాషలో పాటలు వ్రాశారు. నందూరి గోదావరీమూలదలికంలోనూ, విశాఖపార్శ్వంకందోని చూపుతూపనిపి పాటలు రచించారు.

Went అనడానికి goed అంటారు.

None అనడానికి none అంటారు.

So అనడానికి So అనడం. స్కాట్లండ్ మూలదలికల్ల అనిపిస్తుంది. ఇలాంటి ప్రయోగాలు బర్న్స్ గీతాల్లో కోకొల్లలు. యెంకిపాటల్లో : వైస్, లు : దానికి 'వాదాన', వీ'యింది అనడానికి 'వీ'యింది', చదువున్నవా' అనడానికి 'చొంతుకున్నవా' ఇలాంటి ప్రయోగాలే. 'Burns tinkered old indecent songs' అనే అలిపొరాయెన్ని అంగ్లవిద్యులు తెలియవ్వాడు. నందూరి 'వెంకయ్య-చంద్రయ్య', 'నారాయణయ్య-నాయుడులాప', 'దేవీమోహనరంగా' పాటల్లోని అల్లెలవ్వాడలను పరిహరించి వాటిలోని పలుకుబడిని, తిలుగుసుడిని స్వీకరించారు. బర్న్స్ వ్రాసిన 'Love episodes' లాలో ఉన్నాయి. నందూరి యెంకిపాటలను ఒక కృతులలో పరిశీలిస్తే ఒక ఉదాత్త ప్రణయభావ్యమే అవుతుంది. Rhymster గా బర్న్స్ పేరొందిన కవి. మాత్రాచ్ఛందస్సులను గీతానుగుణంగా మలచుకోవడంలో నందూరి అందివేసిన శ్రయ. బర్న్స్

పర్యేకత Glorified Simplicity. అంటే సామాన్య విషయాన్ని సముదాత్మకంగా వర్ణించడం. యెంకిపాటల్లో ఉన్న జీవగణనామా ఇదే. మరింత అంతరికంగా పరిశీలిస్తే ఒక్కొక్క గీతాలతో సంబంధించే యెంకిపాటలు కొన్ని స్ఫురిస్తాయి. వచ్చుట:-

"నదులిరుంగిన చాయెంకి" అనే పాట, ఒక్కొక్క చానిన Bonnie Lesley (బనీలెస్లీ) అనే ఒక అందమైన పిల్ల రూపగుణాలతోకూ.

"For nature made her what she is

And never made sie, anither¹"

అనే పంక్తుల పరిభాషం

"యెంకివాంటిపిల్ల లేదోయి లేదోయి"

అనే పల్లవిలో దృఢీకృస్తుంది. ఒక్కొక్క పంక్తుల్లోని 'నీ వాడ రాచిది, మేము నీ బానిసలం' అన్న భావన "రావోరింటికిన కంగుబెచ్చే పిల్ల"

అనే పంక్తిలో దరహాపిస్తుంది.

"Thou art divine" అన్న ఒక్కొక్క ఆరాధన

"యెంకొక్క లేవత్తె యెలనెగంటాట"లో భావార్థమిస్తున్నది.

ఒక్కొక్క సందర్భానికి ఉన్న అత్యుపయోగకరమైన Local Colouring చూడాలి. సాక్షాత్తుల నాటకవర్ణనలను ఒక్కొక్క రీతిలోనూ, తెలుగువాడి పట్టిపరికరాలను, పైచువచ్చులను, బాగుపరికరాలను సందర్భానికి వాడుక పాటలబద్ధాలలో పదిలంగా చూపెట్టాడు. 'పచ్చనిసేల', 'పండుయెన్నెల' 'యేదిగట్టు', 'పిలం', 'గోపవట్ట', 'గొంగడి', 'మామిడికోట', 'జొన్నసేల' 'దబ్బాదుటాళి' 'గోడుగోదా', 'యామేలు నోయామి అయేలు నోయామి' 'ఈరాద నోకొండ ఆరాద నోకొండ' - ఎన్నెన్నెది

యెంకిపాటలు—కావ్యత్వం

“యెంకిపాటల” తొలిముద్రణ 1926లో వెలువడింది. ఆ సంవత్సరంలో 36 పాటలున్నాయి. మరిముద్రణ 1926లో వెలువడింది 48 కావ్యపాటలతో పాట. అప్పుడు ఈ పాటలు భావానుభవంగా ఉన్నవి కావు. ముఖ్యంగా తొలిముద్రణలోని పాటలు వక్రికల్లోనుంచి సేకరించి యథేచ్ఛగా ప్రచురించినవి. ఇప్పుడున్న పాటల క్రమాన్ని బట్టి పరిశీలిస్తే యెంకిపాటల్లోని కావ్యపరిణామంగానీ, రచయితగానీ అవగతం కావు. ఏపాటకాపాట ఒక మెరుపులా మెరుస్తుంది. ఒక తరగతా ఉదాహరణంది. కానీ కాలాతీతంగాని ప్రాచీనత, విశిష్టత, విశిష్టతగానీ త్వం గోచరించదు. సందూర కారణాత్మకత పల్లవ, కోకిల, పద్మనాభ, వలసలతాను అనుభవించిన క్రమపరిణామం గమనించాలంటే ఈ పాటలక్రమాన్ని మార్చి చూడవలసి ఉంటుంది. యెంకిపాటల్లో అంగీకరిస్తే, శృంగారం ఏదీన్న పరిస్థితులను అధిగమించిన పైబరిని పరిశీలించాలంటే ఈ పాటలమొత్తం మీ కావ్యత్వాన్ని, ఒక అనుభూతిత్వాన్ని గమనించవలసి ఉంటుంది. ఆ వ్యక్తితో ఈ పాటలను పునఃపరిశీలించగా వీటిలో చాలా మురించిన ప్రాచీనతలు నాలుగు.

ప్రణయప్రస్థానం :

1. పూర్వరాగం :

లాక్షణికలు పేర్లను తొలుత నాలుగుంటే ఉదయంలాంటి పాటలు. యెంకిపాటల లక్షణకాస్త్రాన్ని ముందుంటానీ చాగిపేసిన కాటన్న, పిట్టల్లోనూ నాలుకే ముందుగా న యుటన్న ప్రేమస్తుంది. మొట్టమొదటి పాటలో ఈ మొగ్గు కనిపిస్తున్నది.

“నానానీ నూస్తానీ నవ్వు నవ్వుస్తానీ.”

ఆ చూపులో వహారాగం అనే మదనావస్థ ఉన్నది. ‘కావించుచు’ అనే గీతంలో వాయువు ‘కామరాశియే’ చేతిలో ఉండగా మెల్లగా వస్తుంది. చల్లగా వస్తుంది. మదనస్థంగా అనే అవస్థ ఇందులో ద్వంద్వమున్నది. అయితే ఈ మదనావస్థలు శేవలం వాయువావరంగా ఉన్నాయని అనుకోరాదు.

“మంజో మాకోయెట్టి పెరిగిందివాడీ,
వల్లకుండామంట పొలమాగదురా”

వంటి మంజుల్లో నాయకవల్ల నాయకుని తనన్ను సవకత్వం, ప్రాణలన్ను ప్రాణయశిలం ద్వైతకమవుతున్నాయి. ఈ మరిగింపడం ఉత్తమనాయకాలక్షణమూ; అది కనుటొక్క తెక్కు పెట్టిపనాకా లేకపోలేదు. ఇది వాక్యార్థంలో గ్రహించ వలసిన వట్టుకాదు. ‘మంజోమాకోయెట్టి’ మరిగి పై లింగే ఉద్భవస్థితి నాయకునిలో లింగిని తీవ్రాంతిప్రమేష ప్రాణయశాంతిరేకాన్ని సూచిస్తుంది. మనస్సుగావ్యతే మారుతూవమిది. ఈ ప్రభవరాగదళలో నాయకానాయకులు విలంకరి వలస్కరివీక్షణం, విత్యసాన్నిహిత్యం కోరుకొంటారు. ఎన్నెన్నో ముచ్చట్లు ఒకటోపొలుంటారు. యెంకిపాపిల్లలో ఈ ప్రభవరాగం పాతపాపిల్లలాగా వివిధిస్తుంది. “వయల లేటు కావాలి” అని నాయకు అదిగితే “మరిమరుదపి మగనీయ్య” అని యెంకి బదులిస్తుంది.

“యేడనే నీ కాపుంపెయెల్లురుపిల్ల” అని అదిగితే

“నీ వీడలోనే మేడజడా నాయకుడా” అంటూ ముగ్ధత్వాన్ని చిలపరిస్తుంది.

అప్పటికీ వారికి పెళ్ళికాలేదు. ఒకరినొకరు చూసుకోకుండా, కలుసుకోకుండా ఉండలేరు. అందుకే కామురాతిరి కలుసుకోవడం. నాయకు ఏలాపెట్టుతూ ఉంటే ఎదురుగా చూస్తూనే కాలాన్ని మరిచిపోతుంది యెంకి. కాలాన్ని వీరు మరిచినా కాలం వీరిని మరుస్తుంటా మళ్ళీ ఎప్పటివలె తెలకబోతుంటే..

“పెండుబట్టి ఉట్టు నా యెంకి
మూరియెట్టి ఉట్టు నా యెంకి”.

ఈ దూషణం ప్రలాపం అనే మదనావస్థకిందికీ వస్తుంది. కానీ, ఇది మస్మకత్వతైవ ప్రబంధనాయకల చంద్రాద్విషాంభవం వంటిది కాదు. ఇంక లోనే కేలు కరిగిపోతుంటే అన్న నాయక ఆంబోకపను సూచిస్తున్న వంతునిది. యెంకి ఈ దళలో కవ్యకగానే ఉంది. నలుగురుయూస్తూ ఉండగా నాయకులావను కలుసుకోలేదు. అందుకే రాత్రిని ఆక్రమించడం. ‘కోడిగూసేవరికి కొంపకెల్లారి’

అది ప్రాదేశికవడంలో యెంకి కవ్యాత్వం ఘృషింగా గోచరిస్తున్నది. ఈ పూర్వ రాగదళ పీఠితాచలమంతోనే గడిచిపోయింది. కన్ను గిలిగిలించినా, యివ్వించినా, అంగవ్యర్తలేవి అనంగతాగ మది, 'దగ్గరప కూటంపి అగ్గినూస్తూది' అనడంలో అప్పటికి నాయకాలం అనలంలా అనిపిస్తమని తెలుస్తున్నది.

2. దాంపత్యయోగం :

"అవుల్ని చూడల్ని
అతోటి వాడుంది,
మూటా ముట్ల గట్టి,
ముసిలోళ్ళతో పెప్పి.

యెంకి, నాతోటి రాయ్...."

అనే చరణంలో యెంకి నాయకులవలన పెన్నెపోయింట్లు పుష్పమిడి తున్నది. అప్పటికే యెంకి నాయకులవలన గుంటెను పులికి పొంగిన పిల్ల. కన్నెత్తి కనబాధిస్తే నాలు చేసి గృహాలక్ష్మి. పెళ్ళి తర్వాత యెంకినాయకుల వలన దాంపత్యజీవనం దర్శనపెట్టితం అయిపోయింది.

"మనిసి సొలు, మనిసి మాదే సొలు"

అన్న పరిపూర్ణత్వం యెంకివల్ల నాయకులవలన కేర్పడింది. ఇట్లూ కలిసి ఏడుకొండ వెళ్ళారు. శ్రద్ధాదికి వెళ్ళారు. బానిస దర్శించారు. 'సంకలో' పంక్తాలు వదు' కుర్రవాణ్ణి కన్నాడు. కృషింగా యెంకి "ఇయంగేహి అప్పి పయిం, మృతవర్తర్నయింయో" అన్న భవభూతి అనుభూతిస్థాయిని అందిస్తున్నది.

"యెంకిచ్చి లేవత్తె
యెంకి పె పంబాయ,
యెంకింబ పెడతాయ
యెంకి పిపేయ"

అంటూ దర్శనవర్తనో దివ్యత్వాన్ని దర్శించారు నాయకులు. అలాగే రికంగో పరికిరిస్తే ఈ ప్రతిభయం మూడిపూరకం. సైకి బాగా కనిపించడం,

కలకాలం దిరిచిపోవడం దీని లక్షణం. పీఠాశాసనాలనుబట్టిగా పేరకాగం. పైకి స్పృహగా కనిపించకుండా ఉండడం, కావ్యతంగా కొనసాగడం దాని లక్షణం. వీరి కావ్యకవయోగం 'గోప మాలద్విజు' అన్న పాటలో అన్ని అంశాలతో భాసిల్లుతుంది. గోప దత్తావీరి ప్రకీర్తి. యెంకినాయకులవలం దక్కళ్ళుగాకావీరి గోవు ప్రభువేందరి. ఆదేశం ఈ పాటలోని వస్తువు.

3. విప్రయోగం :

యెంకి శేషలక్ష్మణుడై, అమె కీలానికి రెండు వరులై న అంజనమ్మాయి. ఒక్కమాట అమె పిలిచిస్తుంది పేరకా. ఒక్కొక్కమాట గుప్పుమంటుంది ఆపేరకా. ఇదే 'యెంకికలకం', 'మాపుతో మాటాడు' 'ఉపరితో తెలిగిండు' అనే పంతుల్లోని ఒకాగ్రాధిపతి ఈ యెంకికా. వీరి మూలదాతువు. అందులే నాయకులవలం అంటాడు యెంకితో కాపురం చెయ్యడం, 'కల మీదే పాము కొచ్చి మీదే కుడు' అని. అంతటి దాదాత్వవృద్ధిలో చాల గార్హస్థ్యతీవ్రతం పొగిపోయా పున్నా, 'మన యెంతెయిది, నాది ననుషలట పోరాడు' అని గమనిస్తూనే వచ్చాడు నాయకుడు. పాతటి వధాన్తిరావగానాన ఉన్న ఇద్దరూ ప్రకృతికవ్యక్తి కావటం ద్వారా రాజుల్లో ఆకస్మాదీయతేదాని కప్పలేదు. సంభవసాసం పోం అలాగలు, పంకలహాలు. అలాగే యెంకి పుట్టింటికి వెళ్ళిపోయేది. కొన్నిళ్ళ దాదా ఎవరి వల్లంపులు చాలేవే. ఎవరిలోనూ చాలే. ఇది విచిత్రయోగకళ. చాలకుడు ఎవరిందేమిట "యాదండేమి యెంకి యాదండేమి" అని. అమె కలకం. క్షామకంపై అకలి కల చిరిగిపోయేది. మామదిపండు తింటే విప్రమై పోయేది. 'పంపాతీవ్రత కలంకలేక నాయకునికి కనుక చిరిగేది.

"రావొద్ద నా వక్క రావొద్ద యెంకి

జ పొద్ద మన పిచ్చులయిపోయి నెంకి"

అంటూ భారతభాషలందోపేదారు. తోటలోనికి వెళ్ళినా అదే కలక.

"తోట పూసంటే పేదాడు,

యెంకి

తోట యిల్లే దాని పోహ"

అంటూ నిట్టూర్పులేగవమేమోనాడు. ఒక్కొక్కమాటు యెంకిమీద
కోపంతో నాయుడుదావ ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయేవాడు.

"నవ్విడిసినెట్లెలాదే,

నారాణ

మొన్న తిరిగొస్తనన్నాదే"

అంటూ అరిగిందిచేది యెంకి దురంతనీరీక్షణలో.

"అలాటి నావోడు పెందిచూడా

అరిగి లాభేదోయి పెందిచూడా"

అది తమ సంయోగదళలో సాక్షిభూతుడుగా ఉన్న చందుచనితో చెవిపెట్టు
టచేసి.

"ఈ రేయి : నొన్నెల్ల నేరవా రాణా

ఎన్నెలల సొగసంత యేదసాలేనట"

అంటూ ఏటిగట్టుని దిరిది, నాటి వృత్తులంతలుషలు తెంది, ఏవోలన్నిగా ఏమో
లిందేది. దివరికి ఎంతమా తన బావ తిరిగిరావనోయేనరికి

"చూరాన నారాణ శేరాయిదోనో,

ఈరోజు నారాణ లేరానిపోలో"

అది కీడు శంకించేదిచూడా.

4. పూర్ణయోగం :

ఉత్తమాల కోపం శీతకాలం. ఉదాత్తసంస్కారాన్ని పండించుటన్న
దంపతుల పొందోచ్చాలు చూడా వృత్తులనితలే. తాత్కాలికమైన ఉద్యోగానికి
లోనై యెంకి పుట్టింబేకెళ్ళిదా, నాయుడుదావ ఎక్కడికో వెళ్ళిదా ఇద్దరినువ్వ
కాలం ముందుతెలు కచ్చిదా, వారి అంతరంగాలలో వ్యతిరేక చిరంగా ఉన్న
అనురాగరక్తి అమృతంగానే ఉండేది. మళ్ళీ కలుసుకున్నప్పుడు పెల్లుబిళిది

'రవలపెడుగులంగి'లా, ఆ అనురాగదాకలో న్నాటతై పునీటతై యెంతి నాయురుదావల విట్టరాకస్థాయి పందుకున్నది. ఈ సమస్యితకి, ఈ పూర్తి యోగ్యతకి "యెంతిరవలములో"న యెవరియెవరిలో"అనేపాట వ్రాసినద్యుతం. ఈ పాటలో పూర్తిపాటల్లోనూ యెంతి: యురుదావల అపభ్రాంతయోగం ద్వనిస్తున్నది. 'అరిపేయపె దీపమా' అనే పాటలో నాయురుని ఇంద్రియాశీతహృదయకృత్వతం తత్త్వనిశ్చయ విధిగలించింది.

"ఎంతెప్పు" అని లోక
మెప్పులై న రదిపితే
వెలుగువీడలపై పు
వేలు నూపించు!"

దంటే పంక్తుల్లో ప్రాకృతికధర్మం పాటమూర్తిస్థాయిపందుకున్నది.

'వగలు లే వెతలాపెయగ రెవ్వతోయూ'?

'శంకరుడు పరియడవ, యెంతెన్నెరవటా' "

ఈ పంక్తులు యెంతి:నాయురుదావల దాంపత్యశీతనం సాదించిన అద్వైతపద్ధికి ప్రతినిందాలుగా నిలిచిపోయినవి.

భావచిత్రాలు:

యెంతిపాటలనిండా ముఖ్యంగా పాతపాటల్లో అంతటా పరుగులాని ఉన్నవి మాందరికపదాలు: తప్పిలే భావచిత్రాలు. దనిమిచే కృత్యాలును మాటల్లో బొమ్మగును చూడడం ఒక ప్రక్రియ. తనిమించని రూపాలను ఒకానొకో పట్టవత్తం ఆపారాదం ప్రక్రియ. అలాంటి ప్రక్రియతో దిద్దిన భావచిత్రాలు కొన్ని తని పరిశీలిస్తాం.

(1) "రవలముంటా యేను గారి పెగతోసింది".

ఏదో జోషగాసాగే పడవమరుతో గారి హోరమంటాన్నది, ఏరే గారిని తూర్పురైల్వేవట్టగా ఉన్నది. అగుపించని గారికి కలకంప వించిన భావచిత్ర మిది.

- (2) "గాలికి బాదాను కవుగిట్టన్నాడు".
బాదుకుంది ఉత్తమశీలాన్ని పరమవ్యంగ్యంగా రూపొందించి, ప్రతిబింబించింది.
- (3) "పూలెరుగు నాకోత పీదెరుగు నామోత".
బాదుకు హృదయం సుమమనుమోహించింది; పీదకలె మురిసెత్తవది.
అమె గుండెకోత అపూలకే తెలుసు. అమె ఎడలోని కల్లోలం ఆ పీదకే తెలుసు.
- (4) "ఏదీ కరువు. బాగి తోట నిదరోయంది".
ఒక విశ్వలరాయాచిత్రాన్ని (Still Photograph) అత్యంత సహజంగా తీసిన పదచిత్రమిది.
- (5) "అనాక మావరస అవులించిల రేయి
ఎలుకు రంతా మేసి ఏరు నెమరేపింది".
వంటి భావచిత్రాలు విశ్వకవితాభాండారంలో అగ్రగణ్యమైతే నిలువ
దగిన నిధులు.

యెంకిపాటలోని భావచిత్రాలన్నీ బాదావుగా సందోషానికి పురోహిత్యం
కలలోనుండి ఉద్భవించినవే. 'ఉయ్యాల' అనే గీతంలో మూల్యం ఒక భగవంతుని
పై న సంపదానందసాక్షాదముద్ర వ్రేల్చుకొని భావమిస్తుంది. ఏదీ అర్థమైతే
ఉన్న కట్టుకొమ్మట ఉయ్యాల కట్టుకొని యెంకి దిగుతున్నది. ఏదీపీదలో
ప్రతివలించిన భంజనంక బొమ్మఉయ్యాల నూగుతున్నది. ఈ పృథ్వీన్ని
దిశ్రికలస్తున్నాడు కవి.

"తీగల పరుమ నూగె
దీపమై తిలకమై
వీణమై పంకితీతి
రీతిమై నెలవంక".

ఈ భరిద్భావచిత్రంపై భాగవతంలోని 'పిండింబం బువమింప' అనే
పద్యపర్యాయం ఉన్నట్లు తోస్తున్నది. బాదుకుంది త్రివిక్రమశాస్త్రాన్ని సూచించ

దానికి సూర్యునిలాన్ని కొలమానిగా తీసుకున్నాడు పోతన్న. మొదట భక్తిగాలా వాడుమని తిరుప్పై విరిచిన భావాలను ప్రేమగా తిర్రుపత్నంగా, శ్రీవధాలను శ్రేయగా, తేయాలంగా, కంఠాలంగా పర్యవర్తించి, చివరికి పదవీకిగా విరిచిపోయింది. ఈ 'ఉత్పాదాల' పాటలో 'కొవ్వొడయ్యాల దిగుంటన్న' యెంకికి నెలవంక దీపంలా, నుదుటి చిలకంలా, పీఠంలా, చివరికి తల్లిపైని నీరీటంలా పరిభ్రమిల్లింది. పొర్రిన కావ్యత్వాననుస్కూలభరితంగా సంధూరివారి గొంతు నుండి పూరినవలెనని భావనాద్యుచిత్రం.

యెంకిపాటలు—మాండలికపదాలు :

మొదలైనవారందరూ సరితాడఅప్పారావుగారు శిష్టవ్యావహారికభాషను కావ్యీకరించుకొని తీర్చిదిద్దడం అంటే గొప్ప ప్రియోగం. అ తర్వాత దినవరాణ అప్పారావుగారు ఆ దారిలో నడిచినవారిలో ఒకరియ్యారు. శిష్టవ్యావహారికంతో అగిపోత భంకొక్క అడుగు ముందేసి మాండలికభాషలో సముదాత్తనానలను సమర్థంగా అందించిన ప్రయోగశీలి సంధూరిసుబ్బారావుగారు. మామూలుగా పాటకడనం మాట్లాడుతే మాటల్లో ఎంత పొటనం ఉందో చూపునేరారు వారు. యెంకిపాటల్లో ఉన్న మాండలికపదాలు పోయికంగా గోదావరి, కౌంకనందలాలు సంబంధించినవే. ముచ్చటకొన్న.

- (1) పొంతుకోనేడు : కానంతునేడు, కానేడు అనడానికి వాడుకలో ఉన్న పొచ్చుయాన ఇది.
- (2) ఉసురోముటుంది: పొగ్గెం ఉసురింది అనే అర్థంలో వాడే మాట ఇది. తెలుగువాండ్లలో ఉసురుపోముటుంది అనే ప్రయోగం ఉంది.
- (3) అగ్గిమాస్తాది: కనరమాస్తాంది అనే అర్థంలో—ఇది విశాఖపాళికం వాడుక.
- (4) దగ్గరన: గోదావరి వాడుక. చిగ్గరగా అనే అర్థంలో.
- (5) పల్లెకుంటామంటె: ఊరుకుంటామంటె అనే అర్థంలో—ఇహళ: పంక ముద్రామంటే దీనిమాటపై ఉంటుంది.

(6) కొంగట్లకు : కొంగుపట్లకొది. గోదావరి నీరాన మండలాల వాడుక, ఇందులోని పవర్తలోపం తెలంగాణంలోనూ అక్కడక్కడా ఉంది. మూకొద్దులు—మూకు లోకాలనడానికి. బొద్దులులోని పవర్తం లోపించి ఏర్పడిన పదలందీ మీది.

(7) పద్దల; చాలాసీపు. తెలంగాణంలో ఇది బొద్దనుక అనే రూపంలో ఉంది.

(8) తలకిరిగిందోరె; ఇందులోని తల అంటే ఓసి. 'రాపే ఓరె'. ఇది తూర్పు ప్రయోగం.

ఇంకా జేగి (జేగంగా) బుటకలు (ముసకలు), అవడిలే (అగవడిలే), కొత్తి(బొయ్యి) లాంటి మూండరికపదాలు అసంఖ్యాకంగా ఉన్నాయి. వీటిని ప్రయోగింపడం విశేషం కాదు. అప్రయోగం రిపసిద్ధికి దోహదం చేయడం, ఏమాత్రం తరికిలబడకుండా కండగల శిష్టపదజాలంతో టీటుగా అంగలు సాది పడవడం.

కొత్త పాటలు— గొంతు మార్పు:

1925లో పాళపాటల ప్రచురణ జరిగింది. 1939 లో సందూరపాట ఏలూరులో న్యాయవాదవృత్తిలో చేరాడు. 'స్తోతరీక రుద్రానిరీ సుమేను రుషీం' అని హెచ్చరించాడు మిర్రీలు. పాటల పదం అగిపోలేదు కానీ కొత్త మండగిం దింది. 1948 లో సందూరపాటి ప్రొమువైజీకగాయకులు మండాల జగన్నాథ రావుగారి స్నేహం లభించింది. మండాలపాట వీలపై శ్రీశ్రీయ్యుడు ఒకానొక పాడి వినిపిస్తుంటే పరవశించి వినేవాడు నందూరపాట. మిర్రీల బుద్ధులగా ఉన్న పునఃకృత్తి బొంబెల్ల మేలుకుంది. గళగ్రంధి పదిపోయి మళ్ళీ పునఃస్కరిత భావాలాట ఇట్లు ఓరిపించడం వెలుదలయింది. జగన్నాథరావుగారు తర్వాతి దాగంలో "దల్లదామెలేరా వాడునమెతో" అనే శ్రీశ్రీయ్యుడు పదం పదిపించగా ఆ దాగప్రకాశంతో "దీవమందరి" వెలువడింది. ఇలాగే కొత్త పాటల్లోని చాలా పాటలు జగన్నాథరావుగారి వీరాగాణంతో ఉద్బుద్ధమైనవే. శ్రీమంగా నందూరి వారిపై పితంబాలసంగీతప్రభావం సాంద్రంగా పడింది. భానితో స్వరం మారింది, పదం మారింది, పాట తీరు మారింది, పాళపాటల్లోని "యెంకి" కొత్త పాటల్లో "ఎంకి" అయింది, "యెలుగు" వెలుగు అయింది, "వెట్టు" చెట్టుగా, "పేను" చేమగా "వెందురుడు" "రేలేయగు" రూపొందినాయి. దీనిని దీని—

యెంకిపాటల నీ కావ్యత్వం

‘సాగదువి నల్లావమా అం

వండురువి యల్లావమా ఎక

వాతలాలు నీలావమా

అ నగిది ఒందింబ నీ ఒనుపావ చెయ్యది కావనా”

వంటి కావనరావొద్దనడమగర్విణున్ని నీకం ఒక్కగదిలో వెలువడింది.

యెంకిపాటల్లో ఉన్న మాటగ్రద్దలదోగవలు ఒంటికి తొంకై యెడు పొట్ల అంక గతిలో పడరువే. అయితే గానవడం నుంచి త్థానవడంలోకి జరిగిన ఈ వయిలంబ’ ఇదే ప్రయత్నం అర్చితంగా గీయగలిగే వ్యుత్తము. కొత్తపాటల్లో వ్యూహంగా కైరి, చాల మంది ‘ఈరేయి పన్నెల్ల నేరవా’, ‘లేవలే నాయెంకి లేవలే నిడల’, ‘ఇంలేనా నీ నంద్ర మెంసేనా అనుకొంటి’ వంటి దానిమదనరిమళమున్న పాటలూ చేరిపోలేదు.

యెంకిపాటల ప్రియ స్త్రీ :

యెంకిపాట గానగుణదాణలుగా వంతురిన గూరామగాడు ఏది వదిలివ యెంకిమాటగా, ఏది పోలివ యెంకిపాటగా జీవించాడు. తమ రాగజీవనాన్ని కదిరావ్రమ్మల్లిన యెంకితో అదాత్త్యం చేసుకున్నాడు. ఇంటంటా యెంకి ‘నీయ పెట్టుకుంటారని తమ పురిసాపలాన్ని తానె’ నున్నాడు. “పుత్తమాలు నీవి పొమ్మ”ని యెంకి కొత్తపాటలు మామకొట్టన్నా. ఆ కొత్తపాటల్లోనూ యెంకి సాదాత్మ్యం ఉందింటే, పోలివ్యక్తులకు చాలా తల తరుముకొని తప్పియ్యబడేట్లుగా రసాత్మకమై లేకోచూర్తమై నిలచింది యెంకి. అందుకే ఒంటూరుచారే అన్నాడు

“యా పుత్తములు వెలుగు నీ యెంకితనమే” అని.

యెంకిపాటలకాక వంతురినాడు వ్రాసిన ఏకైక గీతం “తల్లి మా కిష్టంబా”. గీతంలో గాంధీగారు రాక్షసావతారి వర్ణనలు వ్రాసిన పాట ఇది. ఇది ఇప్పుడు లలితకళ...లేదని వారి బహుశయ బాలసూర్యారామగారు నాతో అన్నాడు. వంతురినాది అభిమానగ్రామ మూడవ రూరూ చాటి చెప్పాడు. ఒకటి- “పుత్తమాలు నీవి,” రెండవది- “పంబనీలలో వయలంబ” మూడవది- “నన్నిదినపెట్టెలిదాదే,”

కోతివాళ్ళలో యెంకిపొటలుపైనే రేగిప గానియూరం ఇంకా అంతా వాడు. వ్యతి వ్యయోగశిలికి పట్టిప ఆవస్థే ఈ పొటలూ పట్టింది. చేప ఉన్న ప్రాంతవల్ల వ్యయోగం చివరికి వైత్రయాత్ర సాగించిపట్లే యెంకిపొటలు దూకా తెలుగులకు కైశిరావత్తదాటి వైత్రయాత్రలు సాగించాయి. అరోజుల్లోనే ప్రముఖవిద్యాలయము ఈ పొటలను ప్రశంసించారు.

“యెంకివాడుకుదావలు శేవలం జీవేశ్వరులే” - అని అన్నారే పురాణం సూరకాశ్రమిగాను.

శృంగారరసాధిష్టించేవలగు రతిమన్మథులే పీఠవి అన్నారే వందా గుర్తు అధినాయకులకాశ్రమిగాను.

రంభానందమూర్తులు అలంకారకాశ్రమరుద్ధంగా శృంగారపల్లాపంచేసిన దోషంవలన కవియుగంలో యెంకివాడుకుదావలుగా అద్భించానని వమత్కరించారు వేదం వేంకటరామకాశ్రమిగాను.

“వందీట తెవరో కాదనుట విని గుణము లేవిదే దాట కాదనరే యని యెంచి ఈ కవిమూర్తుని ఇచ్చటికి ఆహ్వానించితిని” అని రెడ్డిమహానథలకు సంపూర్ణివారిని ఆహ్వానించి సత్కరించారు కట్టమండ్రి రామలింగారెడ్డిగారు.

‘యెంకి’ నానీ రివది

శేఖరేదల మీది

నెవ రెయిగ రంటూ”

“నామకానమయల నటన నేడంట”

“వ్యక్తికి సుందరిజంకి వయలకెలులంటూ” (నటీనటులు)

పొటను లక్ష్యంగా ఉదాహరించారు వేదాంతిడువేంగళాదామ్యులుగారు అందరి ద్వన్యాలోకంలో. (అందరిద్వన్యాలోకము : వయలొద్దోత్తము...పుట 010) ఈ పొటను కవిప్రౌఢిక్తికి ఉదాహరణంగా తినుకుని దాదాపు నాలుగు పుటలు వ్యాఖ్యానించారు.)

ఇంకా గిడుగు, వేమూరి, మల్లంపల్లి, కోలపెమ్మ, బాద్రినవంబిపాడు ఈ పొలాలను వ్యాపరూపంగా ప్రవేశపెట్టారు.

ఆనాళపాటిద్వారా, పాపిత్యపథేంద్రుద్వారా, చరిత్రపంగీతకార్యకర్తమాల ద్వారా ఈ పొలాలు దహంకరవారం పొందినవి.

మింకిపొలాలరూపంలో ఒక పరికృతగ్రామపరిపాలనావిధి, మింకి ద్వారా విమాతనశృంగారనాయకను తెలుగుభాష్యులగరికి అందించిన సందూర సువాసనాపుగాయ తరువాతి తరాలకు అనుకరణీయమైనది. అందరికీ అందు నాలుగోగో ఉన్నా ఏవ్వరికీ అందకుండానే ఉన్నది.

మలేభాషా పదజాలం - కొన్ని విశేషాలు

మలేషియా దేశముల భాష 'మలే'. దీనినే 'మహాసామలేషియా' అంటారు అక్కడి "నామిప్పక్కరం". Sons of soil అనే అర్థంలో మలేషియాను "నామిప్పక్కరం" అంటారు. "మహాసా" భాషాశబ్దానికి విరుద్ధం.

మలేభాష అష్టదిగ్ భాషాంశములకు చెందిన భాష. ఇది మలేషియా దేశపు విభాగానికి చెందింది. దీనినే అష్టదిగ్ భాషాంశపు విభాగమనినా అంటారు. ఈ విభాగంలోని భాషలకు, మనదేశంలో కొన్ని అంశాలకు అర్థం ఒకటే. పైగాలోనూ కనిపించే మాన్ థెటర్ భాషలకు దగ్గరదీ తరలవ్వాయి. ఇది వనివిక్ పొంతానికి చెందిన భాషావిభాగం. పశ్చిమమలయపొంతాంకా మదగాస్కారనుండి తొమ్మిదీప (Eastern Island) వరకూ, ఉత్తరమల్దీప (North West) దిశగా దక్షిణమల్దీప (sw) ఉత్తరమలయనుండి మాన్ థెటర్ వరకూ ఈ భాషావిభాగం వ్యాపించి ఉన్నది.

భౌగోళికసాంస్కృతికకారణాలవల్ల హిందూదేశాంతర్గతమైన సంస్కృతం మలేభాషలో చోటుచేసుకొన్నది. మతవ్యాప్తికారణంగా ఈ భాషలో అంశాలు భాష వ్రాసుకొన్నాం సంపాదించుకున్నది. మలేషియా ఇంగ్లండుకుగా అందరూ ఇస్లామును స్వీకరించినవారే. ఈ భాషలో క్రీస్తుశకం వరకూ ముస్లింలనుండి సాహిత్యపృష్టి అందింది. ఇది సంయోగాత్మకవిభాగానికి చెందిన భాష.

మలేషియా జాతీయభాష "మలే". అధికారభాషకా ఇదే. మలయా, సారవాక్, వలాహ్ రాష్ట్రాల్లోని ప్రజలందరికీ మలేభాష జాతీయభాషగా వాడుకలో ఉంది. ప్రస్తుతం మలేభాషాపాఠశాలను మనం వస్తుం చేయడానికి (అంద్రప్రదేశ్ లో తెలుగు అకాడమీ మార్చిగా) మలేషియాలో "ది భాషా మహాసా" (Language and Literature Society) వనిచేస్తున్నది.

ఈనాడు మలేలివి రెండు రూపాల్లో వాడుకలో ఉంది. (1) జాపీలివి (2) రోమన్ లివి. జాపీలివిలో అంబీలివినే వాడుతారు. అయితే దానికంటే ఈ జాపీలివిలో అయిదు అక్షరాలు అరికింగా ఉన్నాయి. రోమన్ లివివి 'యా' అంటారు. ప్రస్తుతం దీనిని ఏర్పైతప్పవహారంలోకి తీసుకుని వస్తున్నాడు. ఈ లివిలి'ని ఏకేషం ఏటుటంటే పరిభాషాపదాలను కూడా అక్కడి వాడుకకు అనుగుణంగా, ఉచ్చారణరేయింగా వ్రాయడం. ఉదాహరణకు : 'బోర్డ' అనే అంగ్లభాషాపదాన్ని మలేళాశీయులు 'పెరి' అని ఉచ్చరిస్తారు. "Police" అనే పదాన్ని 'మలేరోమన్' లివిలో "Pail" అని వ్రాస్తారు. "Bus" మ 'బస్' అని ఉచ్చరిస్తారు. అందువల్ల ఉచ్చారణకు అనుగుణంగా "Bus" అని వ్రాస్తారు.

1. పదస్వరూపం

మలేళాషాపదజాలాన్ని మూలంగా రెండు వర్గాలుగా విభజించవచ్చు.

- 1) మలేళదాలు - టైటిల్ పదాలు - ఇంగ్లీషుపదాలు ఇచ్చాడులు.
- 2) సంస్కృతాదిభాషాపదాలు - అరబ్బీపదాలు - ఫారసీ పదాలు వగైరా.

ప్రస్తుతపరిశీలనకు తీసుకున్నది ప్రధానంగా రెండో వర్గానికి చెందినవి. వీటిలో కొన్ని తత్వమాలు, కొన్ని తత్వదాలు, కొన్ని వ్యస్తపదాలు, మరికొన్ని సమస్తపదాలు. కొన్నిటిలో వ్యవహారజాతి గోచరిస్తే, మరికొన్నిటిలో అర్థవివరితామం అగుపడుతుంది. భావతీయభాషల్లోనుంచి ఈ భాషలో చేరినవి ముఖ్యంగా సంస్కృతపదాలు, తత్వదాలు. తెలుగుతత్వపదాలు అరుదుగా అగుపిస్తాయి. వక్రీయ అనియతానుల సంపర్కంవల్ల వచ్చిచేరిన అరబ్బీ పదాలు సమధికంగా ఉన్నాయి. ఫారసీపదాలు నక్కత్తుగా దొరుకుతాయి.

ఇక మలేళాషలో కనిపించే కొన్ని సంస్కృతపదాలను పరిశీలిద్దాం. వీటిలో కొన్ని మూలాశ్లోకానో, కొన్ని విశేషాశ్లోకానో కనిపిస్తాయి.

మూలాల్లో...

పనిత — శ్రీ
 గురు — గురువు
 జగత్ — ప్రపంచం
 వద్ద — చామర పువ్వు

విశేషార్థంలో...

పుత్ర — రాజకుమారుడు
 పుత్రి — రాజకుమారి
 పరమేశ్వర — వ్యాధరణం
 పెరిచివార — సామెత
 (పరిశ్రామి శబ్ద వివృతి)

ఈ భాషలో సంస్కృతకద్యబాలు కిందివిధంగా భేదవివరిపర్తనం చెందినాయి.

1) పదాదిస్థానంలో కనిపించే మార్పులు.

(a) అచ్చులు.

అ	—	ఎ	
—		—	
అర్థ		ఎర్థ	
—		—	
మంత్ర		మెంత్ర	ఉ — అ
—		—	—
భంతా		గెంతా	గోపుర గపుర
—		—	—
ఇ	—	ఎ	
—		—	
ఇంద్రియ		ఎంద్రియ	
—		—	

(b) హాలులు :

క — గ

— —

కాంక్ష్య గాంగ్స

ళ — ప

— —

శిష్య సిస్య

— —

హ — ప

— —

గుహ గుప

— —

త — ణ

— —

పితృణ తిలక్సన

— —

త — ణ

తూర్ణ బూర్ణ

— —

వ — ల

— —

వంశ లంగ్స

— —

వాయు వాయు

— —

వంశీ లంగ్స

— —

(2) అపదాదిస్థానంతో వచ్చేమారులు :

(a) అచ్చులు

దీర్ఘతోపం

అ — ఇ

— —

అర్థ ఎర్థి

— —

పీత పీతి

— —

పరీష పెరెర్ష

— —

అనేకపర్ణ అనికపర్ణ

— —

b) హల్లులు

య	—	ఆ
—		—
కాత్		కత్
—		—
య		వ
—		—
శివ్య		సివ్య
—		—
ష	—	స
తాష		తాస
—		—

c) మహాప్రాణలోపం

ఘ	—	గ
—		—
మేఘ		మేగ
—		—
శ	—	శ
—		—
మిష్ట		మిస్త
—		—
ష		శ
—		—
అస్థాప		అస్తాప
—		—

శ	—	ష
—		—
అశ		అష
—		—
హ	—	గ
హింహ		హింగ
—		—
అద్విపరి		అదిపరి

స్వరభక్తి (Anoptysis)

ఇంద్ర	ఇందెర
—	—
వాల్మీ	వెలరా
—	—
మంత్ర	మంతెర
—	—
ప్రకృతి	ప్రకెర్తి
—	—
ప్రళాప	ప్రెల్పాప
—	—
స్కూల్	సెకోలా
—	—

అనునాసిక్య లోపం

మంజారి	మజారి
—	—

రాత్రి	సోపైర
—	—
తీ	ఇప్పెరి
—	—
ప్రదాన	వర్తాన
—	—
శమ్ర	సెమర
—	—
లాష	లాపోప
—	—
బ్రాహ్మణ	వెలామోమన్
—	—

అనునాసిక్య అగమం

అరాశ	అంరాశ
—	—
ఉపమ	ఉంపమ
—	—

వర్ణాగమం :-

భందారి — పెందాపూరి

II సమాసస్వరూపం

(a) సంస్కృతసమాసాలు

i) జాతికపదస్వరూపం కోల్పోయింది :-

రాజపరమేశ్వరి
జయపురి
ఏకమాత్ర
మూల్యవాన్

ii) తత్సమతదృపాలు సమసిందినవి.

అంకాపపురి
జూపిపుత్ర
సూత్రదార

(b) ఆరవీసంస్కృత మిశ్రసమాసాలు

స్వరరతియత్ = పారవాణి

'స్వర' సంస్కృతవదం, రతియత్ ఆరవీ 'రయ్యత్'ని ఏర్పడి.

చరిత రతియత్ = జానపదకథ.

'చరిత' సంస్కృతం, రతియత్ ఆరవీ ఏర్పడి.

ఉమత్ పూణ = అయోధ్యా

'ఉమత్', ఆరవీ 'పూణ' సంస్కృతం.

మెంట్రీమెసార్ = ముఖ్యమందిరి

'మెంట్రీ' మెమెంట్రీ, 'మెసార్' 'మేసార్' అనే అండ్రి పదవికృతి.
'మేసార్' అంటే మనుషు అని అర్థం.

(c) ఇంగ్లీషువికృతుల సమాసాలు

మార్పులు ఒకటి

రెస్ట్ సెక్టార్ హౌస్ = మూలము

ఇంగ్లీషుఅరబ్బీ మిశ్రసమాసాలు

మార్పులు ఒకటి

'రొమా రహౌస్' (Rest House)

'రహౌస్' అరబ్బీ 'రహాత్', ఏర్పడి.

'రొమా' ఇంగ్లీషు 'Room' వికృతి.

ఈ సమాసవికృతులలో అరబ్బీసమాసప్రభావం ఎనిపిస్తుంది. 'వల్లెక్ గార్గెన్'ను అరబ్బీలో 'బాగ్ అమ్' అంటారు. విశేషణం పరవచంగా రావడం ఇందిలోని విశేషం. ఈ ప్రభావం వల్లనే మలేళాషలో 'స్యరీకత్ బర్ హౌస్' (Limited Company) వంటి సమాసాలు రూపుదిద్దుకున్నాయి.

మలేషియాలో తమిళం, తెలుగువాళ్ళూ, కొత్తరామోదా చిరకాలంగా ఉంటూ ఉండటంవల్ల ఈ భాషల పదాలుకూడా మలేళాషలో స్వల్పంగా అగు విస్తారాలు. మలేళాషలో 'మెండి' అనే పదం ఉంది. ఇది తెలుగులోని మంది అనే అర్థంలోనే ఉంది. (ఈ పదమే మెండరాయ అనే అర్థంలోనూ ఉంది. ఇది శ్రీంధీ అనే హిందీ పదానికి ఏకృతి.) 'సిమెట్' అనేమాట అరిచిప్పు అనే అర్థంలో ఉంది. ఇది హిందీలోని 'సిమ్' (చుక్క కట్ట వికృతి)కి వికృతి 'కెరై' దుకాణం అనే అర్థంలో ఉంది. ఇది తమిళపదం. Mahalligai అనే మాట ఉంది మేక అనే అర్థంలో. ఇది ద్రావిడభాషపదమైన 'మాళిగ' తద్వవమో లేక మహారాష్ట్ర పదమో.

III వాక్య నిర్మాణం

- a. తీర్థం మది తాషలో నామానికి పూర్వం ఉంటే ఈ తాషలోపరంగా ఉంటుంది. 'ఈ పుస్తకం నాది' అనడానికి;

మనం-ఇది-నయపుస్తకం
(పుస్తకం-ఇది-నాది)
అది ఉంటుంది.

- b. వర్తనామ విశేషణం :

మన తాషలో నామానికి ముందుంటే ఆ తాషలో పరంగా ఉంటుంది.
'నా పేరు రాముడు' అనడానికి
నమ-నయ-రాము
(పేరు-నా-రాము)
అది ఉంటుంది.

- c. ప్రతిసారి పేరానిరూపాలు నామానికి పరంగా రావడం ఈ తాషలోని విశేషం. 'రాము నాపేరు' అనడానికి,

(రాము-ఉన్నది-పేరు-నా)
అది ఉంటుంది.

- d. ద్రవిడతాషలోలోనూ అరవీమొదలైన తాషలోనూ ప్రచురంగా కనిపించే క్రియాపదరహిత వాక్యాలు ఈ తాషలో ప్రముఖంగా కనిపిస్తాయి.

This is my house అనడానికి

ఇది-నమ-మౌ-నయ

(This-house-my)

ఇందులో క్రియాపదం లేదనేది స్పష్టం.

కొన్ని వింత ప్రయోగాలు

Lady Ambassador ను 'హాకవతి' అంటారు. మనమైతే దాత్తవతి అనే వాళ్ళుమేమో.

"ఐంగరాయి" అనేపదం National Flower అనే అర్థంలో ఉంది. "రాయి" రాజశబ్దభవం. మరి 'ఐంగ' పుష్ప శబ్దభవమేమో.

'దర్శనస్వా' అనే మాట ఉంది. విద్యార్థులకి దీన్ని ఉపకారవేతనం (Scholarship) అర్థంలో చర్చనశ్రీం, చర్చులయ్యవంటి మన ప్రయోగాల్లోని చర్చుశబ్దానికి ఉన్న అర్థద్వాయే ఈ 'దర్శనస్వా'లో ఉంది కదాకదా. విద్యార్థుకి "మహావిద్య" అని విద్యార్థునికి మహావిద్య అని ప్రయోగాలు ఉన్నాయి.

దేశం సాంస్కృతికపరిణామసందర్భంలో వెలుగుతున్నట్లుగా గ్రహించిన విశేషాలివి. భాషావిజ్ఞానులు విజ్ఞులుగా చరిత్రోద్ధృతి ఆశావహు పంస్కృత అరవ్విభాషలూ మధ్య ఉండే సంబంధం మరింత స్పష్టమౌతుంది. అంతే కాదు; మన దేశంలో ఉండే పవరి, పంజాబీ, ముంజాబీ మొదలైన ఆటవిక భాషలు మూల్యాదులనే భాషలూ మలేళాషహా ఉండే సంబంధాన్ని మూలా గ్రహించే వీలుంది. ఇలాంటి చరిత్రోదనలు భాషాపరంగా ఎంతో ఆవసరమైనవి.

అశ్వర్యాధికారాల్లో అప్తస్మరణం

అశ్వరథం కలిగినప్పుడు మనం దేవుణ్ణో, అప్తలనో తలచుటంబూ. ఒక్కొక్కప్పుడు మంచిని స్మరించుకోవడమూ అయ్యగుచుంటుంది. ౧. ౧, భగీ, భగా అనేవి భలా (మంచి) భలాయా (మంచితనం) అనే మరాఠీ. మంచి వదల సాదులో పుట్టివని. "భగానోయే భగీ తమ్ముడా, మేల్ భగానోయే దాదా" అనే బుర్రపాట దరుపులోని 'భగాభగీ'లు, మేల్ భగాలు సాఫ్తవర్ణ ద్వితీతక శబ్దాలే. దాంగు, దాంగులే మంచి అశ్వర్యాధికారాలు చూడ మంచిని నూదించేవే. 'దాంగు' మరాఠీశబ్దం. మంచి, అందమైన అనే అర్థాల్లో వాడు కలగొంది. 'దాంగులే', భగాలే 'మాయారే' వంటి బదార్థాన్ని 'లే'కి స్వతంత్ర పరితి వక్త లేదు. ఇది పరిశుద్ధాని కార్యాల అను ప్రయోగంగా ఉండే పుచ్చం మార్పిడి.

అశ్వర్యాధికారాన్ని దీని జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే ఓదార్ అధికారం అప్త స్మరణ సంబంధిత అగుచున్నాయి. అంతేమంది అన్వయించగలమైనప్పుడు అమ్మనో, నన్ననో, అక్కనో, అన్నవో...దివరకి ఓరినో తలచుటంబూమన్న మాట, అశ్వర్యాధికారాలుగా పరిధారంలో ఉన్న వదాల్లో అప్తసంబంధనాదూరే సాన్నిహిత్యంగా ఉన్నాయని నిరూపించడమే ఈ వ్యాసక ఉద్దేశం.

స్థూలంగా అప్తసంబంధవాదకాలను మూడువర్గాలుగా విభజింపవచ్చు. 1. మాతృవర్గం. 2. పితృవర్గం 3. సోదరసోదరీ వర్గం.

1. మాతృవర్గం

అమ్మో... అమ్మను తలచుకోవడం

ఓయమ్మో... సంబుద్ధి రూపంలో ఉన్న అశ్వర్యాధికార మిది.

-
1. 'దాంగు' సంస్కృతంలోని 'దంగ' శబ్దవికృతి అయివుంటుంది.
 2. ఈ వరుసలోనే 'మల్లార్'ను కూడా చేర్చవలసివచ్చు. ఇందులోని 'మలార్', 'మలార్' అనే ఉర్దూపదం పుక్కిటపెట్టి ఉండవచ్చు.

ఓలమోక్షం:- పై అర్థంలోనే ఉన్న మాండలికమిది.

అమ్మమోక్షం:- ఈ ద్వితీయ ఆశ్వుర్యాంబాల్ శయ్యోత్తరం.

అమ్మమ్మమ్మమ్మమ్మమ్మ:- పేరిదాటిని పుష్కయాన్ని మూచించేది ఇది.

పైప పేర్కొన్న మొదటి నాలుగు అకారాంతాలుగా భావా వాడుకలో ఉన్నవి.

అవ్వ:- ఈ పదం అమ్మమ్మ. ముసలమ్మ అనే అర్థాల్లోనే కాక 'అమ్మ' అనే అర్థంలోనూ వ్యవహారంలో ఉంది.³ ఆశ్వురంబో నోరు నొరుక్కుంటూ అనేమాట ఇది. ఈ ప్యక్తిరీతిని ప్రీతికే వ్యక్తీకరం. 'అవ్వో. ఓయవ్వో' అనే ఓకారాంతాలు భావా వాడుకలో ఉన్నవి. మరి "ఓయవ్వ" అనుడం పేరు. అది నిందార్థకం

మాయారే:- దీన్ని దేశ్యమని కల్పరిక్వాకరిరాయలు పేర్కొన్నాడు. కాని ఇది హిందీ, మరాఠీ భాషలోని మాతృర్యకమైన 'మాయి' అనే పదం నుండి వచ్చిన రూపం: మాయి > మాయి (+రే) > మాయ+రే. ఇదీ కృమి పరిణామం

2 పితృపర్ణం

అట్న:- "అట్న" అంటే కంది. అట్న అంటే కందిని తలచుకోవడమే.

అట్నా:- "అట్నా" మూలం "అవ్వ". ఇది కడుశభాషలో పితృరంబో వాడుకలో ఉంది. తెలుగులో "అట్నా" అనేది రాయలసీమ, నెల్లూరు ప్రాంతాల్లో

3. తెలంగాణంలో కొన్నిచుట్టల్లో అమ్మను "అవ్వ" అనడం నేటికీ ఉంది. భారతంలోని "ఓయవ్వ నీవెవ్వరి దానవు" వంటి ప్రయోగాల్లోని "అవ్వ" గౌరవబోధకమైన ప్రీతివాచకం మాత్రమే.

4. మాయారే శృంగమా పితృపర్ణకలన్ విధవాది

(ప్రీతివాచిపేర తెలపబడిఉన్న శృంగపంచకం)

"గుణమయ్యారే ప్రసాదంబు, మాయారే దాక్షిణ్యము"

(శంభాంగద గుర్ర శి అ.)

తేవల సంబుద్ధిగానే ప్రయోగంలో ఉంది. కానీ, పొర్చీసువాళ్ళలో ఆస్సు, ఆస్సువస్తు అనేవి "అప్పు, అప్పు" అనే అర్థంలో ప్రయోగింపబడినాయి.⁶

అయ్యోరే:- అయ్యో అంటే తండ్రి. ఇది 'అర్థ' శబ్దభవం. ఇది తండ్రిని తలచుకోవడమే. దీనికి "అయ్యోయ్యో" అనే ద్వితీయరూపంఉంది. "అయ్యోయ్యో" తరచుగా వింటున్నా మూడే మరి.

అయ్యోరే:- ఇది ప్రాచీనకావ్యాలలోనూ పాతతండ్రి నాడకాలలోనూ విమాళంగా వనిపిస్తుంది. అత్యంతగంభీరంగా అనిపించినాత్మము: ఆశ్చర్యరేఖను ప్రకటించడం దీని నైజం. ఎంత గాంభీర్య ప్రకటనం అన్న ఈ పదం ఆ "తండ్రి" పాడులో వుట్టించే కదా. దీనికి "అయ్యోరే" అనే రూపం తరం కూడా ఉంది.

ఓరి నాయన:- ఇది పితృష్టరణపంపిందియ్యో. ఆశ్చర్యార్థం పదంగా విమాళ ప్రయోగం.

బాష:- హిందీమరాఠీకథాభాషలలో "బాష్" అంటే తండ్రి. "బాష్" అని మరాఠీలోనూ "బాష్" బాష్" అని హిందీకథాల్లోనూ ఈమూల నిత్యం వినిపిస్తుంది. ఆ "బాష్" ఈ "బాష్"గా రూపదిద్దుతుంది. దీనికి పొర్చీసు కావ్యప్రయోగమూ ఉంది. పదానికి "రే" అను ప్రయోగంకాగా 'బాష్' ఏర్పడింది.

3. సోదర సోదరీవర్గం

అన్న:- 'అన్న' ఎంతవని తేసిండు వాడు' వంటి వాక్యాలలోని "అన్న" ఆశ్చర్యార్థాన్ని వ్యక్తపరిచేది.

6. "అప్పు యిప్పురితెప్పనొప్పుదు" (రాజవాహన విజయం)
"అప్పువ్వు తవత్సృతావలతవత్సృత యిమని పమ్మరింపగన్"

(పాఠంగదం దుశ్రం. 1 అ.)

7. అయ్యోరే: రెణవెక్కడ అయ్యోరే గెణవజ్ఞాలు వంగజా నారన్
(విజయవిలాసం. 1 అ.)

7. "లేమ పగపుయాపు, లేమపపగు బాష" (విజయవిలాసం. 1 అ.)

అప్పుట్టును ఈ ద్వితీయ విమర్శనానిది. ఇది వాడుకలోనూ వుంది. పొలిసిన కృతుల్లోనూ కనిపిస్తుంది.

అక్క: 9 ఇది సమకాలీనవ్యవహారంలో అశ్వరథాల్లోనూ పోయిన కృతుల్లో పొలిసినా అనిపిస్తున్నది.

ఓ. డెల్ల: 10 ఇది పొలిసినావ్యవహారమే. 10 అనే ఇందులోని అశ్వరథప్రకటనలో కొంత సంభాషణయే గోచరించకపోయింది. ఏమయినా ఆనంద సమయంలోనే కాదు అవధ్యకాలానా కలగడం లోనూ సహజం. ఈ "డెల్ల" అనేపదం తనలా "డెల్ల" "డెల్ల" "డెల్లెలు". "ఓడెల్లెలు" "ఓడెల్లె" అనే ద్వితీయ విమర్శనానిది. 11

ఇంతవరకు అత్తవర్ణనలో పేర్కొన్నవారూ ప్రత్యేకంగానూ, ద్వితీయంగానూ, పునఃపునరుత్తరంగానూ అశ్వరథాల్లోనూ రూపొందిన కీడును పరిశీలించడం జరిగింది. అమ్మ, నాన్న, అక్క, డెల్ల పేర్లపేర్లగా జ్ఞాపకం రావడం మాత్రమే కాదు. ఒకేసారిగా అమ్మ, అక్క, గుడ్డును వచ్చిన సన్నివేశాలూ ఉంటాయి. అప్పుడుదయించిన అశ్వరథాల్లోనూ "అమ్మక్క". అదిని వ్యవహారంలో ఇది కనిపించునట్లుగా వ్యవహారంగా మాత్రమే గాని పోయింది. 12

అమ్మ అక్క కలిసి మాత్రమే కాదు అమ్మ డెల్ల కలిపి జ్ఞప్తికి వచ్చిన సంభాషణలూ లేకపోలేదు. అలాంటి పట్టున వున్న మాత్రే "అమ్మడెల్ల. 13

8. అప్పుట్టు వెలుగము వెన్నునీ యెప్పుట్టు జయించి" (విజయ విలాసం. 1 ఆ)

9. అక్క: యదియేమిటోట్టమో" (భక్తవత్సలము : 1 ఆ)

ఇందులోని అక్క 'ది' అనే అర్థంలో వాడబడింది.

10. ఓ డెల్ల: పిరహిణీవధమే తమరక పీఠు (మనుచరిత్ర 91.)

11. ఓ డెల్ల: హస్తాంబురుహంగుళిమయ మహాసిద్ధావరీవల్లవాంఛలముర్ (శృంగ. వై. 6 ఆ)

12. అమ్మక్క: యని పరులక్కణంబంద (ద్వితీయరామాయణము. బాలకాండ)

13. "అమ్మడెల్ల యటులనకుము" (భార. కాంధి. 91.)

ఆ ప్రవర్తనయందాన్ని చీల్చి అత్యంతచమత్కారిగా సంఘటితమైన పదం "అమృతరెల్ల". పూలంగా విన్నప్పుడు ఇది ఏ ద్వైతవస్తావాదక శబ్దమో అనిపిస్తుంది. కానీ ఇందులో ముగ్గురు మూర్తులు ముప్పిరిగొని వ్యతిరేకంగా పాఠశక్తినిస్తున్నాయి. అలా రూపొందిందే ఈ 'అమృతరెల్ల' పదం. (అమృ + అక్క + రెల్లయ > అమృ + అక్క + రెల్ల > అమృ + అ + రెల్ల.) ఇందులోని చిత్రం "రెల్లయ" "రెల్ల"గా మారడం కాదు "అక్క" అప్రదితమై 'అక'గా రూపొందడం. ఈ 'అమృతరెల్ల' చుట్టూ నిత్యవ్యవహారంలో నేడు గోచరించదు. ప్రియంధకాలంనాటికి ఇది వ్యవహారంలో ఉన్న ప్రజీవ పదమే అయిఉంటుంది. ప్రస్తుతం పునుచుక్క, పిఠయిచుటానంబంటి ప్రబంధాల్లో ఇంతలేని కళ్ళతో సహృదయపాఠకులను చూస్తూనే ఉన్నది.¹⁴ తనలో ఇది ఉన్న ఆ ప్రవర్తనాన్ని పేరైనా గమనించండి అంటూ మౌనభాషలో రచనా సాధిన్ని చూచితిమనే ఉన్నది.

14. 'అమృతరెల్ల' వారి సయానంబకముల్ శతవక్తరైత్రముల్)

(మ. ర.)

"అమృతరెల్ల నా హృదయ మమృత రెల్లలు పీచి కీయింన్"

(వి. వి. 1 అ'

అచ్చతప్పుల్లో మెచ్చతునకలు

అచ్చయంత్రంలేని తోతల్లోనే "అచ్చ" మాల ఉన్నది. అదేవల అది "అచ్చ గుడ్డిబట్టగా" అనే ప్రయోగంలో ఉన్నా, చిక్కినప్పటికూ అది "అచ్చొత్తిపట్టు" కదలిస్తూనే ఉన్నది. పూర్వం తాళపత్రగ్రంథాలు ఎత్తి వ్రాసే అప్పుడు లేఖప్రమాదాలు అనివార్యంగా తొలలేవి. రాను రాను చివరిన రాబాటపట్టడం తాళాపత్రకష్టంగా తీసుకున్న కొన్ని అక్షరాల ఆకారాలు మారి వీరవడంలో ఆశ్చర్యంకాదు. అందుకే ఇటీవలి పరిశోధకులకు పట్టాటలు రావలసిన సామగ్రి సర్దిబంత తొలకుటూ వస్తున్నది. సామాంతరాల చూపంలో, సంశోధితమందిరిల వ్యూహంలోనూ.

అచ్చ తప్పులు అనేది ఏదాట. కొన్నిటి అక్షరావతారాలను గూర్చి, కొన్నిటి అచ్చాలు తెచ్చిపెట్టే అవస్థలను గూర్చి రికరదాలుగా చెప్పుకోవడం చాలా కాలంగా ఉన్నది. అంటే అప్పుడప్పుడు పూర్తిగా చూసే అవకాశం ఏర్పడినప్పుడు ఏ చూపుట చిట్కాను, పులికొరల్లో నుట్టుకుని, ఏటి వీటి మడతల్లోని చేపల్లా తమకున్న స్వరించే అచ్చతప్పులు కొన్ని ఉన్నాయి. అవి అవధారిత్యం కాదు; అశితారిత్యం, తలాతోలా లేనిది కాదు; అక్షరీకరమని పించినా తోకనిది. కొన్ని అచ్చతప్పులు అలాగే ఉంచిన వాగుండే అనేటంత అచ్చతప్పులను కనెవులు. అవసరంగా దిద్దుతున్నామే అనే చెంగతో ఉంగతిసే అవకాశార్థ పేదలకు కొన్ని. అలాంటి అచ్చతప్పుల్లోనుంచి మచ్చుకు-కాదు-మెచ్చుకు కొన్ని.

1. 'శ్రీనాథుడు'

ఒక ప్రసిద్ధిగాంధీ పదేవదే శ్రీనాథుని గూర్చి వ్రాసిన ముద్రాసకుని కళ్ళలో ముద్రాసకుని పరిశ్రమ. ఎన్నిసార్లు శ్రీనాథుని శ్రీనాథుని అనుకోకుండా ఆ ముద్రాసకుని పేర్లలో ఒక కవచం పెరిగింది. 'భ'కు బదులుగా 'తు' మీదికి పెళ్ళింది పేర్ల దృష్టి. 'శ్రీనాథుడు' పదమయ్యారు. శ్రీనాథుడి నిన్నార్థం వచ్చిందని

ఎందుకు కంగారుపడాలి? బంగారంలాంటి ఏమాత్యవగ్రయోగాన్ని ఎందుకు దీర్చేయాలి? కవిసార్వభౌమముడు శ్రీవాళుడు అగ్రం శ్రీమంతుడు. కవిపితామహుడైన కమలనాథామాత్యుని మనమదాయె. ఆ "కమలనాథుని" అవతారమే ఈ శ్రీవాళుడు. ముమ్మాత్తులా కాకట కగ్గ మనమదే. అతడు "కమలానాథుడ"ని అనుకుంటే... కమలా అంటే "శ్రీ" అని తెలుసుకుంటే... కమలానాథుడే శ్రీనాథుడవురాదు. ఇలా అనుకోకున్నా వచ్చే ముప్పేట లేదు. శ్రీవాళుడు "రిలం పెసం" జోర్తికి బోకముందు ముర్రాలకాలల మత్య, దీవారటంకాల మత్య ఈదు లాడినవాడేకదా. మొలకపీసం రోజల్లోనుంచి అమాత్యుల సొంగత్వంలోనో, అవని చిప్పయ్యల సొహదర్యంలోనో వెలిగినవాడేకదా. ఏది అతణ్ణి చివనాడే వదిలించి, శ్రీవాళుడైనాడు. ఏది అతనికి పుట్టుకతోనే వచ్చింది. శ్రీవాళుడైనాడు. శ్రీ తన గురిలో ఉన్న వాణ్ణి ఉదగంబుడుగా శ్రీనాథుని. శ్రీవాళుడు అనడానికి బదులుగా "శ్రీవాళుడు" అని ఆ ముద్రాపటానికి గేలు పెట్టే దిద్దడానికి లేదు ఎలా వస్తుంది మరి?

2. 'శ్రీ స్త్రీ'

అది శ్రీశ్రీ గూర్చిన ప్రశంసలం అనుకుంటాం అందులో యుగళశ్రీ మోటిమాటికి ముద్రాపటాని వేళ్ళు తగులుతున్నాయి. ఒక "శ్రీ" అలాగే ఉంది. రెండో "శ్రీ" ఉండవలసిన దోడు "స్త్రీ" వచ్చి చూపింది. విపరీతమూ ఇది కాదు: సామాన్యునికి ఉపాశీతం. శ్రీశ్రీ అనే ప్రస్తుతం. శ్రీ అంటే అమృతమనీ శ్రీ అంటే చివమనీ. విభుంటున్నా నిద్రి చే ఈ ఉదయాల్లాం గానీ, శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు అనే కవచ్యయంలోని శిరోచ్ఛయమే ఈ శ్రీశ్రీ అని గానీ తెలియని విర్రాదులువైన ఆ ముద్రాపటానికి ఎందుకో శ్రీ ప్రక్కన ఉండాలనిపించింది. అది మగతలో జరిగిందో మనోవిక్రయాత్ అదిగిందో మెల్లనికీ కొద్దగానే జరిగింది.

శ్రీ అంటే ఒక్క. శ్రీ ఒక ప్రి. అంటే... స్త్రీ అంటే శ్రీ అనడానికి వీలుంది. ఈ రకంగా చూస్తే శ్రీ ప్రి అంటే శ్రీ శ్రీ అనేకదా

మరొకరికంటా చూస్తే శ్రీ అంటే బుద్ధి, పరస్పరి, పరస్పరి ఒక స్త్రీ, అంటే స్త్రీ అంటే పరస్పరి అంటానీ పిలుచు గదా. ఇలా చూస్తే "శ్రీ స్త్రీ" అంటే పరస్పరి + పరస్పరి-ఉభయ పరస్పరి, అటు సంప్రదాయానికి ఇటు ప్రయోగానికి, అహో! ముద్రాపలుకు చువల్సి ఎంతటి ఎత్తుల్లోకి ఎగరేస్తున్నాడు రెండు పొడి పొడి అక్షరాలతో, ఇది తెలిసి చేసిన తెలివి రాకపోవచ్చు. అవ్యక్త మృతం... జానపద గీతంలా, అమృతం చెప్పే అదృశ్య వేదాంతంలా.

3. 'భావకప్పులు'

కప్పులు "కప్పులు" అని కప్పువడడం అచ్చు పుట్టినప్పటినుంచి ఉన్నది. పోషకాన్ని ఇటులుగా శ్రద్ధాంతరి సమర్పించడం, సందేశం ఇటులుగా సందేశం అందించడం, దృఢీకరణను పొందే కృతముతల పుట్టించడం తరంగా పంపిస్తున్న చూపుతున్నాయి. ఈ "భావకప్పులు" అనేది ఆ కోవలోనిది కాదు, "భావకప్పులు" అంటే ఇటులుగా "భావకప్పులు" అని పదించలేం అని అంత ముఖ్యంగా తీసుకోవాలి ప్రయోగం వాటిది. భావకప్పులుగా వచ్చి రెండు మూడు దశలు ప్రతిపాదించినా చాలా తలపా, కృతముతల, "కృతముతల" చేసిన అవ్యక్త ప్రయోగం. అసలు "కవి" అంటే ఏదో ఒకటి, "కవి" చలించి కవి" ఏదో ఒకటి ఉంది, చలించి చూడటం, ముఖ్యంగా కవినితే భావం పుట్టుకుంది, "కవి" ముఖ్యంగా భావం చూడటం, చూడటం విశ్వరూపం, అంటే భావకప్పులు అంటే అటుగా, పూర్వం పూర్వం దాని పోయాయి. నేలనుంచి పొంగివెలుగు పొంగిపోయాయి, ప్రకృతిలోని ప్రకృతిమృతల పరివర్తించిపోయాయి. ఇది చలించుట లేని ప్రకృతికి సాధ్యమయ్యేది కాదు గదా. అందుకే ముద్రాపలుకు అచ్చు కృతముతల అక్షరాలతో తరగలేదని. భావకప్పులను భావకప్పులుగా ఉన్నాయి. "కవి" అని కవి మృతము, కవి అంటే చలించి, ఆ చలించి ఏలా వస్తుంది-పుంసం లేనిది; మృతములో చలించి చలించి వర్తించు మూలం వస్తుంది. ఆ వస్తువును ఒక్కొక్క ఉన్నది కవి, చలించి ప్రకృతిలాంటిది కవి, ఈ కవిగణం అధికంగా ఉండవలసి "భావకప్పులు" "భావకప్పులు"గా పరిణమించాలి. ఆ ముద్రాపలుకు భావములలో

4. 'ఘండపతి'

మూత్రాచ్ఛందస్సులో అయిదురకాల పదవిలున్నాయి. ఘండగతి, త్రిశ్రగతి, చతుశ్రగతి, షుశ్రగతి, పంచీద్రగతి. వీటిల్లో 'ఘండగతి'ని గూర్చిన చర్చ జరుగుతూ ఉంది. "గతిలేదు" "ప్రగతివధం" వంటి మాటలు రోజూపంటున్న పేషిట్లలోనూ, ఆశీర్వాదాలలోనూ, ముద్రాపటానికి ఈ "ఘండగతి" ఏదో విడ్డూరంగా తోచి ఉండవచ్చు. "ఘగపతి అమృతము లేగా" - ఎప్పుడో ఉన్న పద్యం ఒకటుంది. తరుచుగా చూస్తున్న 'జగపతి' ఉంది. ౧౬ అది ఘండగతి కాదు "ఘండపతి" అయి ఉంటుంది. చోళాశాసనములను, యజుర్వేదములను.

5. "నతితార్కికభౌతికవాదం"

మాట్లాడు ప్రవచించిన సిద్ధాంతం గతితార్కికభౌతికవాదం. తైత్తిరీయంలో పెరిగిపోయిన అనేకానీ అనువాదించి. ప్రపంచదశలను పర్వగంటు ర్జితదృశ్యవృత్తం పేరుపొందిన గుణం ఈ సిద్ధాంతం వెనుక ఉంది. 'ఘండగతి' లోని "గతి" లోని "పతి" ప్రవేశించినట్లే "గతి తార్కిక" లో 'పతి' ప్రవేశించింది. ఈ సమాసంలోని 'కర్కం', "వాదం" అన్న పదాలు అమృతమృదు వింటున్న పే. దార్శానికర్థం మధ్య అదపాదపా తర్కాలు, వాదాలు, తర్కవిధుల నలు తప్పనిసరి. పతం పెత్తనాలను మేల్తగా నిరసనూ తరుగనయలు వేళ చూసుకుని, వీలు చేసుకుని తర్కం పెట్టుకోవడం, వాదంలోకి దిగడం నిత్య దూరం కాదు. ఈ నిత్యనైమిత్తికపతి 'తీవ్రవృద్ధి వాదపరణం ఆ క్షణంలో ముద్రాపటానికి ముందు నిలబడి ఉంటుంది. 'గతి' వెంటనే 'నతిగా' మారుతుంటుంది. ఆ 'భౌతిక' పదంలోనూ. పదార్థం ఉందికదా. పదార్థమంటే సాల సీసాలు మొదలుకొని అంజాపిడల్ కార్షణా విస్తృతంగా ఉన్న పదమే. భౌతికవాదంలో వీటికి సంబంధించిన వాదం లేకపోలేదు. "తార్కికభౌతికవాదం" కొవ్వన "పతి"ని ముడిచిన ఆ అమృతమృదు మేల్తవృద్ధి వాదంకూడా

6. "విశ్వనాథవారి నామాయము"

విశ్వనాథవారి శ్రీమద్రామాయణకల్పవృక్షాన్ని గూర్చిన పదార్థం. విశ్వనాథవారసుగానే వేయవడగలు గుర్తు కొస్తుంది, ఈ మధ్య నామాయముకూడా

మొండికొస్తున్నది జ్ఞాపివేదంబాకృతి వల్ల, 'సోమనాదుల విరాళుని వల్ల. 'విశ్వనాథవారి రామాయణము' అంటే ఏమంది విశేషం? విశ్వనాథవారిది అన్ని ప్రాక్రియల్లోనూ ఒక వింతయైతి. ఆయన పలుకే వేదు. ఆ ముద్రా రామాయణంపైనా ఉంది దాన్ని 'వైశ్వనాథీయం' అనే వాక్కులుటా లేకపోలేదు. విశ్వనాథవారి వ్యక్తిత్వాన్ని అనుపదమూ విలువునున్న ఆ రామాయణం ఆతని "రామాయణం" రాక మరేమవుటందీ శతః వ్యాసం పూర్తివులుటాస్తుంటే పదే పదే పక్కబొరిలిందిన అంబుత్పల్లెలో చెప్పుకోదగ్గవి 'కపి' బయలు కపి, 'రావ' బి బయలు రావ. 'పీత'బి బయలు పీత. ఎంతదీర్ఘా అలాంటివి ఇప్పుడెవరీ అలాగే వుంటే ఈ రచయిత శంకవుడు.

ఇంతవరకు పేరవందిన అంబుత్పల్లెన్నీ అశ్విరదమత్కురినీ, సమాన పైచిరిగినీ, అశిరాశ్వున్నూర్తినీ అందించే మెచ్చు శక్తులే. అయితే 'అమర కోశము'ను 'అమరకోశము'గా పంపర్పించిన పట్టుటా లేకపోలేదు. ఇందు లోనూ సత్యం లేదనిగలమూ, "అమరకోశము" అనే ఆ నిమంటువు దిన్నప్పుడే తట్టిపెట్టే యోగంబడితే ఆ పనినిల్లంతు అది 'అమరకోశం'గా మారడంలో అశ్విరదమెముంటుంది.

మాత్రాచ్చందస్సులు

'ఛందాసి రాదనాల్' అని విరుక్తంలో యోగ్యుడవ్వారు. అంటే ఛందస్సు తావాలని తోడుగువంటిదని చాత్వర్యం. 'యదేతేన అర్థాని మోక్షాన యన్ ఇతివ బ్రాహ్మణం'. దేవతలు తమతత్వాలను ఛందస్సులపైనుక దాచుకొన్నవని యోగ్యుడు బ్రాహ్మణంనుంచి ఉదాహరించాడు. 'వేదంలోని అట అంగాలలో ఛందస్సొకటి. అంతేకాదు. "ఛందః పాదాయ వేదస్య". వేదమొదలుకొని ఛందస్సే పాదానికి మన పొద్దిమల అభిప్రాయం.

పింగళనాగుడు మొట్టమొదటి ఛందస్సాప్రదిర్మాత. ఇతడు ప్రధానంగా పై దికచ్చందస్సును గూర్చి వ్రాశాడు. అర్వాచీనులైన కేదారశబ్ద మొన్నగు వారు పై దిక, లోకిక...ఉభయఛందస్సులను చర్చించారు.

ఛందస్సు అనే పంక్తుకవదానికి, 'Syllable' "స్కంధో" అనే లాచీను వదానికి సంబంధమొందని కీ.శే. చిలుకూరి వారాయణరాష్ట్రగారి దిప్రాయపద్ధతి, "స్కంధో" అంటే విభజించడం, భేదించడం. పులు తమ పద్యాలను, గేయాలను ఒక రయలో కదిస్తారు. లాక్షణికులు వాటిని పరిశీలించి అట ఎలా ఎలా వరుసప్రాయ విడదీసి చూపారాయ. అలా విడదీసి చూపబడిన మాత్రాసమయమునే ఛందస్సాప్తం.

అత్యాధునికయుగంలో ఛందోజంధాలు పడలిపోయినాయి. అలాగే అతి ప్రాచీనకాలంలో ఛందోనియమాలు అంత బలంగా లేవు. ఋగ్వేదంలోని పొద్దిమ ముక్కులను పరిశీలిస్తే అవాటి పై దికకపులు ఛందస్సు విషయంలో ఎంత స్వచ్ఛందంగా ఉండేవారో తెలుస్తుంది. కొన్ని ముక్కులు ఒకే కాలమీద నిరుస్తాయి. కొన్నింటిలో పాదసంఖ్య అమంతనీయంకీ...గురులమనియమం కూడా పాటించబడలేదు. క్రమంగా ఋగ్వేదం వదోమండలంలోకి వచ్చేసరికి ఛందోనియమాలు విగుమవున్నాయి. అనేకేయబ్రాహ్మణంలో నియమబద్ధంగా నిర్మిత ఒక అనుభుప్రయోగం ఉంది.

“వరన్ వై మధు విందరి
 వరన్ స్వాదు ముదుంబరిం
 మూర్త్యస్య వశ్యపైమానం
 యో సతంప్రయోగేఽనిశం”

అనుష్టుప్పు వైదికధ్వంద్వము. ఉర్త, అర్చ్యుర్త, గాయత్రి, ఉష్టిః, జగతి మొదలై నది 36 వైదికధ్వంద్వములు. ఇవన్నీ అక్షరగణాత్మకములే. లాక్షణికులు లెక్కకు 20 పేర్కొన్నా వేదాలలో ఉగ్రీష్టుష్టు, అనుష్టుష్టు, గాయత్రి, జగతి మొదలై నది నదిహేనుమాత్రమే ఐహికంగా కనిపిస్తాయి. సంస్కృత లావ్యాంధో పరియోగింపబడిన భంద్వముల్లో దాదాపుగా అక్షరగణాత్మకములే. అర్చ్య, వైశాఖీయ అనే రెండు భంద్వములు మాత్రమే మాత్రాబద్ధంగా అగుచున్నాయి. ప్రాకృతంలో సంస్కృతంకంటె ఎక్కువ మాత్రాధ్వంద్వములున్నాయి. గాథ, దోహ, చవితా, చాపరీతి, దోహతి, లీలావతి మున్నగు 36 మాత్రాధ్వంద్వములు ప్రాకృతమైంగళంలో వివరింపబడినవి. ఈ మాత్రాధ్వంద్వములు అధికంగా ప్రదానంలోకి వచ్చింది బ్రాహ్మణావధానోనే.

మాత్ర అంటే ఒక అక్షరము. “ఏక మాత్రో భవేద్ హృస్వః.” అక్షరము ఒక మాత్ర గురువును రెండు మాత్రలు. మూర్త్యాధ్వంద్వములో గురుఅక్షరనియమం లేదు. అక్షరనియమం అంతకంటే లేదు. కేవలం మాత్రల సంఖ్యే ప్రధానం. ఈ మూర్త్యాగణాంశు బట్టి కొన్నింటిని లేర్పరుచాయి. అయి అంటే పృష్టమైరి చదక. ఇదం కొన్ని కాంఠంబాల గుంపు. ఈ అయి మనకు ప్రధానంగా నాలుగు విధాలుగా అనుభావ్య మువురుంది. -వాటినే లాక్షణికులు చతురశ్రం, త్రిశ్రం, ద్విశ్రం, ఐశ్రం అన్నారు: “తటతక” అని నాలుగు మాత్రంతో నడిచేది చతురశ్రం. “తరిట” అని మూడుమాత్రంతో నడిచేది త్రిశ్రం. “తరిట తటతక” అని యేడు మాత్రలతో నడిచేది ద్విశ్రం. ‘తకతరిట’ అని ఐదుమాత్రలతో నడిచేది ఐశ్రం. ఇది నాలుగే రాక, ‘తకతక తకతరిట’ అనే తొమ్మిది మాత్రల సడకగూడా గాయకులు గ్రహించారు గానీ అది 4, 5 అన్న రెండు గుంపులుగానే సడవడంవల్ల దానిని ‘సంకీర్తం’ అనే పేరుతో తొలిపేరారు.

మాత్రాద్యుండస్య కేవలం లయప్రధానమే, తాళప్రధానమే నాటి దీనికి అక్షరమృతాలను సంకల్ప లేదు. కాథూలం, మల్లేతం మొదలయిన అక్షర మృతాలతో తాళప్రవర్తి లేదు మరియు స్వచ్ఛమైన లయమేగా దొరకదు. మూనిన, విరాజమరాజితం మొదలైన కొన్ని మృతాలు తాళవ్యవస్థలను ఉన్నాయి. తెలుగులో నన్నయ వీటిని తొలిసారిగా ప్రివేళ పెట్టాడు.

'ఏది తవర్వి తరిల్లిన కొప్పుల ఇమ్మగులాపుల కొంపములన్
మూనిన మంచి అకోణములన్ ఒదిపొప్పుల పొప్పుల గేదగులన్
కాచి వెడలంగ వండిన ఆ పహారములన్ ఒదిశేపలన్
చూచుట వీనుల కింపెనగా పానులకా కుకరోదిలొచ్చురముతో'.

ఇది మూనిన మృతం. మాత్రాద్యుండస్య దృష్ట్యా చూస్తే ఇది చంద్రాక్షరాలతో గడుస్తుంది. కాని, దీనిలో ఉన్నవి మూత్రాక్షరాలు కావు, అక్షరగణాలు. ఎన్ని పాదంలో వరుసగా 7 తగణాలు, ఒక గురువు ఉన్నాయి. దీని పొడవుంతువ 'ఏది'కి బదులుగా 'ఏగిరి' అని మారుస్తామనుకొంది. లయ చెడదు. తాళం అంతమా లేదనడం, అది వెంటనే "విరాజమరాజితం" అనే మృతంగా రూపు దిద్దుకుంటుంది. మొదటి పాదం పొడవుంతువో లేనది మార్పు అన్ని పాదాల మొదట చేయవలసివస్తుంది. నన్నయ ప్రియోగించిన విరాజమరాజితం చూడండి.

'చది చది ముందట అజ్ఞానాపిద్యురసారతహామితాతరలన్
పెసగిన మౌఖికల కొమ్మలమీద పవితరతాంతములై నను'.

ఇది చది వదలి, మాత్రాద్యుండస్య చూస్తే ఈ రెంటిలో రెండో ఏదో ఏదీ లేదు. కాని వీటిని మాత్రాద్యుండస్యలనేమీ, ఎందుచేతుంటే వీటిలో ఉన్నవి అక్షరగణాలు. గురువులు, లఘువులు తమతమ రియతలలాల్లో ఉండక తప్పుదు. చతురశ్రగణాలతో వర్ణిత మృతాలలో మూనిన, విరాజమరాజితములతోపాటు కొండవరము, తవ్వి, తామ్రరవిలసితము మొదలయినవి ఉన్నాయి. అయితే వీటి గణవియమం వరపురం విన్నం. ఇలాంటి తాళబద్ధములయిన అక్షరమృతాలను చూస్తే ఒకటనిపిస్తుంది. మొదట ఇవన్నీ నివలయన మాత్రాద్యుండస్యలేమో. పొద్దితగానంలో మాత్రాద్యుండస్యలైన అంతగా

అదరణలేదు. అధికాంశమంతా అక్షరవృత్తాలదే. మరియవశవంవలె వీరే అక్షరవృత్తాలమొందు ప్రయోగింపబడి మాతృవృందస్సులకు ప్రసక్తిలేకుండా పోయింది. ప్రతి శ్లోకాన్ని, పద్యాన్ని అక్షరగణాదుగా విడగొట్టి అలవాటుపడిన లాక్షణికులు మాతృవృత్తాలపైకూడా ఆశుద్రోవేశారు. తత్ఫలితంగా మూనిది, కవిరాజవిరాజితం, మత్తకోకిలవంటి గేయాలుకూడా అక్షరగణాత్మకములైన వృత్తాల నామితలో చేరినవి.

అప్పకవి సంస్కృతంశుంచి తెలుగులో దిగుమరియైన వృత్తాలనే కాక జాతులమీకూడా పేర్కొన్నాడు. ఉపగణమాత్రంతో జాతు లేర్పడుతాయి. జాతులలో మళ్ళీ జాతులు, ఉపజాతులని రెండు రకాలు. కందం, ద్విపద, రగడలు, కళికలు, ఉత్కృళికలు— ఇవి జాతులు. గీతం, సీసం— ఇవి ఉపజాతులు. ఇవి లేవలం చేకరించుచుండోరీతులనే చెప్పాతి. ఇవి చాలావరకు తెలుగులో కన్నడంలో ప్రధానితంగా ఉన్నాయి. సీసపద్యంలోని గురులమయముం వృత్తాలలో ఉన్నట్లుగా లేదు. దీని పదకములట్టి చూస్తే ఇది 5, 5 మాత్రాలకు విరిగి అందగరిలో చేరుతుంది. శ్రీనాథుని సీసాలు ఇలాగే విరుగుతాయి. ఒక్క చరణం చూడండి.

'కలసాపు, రిపాంత, కదళివ, నంతర

ద్రాక్షిల, కావం, ప్రంకముల, ట'

ఇందులో పృష్టమైన 5 మాత్రాల అందగరి ఉంది. ఇది ఇలా ఉండగా మన తెలుగు లాక్షణికులు దీనిని 4 ఇంద్యగణాలు, 2 సూర్యగణాలుగా విభజించారు. 'ప్రంకములకు' అని పిరిచి. చాటిని రెండు సూర్యగణాల క్రింద తేల్చిపేశారు. ఇది లయనూ, కాళాన్ని విష్కరించి చేసిన విభజన. మరి న్యాయంగా పాదాంత మందరి 'ట' అనే లయపు డావిరి తీసుకోవడానికి ఉపస్కారమైన 5. మాత్రాల కాలమే వరుస్తుంది. కాని వెంటనే అలో మాత్రాకు రెండోపాదాన్ని అందుకుంటేనే లాళం నిలుస్తుంది. కాని మనం ఆనది చేయము. 'ట' అనే పల్లాన్ని యథావంతభంగా 3, 4, 5, 6 ఇలా మాతృకాలం మార్చి యాద్యీపేస్తాము. అందా' వచ్చిన లయ చాలువని, కాళాన్ని వదిలిపేస్తాము. 'లయపును గురువుగా

ఈదేవు పద్ధతిని గమనించడం చాక్షణికులు ఇంద్రుని, చంద్రుని, మార్కటాంకుని ఒక అతానసంస్కారాయం నెలకొల్పినా"నిది శ్రీ లాళ్ళపల్లి అనుకం బృష్టకర్మగా భరిస్తాడనిపడుతుంది. ఇంద్రునిగూర్చి 5, 4 మాత్రం గణాలు, చంద్రునిగూర్చి 5, 6, 7 మాత్రం గణాలు కూడా ఉన్నాయి. అన్నిటికీ ఒకటే మాత్రం విలువ. 'వైకుంఠ భాగవతి వత్సరాంబు' అనే పీఠికలో 'భాగవతి' అనే తెందో గణం ఎంత లయపాదంగా ఉందో మన చాక్షణికులు గమనించలేదు. చదివేవారు లయకోసం "భాగవతి" అనే గణంలోని నాలుగు లయపాదాల కనిపించే దివసం దానిపై చాక్షణిక తప్పదు.

ఇక పీఠికలో వర్ణలయపీఠిక అచ్చంగా గేయం, ఇంద్రునిగూర్చి ఇది ద్వితీయగణకగణమై వరుసగా వరుసపడింది.

'కలివరద మరమత్వం భరితీరం మునిమత...' ఈ రీతిగా వరుసపడింది. కొన్ని ద్వితీయగణక గణాలు చేరిస్తే అందగతిలోకి వస్తాయి.

అప్పుకవి మూర్తికావ్యవ్రతములపేర లయగ్రాహి, లయవిభాజి, లయసాధి మున్నగువానిని పేర్కొన్నాడు. ఇవి మాత్రావృత్తాలు కావు. అయినా లాభి అర్థంగా వరుసపడినాయి. ఇవి అందగతిలో ఉన్నాయి. వీటిని వన్నయ, వన్నెదోడులు అంటే ప్రయోగించారు. ఈ వృత్తాలు ఒకనాడు గేయాలనేమో.

అప్పుకవి నవవిధరగదలను పేర్కొన్నాడు. వీటిని వైచాళియభేదము అన్నాడు. ఇవి కల్పితీని మాత్రావృత్తములు; అంటే గేయాలు. హింసారీతి నిరూపనకు వందీభార్యచరిత్రలో పేర్కొన్న చంద్రికలు, అర్థచంద్రికలు, విలలు, తోలలు, తుమ్మెదవిలలు, వెన్నెలవిలలు... ఈ రగద భేదాలే. వన్నయ రగదలను ప్రయోగించలేదు. తొలిపాదంగా (తెలుగులో) రగదను ప్రవేశపెట్టిన మునుగు పద్ధతిని వర్ణించినాడు. మున్నెవనవయోధితులలో రగదలు కూర్చారు. పింగళిసూరన లాభిపాదపీఠికలో రచించిన ద్వితీయగణకగణ కూడండి. అచ్చంగా అమరికగేయం

‘పొలిచె మరులక్షి మిరబొప్పులను పొప్పులను
తెలిపవడి పుప్పొరుల తిన్నెలను చిన్నెలను
రంగుగ దసయ్య నారంగముల సంగముల
పింగళత పెందె మదభృంగముల అంగముల.”

అప్పకవి పేర్కొన్న తొమ్మిదిరకాల రగడల్లోనే పమస్త మాత్రాద్వందస్సులు మందహాసం జేరాయి. జానపదగేయాలనూ, అనునికగేయాలనూ పరికిరిస్తే అవన్నీ ఈ రగడల్లో ఏదో ఒకదానికింద ఒదిగిపోతాయి. అప్పకవి వివరించిన తొమ్మిది రగడలను అనునికగేయాలలో దిక్పాత్రంగా పమస్తయించేసి చూపుతాను.

1. హయప్రదార రగడ : ఇది త్రిశ్రీగతిలో వస్తుంది.
“దాను నిజం బాగు నిజం
నీవన్నది నిజం నిజం”
2. తురగవల్లము : ఇది హయప్రదార రగడకు రెట్టింపుచేస్తే ఏర్పడుతుంది.
3. విజయమంగళము : ఇది తురగవల్లనానికి రెట్టింపు.
4. ద్వీరదగతి : ఇది ఖండగతిలో వస్తుంది.
‘ఎవరి గజైల రవళివే నీవు మంజీర
ఎవరి కజ్జల నాన్నదారివే మంజీర.”
5. విజయ భద్రము : ద్వీరదగతికి రెట్టింపు.
6. మరురగతి : ఇది చతురశ్రగతిలో వస్తుంది.
“మలో ప్రపంచం మలో ప్రపంచం
మరో ప్రపంచం పిరిచింది”
7. హరిగతి : ఇది మరురగతికి రెట్టింపు.

8. హరిణగతి : ఇది మిశ్రగతిలో వరుస్తుంది.

'దేశమను పేరేమంటమన్నా
మంచియన్నది పెంచుమన్నా.'

9. వృషభగతి : ఇది 28 మాత్రల చందస్సు.

పాదానికి 14 మాత్రలుంటాయి.

'అసందం అర్థవైతే
అనురాగం అందరి మైతే
అసందపుటంటాయి చూస్తాం
అనురాగపు లోటులు తీస్తాం.'

మాత్రాద్వందస్సులు రగడరూపాల్లా చిరకాలంనుండి తెలుగువాళ్ళల్లో తలక్కుసుంటున్న వాటికి 20వ శతాబ్దిరూ తగిన ప్రాచీనం దొరకలేదు. అయితే కకపులు వృత్తంతోపాటు మాత్రాద్వందస్సుల్లో కూడా ప్రత్యేక దావాలు వ్రాయడం మొదలుపెట్టినట్లు తెలుసుకుంటే, అయితే పలువురు యుగిగానీ, ప్రాసంగానీ, అంత్య నియమం గానీ పాటించక యతేద్యగా వ్రాస్తున్నారు. ఇది చాంఛనీయంకాదు. అష్టదిగ్బంధనం ఉంటానని నేననుకుంటే ఏదో ఒక నియమం ఉండడం మంచిది. అది యిచ్చైవా కావచ్చు, ప్రాచీనమైన కావచ్చు. గేయంలో చమత్కారం తప్ప రచనపై తలగింటే గుణం లేదని కొందరు నందేపొందున్నారు. ఇది విరాళ్యం. అధునికయుగంలో కన్నడంలోని మహాకావ్యాలన్నీ మాత్రాద్వందస్సులోనే ఉన్నాయి. అంతమాత్రాన అవి రచనంతమైనవిరావా లేవనున్న కవిత్వానికి చందస్సు అటంకం కాదు. 'క్రియాపద్ధి స్వత్యే భవతి మహతాం నోపకరణే'.

సారసౌరభం

'అంత వడిపెయి పొలపై
 క్షింత బిగడ పేదనల్లుగ
 మనకు వెనుకలును గతము లోపలి
 మంది; అదియే సంప్రదాయము.'

సంప్రదాయానికి నా నిష్ఠాదండమిది. గతమంతా సంప్రదాయం కాదు. గతంలోని మంచిమాత్రమే సంప్రదాయం. 'సమ్మెల్ ప్రదానం సంప్రదాయం' అని ఇలా ప్యత్వం.

ఆంధ్రసాహిత్యం పెయ్యేళ్ళవంటిది. ఆ పెయ్యేళ్ళలో వేవేవేరావ్యాలు పుట్టిసరి. చాలాతానం పెయ్యేళ్ళలోని గిట్టింది. వేటికీ, ఎవరికాల రాజకీయ పాంథికిపరిస్థితులకాటికీ దగిలింది అది కొన్ని మాత్రమే. కానం దిద్దించి అగ్ని పరీక్షలకు అగ్ని, నలవల రాగి లకుదీకీ శేషించిన పాలు అమోళ ప్రదారంలో ఉన్న ఉత్తమ శ్రేణికి చెందిన కొన్ని ప్రాచీన రావ్యాలు. వాటిలో బిగడతరకల వంటివి కొన్నే కొన్ని ఘట్టాలు. ఆ ఘట్టాల్లో తెలుగుదారి బాగా శీర్షించిఉన్నది రిక్తపృష్ఠికి తోట్టుకున్నది కొన్నే కొన్ని పద్యాలు.

ఆ కొన్ని ఘట్టాలకోసమైనా, ఆ ఎన్నికైన కొన్ని పద్యాల కోసమైనా మనం ప్రాచీనపురుషులు పరింతవలసివుంది. ఆ సంప్రదాయాల పునాదుల మీదనే సరికొత్త ప్రయోగాల వణిగిరాలా 'విప్లవంకోవలసివుంది. వర్తమానంలో కీర్తికలకం అందుకున్న ఏ అభివ్రాహ్మయూ సంప్రదాయాన్ని సంపూర్ణంగా చేరించింది కాదు. వేలవదిది సామనేసింది కాదు. అయితే అలా చేయాలని దుస్సాహసం చేసిన చిల్లర కృపణుకొన్ని లేకపోలేదు. ఏమి లాభం? దగిరిన మయక్షణంలోనే చరిత్రలంబాదుపాపం:

యొగయుగాల సాహిత్య చరిత్రను హేతుబద్ధితో, పక్షసాధనసాత హేతుబద్ధితో పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది, ఈ వాటికి ఉత్తమవ్యక్తియంగా కోటి తెచ్చినవాటి వెనక ఎంతటి సంస్కృతాయుజలం అందగా వుంటో.

పేదలుబుక్కులలోని ప్రకృతి రామణి-మరాన్ని పుడిపించినదే అదిపని వాటికి శ్రీమద్రామాయణాన్ని రచించగలిగేవారు వారు. వాటికి అత్యుచ అకళింపుకోనిదే రాణిదాసు కమనీయకవిరాష్ట్రపు తేయగలిగేవారు వారు. సంస్కృతంలో వ్యాసుడులేక తెలుగులో వన్నయ్యలేడు. రాణిదాసాయుజలేవోలే శ్రీరామాయణ లేదు. సాహిత్య సాహిత్యం వల్లదాదా ఇదేవ ర్తిస్తుంది. మిల్లన్ పై వర్తిర ప్రభావం, ఆ వర్తిర పై హోమర్ ప్రభావం, షేక్స్పియర్ పై మార్లో ప్రభావం, ఆ మార్లో పై దాసర్ ప్రభావం కోటిగొంతుకలతో హెచ్చిస్తున్నాయి; అన్నియుగాల్లోనూ సాహితీప్రపంచంపైపెన్నూ సంస్కృతాయుజువల్ల కంకటమ్మల గా ఉంటుంటుంది. శ్రీశ్రీవంటి ప్రయోగశీలి గేమంతులపై మనుచరిత్ర వసు చరిత్రల అవ్యాపాంత పద్యాల ప్రభావం ఎంతవటివ్వగా వుందో అభిజ్ఞానం తెలిసిందే. ఒక వాణివెనుక ఎందరి అనుభవమో నివిదీకృతంగా ఉంటుందన్న వర్తించియాపుర్వ అనిప్రాయం ఈ సందర్భంలో గమనించదగింది.²

అయితే రాణిదాసేగంతో పురోగమిస్తున్న వర్తమానచరిత్ర దృష్ట్యా అనుక్షణం పరివర్తనంబెందుతున్న విలువలదృష్ట్యా పొగిదీసరావ్యాసంను పరిర చరణపప అవతరం ఎంతవరకుండి ఎంతవరకూ గుండెలోనుండి దిమ్మకొని వచ్చే నగ్న భావాలకు సమూహితపక్షక్తికళాభావం తొడగడంలో నహించిందే టంతవరకు. ఏజ్లాపపీమలనూ, ఆలోచనావలయాలనూ మురింతగా విస్తృత పరివేటంతవరకు. దిక్కుని ఉపాలకు చెక్కులిచ్చి అనంత వియత్నభారలో ఎగరగలిగే మొక్కవోని ఓటమ్మ అందిందేటంతవరకు. తెప్పదలంపెన్నుది నూటిగానే రాకుండా మందరంగా చెప్పే పవ్యసాచిత్యం సంతరింపజేసేటంత వరకు. అంతవరకే.

అంతేకానీ పొగిదీసులు చెప్పిన ప్రకృతి అభివ్రాసం నేను :కోదార్యమరి కాదు, న్రింబాలో మన మహాకవులు పేదలనూ, ఎల్లక గోడలనూ

దానికి చేయి పాముగరిడీలతో అదువిచిచికి చిల్లడంలేదు. కృంగులున్నాల్లో అడుగుతున్నా కదలా, కొంతవరకు నెట్టకూ ఆడుతగిలే కదలుచున్నట్లయితో, వాగిరివలెచివ్చియలతో వర్తిమానితానులది ప్రాప్తయించేదు. అలాగే పొచ్చినులు కనుడుగట్టప వర్ణవ్యవస్థపై కట్టుబట్టు అరిపొయాల కట్టకాలలో, గతకాలమే తానింకంకం గొప్పదని ప్రకరించకావ చేసిన ప్రాసంగాలతో అదువిచిచి ఏకీకరించదు. 'అరాచక'ను 'మూడుగల్లునుదిరి' అన్నప్పుడు అందరినై వదలాదిని తెలుగునుడిచాంపు విగాదానికి తలపూటకాదు. 'దెవులు మిట్టి మచ్చులు' అనుకుని పాపాలపై 'తేనియర్' అన్నప్పుడు మనుచరిత్రాచారి ధర్మ పార్శ్వకకట జోతలయిస్తాడు. 'మనమెరియరె పొణమైన మగడిల్లయినన్' అన్నప్పుడు పారిజాతావహానికర్త మానినమవత్తవల్లశేషణకర్తకి వరవ శిస్తాడు. కొన్ని సందర్భాల్లో వర్ణవస్తువుతో ఏకీకరణం బొందలేకున్నా, ఆ మహావిషయ ఊహల ఉద్ధీచానికి, బుర్రాగరిషణనూ, చమచిషయచరిత్రానానికి బలాబలం చేస్తారు.

వైజ్ఞానికంగా ఎంతగా షురోగడబ్బున్నా మన ఆలోచనాపరిధిపై పురాణ సంప్రదాయాల ప్రభావం ఏరో ఒకరకంగా తానిస్తూనేవున్నది. పురాణాల్లోని కొన్ని చిత్రాలు, కొంచెదవ్యక్తిత్వాలు అదువిచిచికంలో ప్రతికలు (Symbols) గా మారిపోయినవి. నేటికీ విలువల వలువలను ఊర్చిపేసేవారు దుక్కానదుకు. బకంకొల వచ్చివ్యాధాలను చీల్చే బుమారబీయరు అలిమిమిడుకు. ముజా వాక్కు రామణం. వహవచరీఖ్ అగ్నిపరీఖ్. ఇంకా ఆ కలంభహస్తాలు, ఆ చిరియలొంకవాలు, ఆ బలిపీలాలు, ఆ గొంతెమ్మ (అంకి) కోరికలు, ఆ 'బుప్ప నాతి' దేవులూ ఇప్పటికీ దైవందివశీకరంలో అదువికలావప్రకటనకు అలంక నాలుగా ఉన్నాయి. వచకవులు మాతా శ్రీతాగులనూ, హోమశాస్త్రాలనూ, తద్రవిణలనూ, దుగ్రవతాకలనూ, అదువికలుగవైతవ్యాన్ని ప్రతినింపించడానికి

తమలావణ్యముగా దీక్షకరిస్తూనే ఉన్నారు. గతాన్ని గతం దృష్టితో కాకుండా వర్తమాన, పూర్తికి అనుగుణంగా మలచుటనే తోరణం ఇది.¹

(యువభారతీవారి 'కావ్యలహరి' వీరికందిస్తూన్నూర్పులతో)

1. మనుచరిత్రలో వరుణదీక్షకరివలె ఉత్తమ, పాండిత్యావలంబిత
సత్యతాప అలర, పాండిత్యం మహాత్మ్యంలో విశిష్టతలర
సరికంటాకాల్లో పూర్వ వర్ణన పొందెట్లు.

2. 'The experience of the masa is behind a single voice.'

3. అధ్యయన పరిశోధనల అంగంబాదు అంతరింగం, నేటికీ చిత్తం
చేది ఒంటిపొరల పెగడల ఉద్వేగంతో కొట్టుకునే గుండెలవల్ల శ్రమ
భావపంపుల నెగళ్లనూ,

4. 'Not only the pastness of the past, but of its presence'

విశ్వనాథ శర్మ

ఆస్మయం

“దుశ్శ్రీ జానీతేతయతే” (మాద్యురం జనాన్ని మేల్కొలుపుచున్నాడు.) ఇది వేదములొక్క యుగయుగాలుగా ప్రసిద్ధి, పశ్యంతా నిత్యం అనుకుంటున్న సత్యవాక్కు. విద్య పగం ముగియవు. శీఘ్రము ఇది విద్యా శక్తి. అంత మాత్రాన విద్య వారు గెలిచేది-జాగృత. తమిషు వారు విలిచేది-ఉపస్మి. కాంచి చైతన్యస్వరూపం. అందుకే పరిమళం ఉదయించిలో అయిదాదల అనుదీనం.

మాద్యురం సృష్టిని సుఖ్యుడు, కపి అంటే. చితచయివ్వద కష్టముని గురకపెట్టేలోకం భనులు విప్పేవారు కవి.

మతాలు కొందరినే మేల్కొలుపుతాయి. రాజకీయాలు కొందరినే కగు లొక్కలుపుతాయి. పదునున్న కవిత-సమాజాధ్యులయం అవసరిగిన కవిక అందరినీ మేల్కొలుపుతుంది. అన్నికాలాల్లోనూ చైతన్య నిమిషులింగాలను గుర్తొలుపుతుంది. అందుకే అపలైవ కవిత విశ్వజనీనం. సార్వకాలికం.

ఈ సంబుడిపేట “చైతన్యంహరి” తెలుగుకవితను మలుపులు తిప్పిన- తెలుగుజాతికి మెలంపలు నేర్పిన-అయిదుగురు ఆంద్రకవుల చైతన్యస్ఫూర్తిని గూర్చి అయిదుగురు ఆలోచనాలోచకులు అందించిన ఉపన్యాసాల సంకలనం. ఇది, ఇ అయిదుగురు పేర్లు- చిక్కన, పాణినిరీ, కృష్ణదేవరాయలు, వేమన, గురజాడ.

ఇంతనూ చైతన్యమంటే మేటూటి “చిత్” మదుల ముట్టిన మాట అది. “చిత్ వంజనే” అని ముక్త్యుర్తి, చిత్, చిత్తం, చేతన-అన్నీ ఒకటే. చేతనా శబ్దవాచార్యమే చైతన్యం. చైతన్యమంటే మూలంగా జ్ఞానం. వేదాంతగ్రంథాల్లో చైతన్యమంటే “అనంభీకృతజ్ఞానం” (original undifferentiated consciousness). వేదాంతలసృష్టిలో ఇది నిర్లపాధికం. శరీరాదీంద్రియసంఘటచేత

*యవభాగకవారి ‘చైతన్యంహరి’ పీఠిక-కొద్దిమాపుంతో

విప్రీ బహదూ వదలని "అన్న అద్దీర్తిని వర్ణించేవారే. పేర్లుపేర్లుగా దేవురాలే పని, పూలు పేర్లుగా పూల ఒకటేమని గ్రహించినవారే. అయినా ఆరారు శివు లేదు నిర్గుణులని పోగిల్పడం; చూడలేకపోయిన పాత్రల రాజకీయాలనా, సమాజంలో ఉన్నటు రాజకీయాలన్న పొద్దులకంటే అలోచనలో మూల పంజేదని వాత్సర్యం.

ఉక్కున్న బొమ్మలందరినీ "దర్శనైక" బృహత్తో పేరుపెంచారు. వేదాలకు, ఆశింపుగ్రహదాలకు, సహస్రరాజవర్గాలకు వాడే పేర్లో భారతమే నాలుగు పుటపాఠాలూ గ్రామసీతమని చెప్పారు. స్పృహ దూర అన్నాడు "దర్శనైకత్వజ్ఞానం కృత్యం" అంటాన్ని కొనియాడుతానని. అంతటితో అగజేదతకు అధ్యాత్మ్యమాలకు, అరిహంబాలకు, వీరిచేతమాలకు, కవివృష ఓలకు ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కటిగా. తమతమ బృహత్కాంక్షలబట్టి భారతం గోదరిస్తున్నది పవలంబాదు. ఉక్కును ఒక దర్శనం మీదే తగదొట్టిని కేంద్రీకరించారు. ఆ దర్శనాన్ని కాపా అద్వైతబృహత్తోనే అంకితం వున్నాడు. దర్శనాలలో ఒకప్రమేయం లేని అద్వైతవదాన్ని అనుసరించారు. అదే హరిహరైకత్వం. ఉక్కున్న ప్రగిపాదించిన ఈనాట; తత్వం దాగితగలగట్టులో అభూతైకత్వన్నీ కలిగించింది. తనసంతరి కవులై ప మూలం, నావన సోమన పంటి మూ ఈస్సెల్లని పోయెంగా స్వీకరించి వయనించారు. దోకిచ్చి చూడ బాగవతంలో పూర్వనిర్మలలో ఉక్కున్న మనీషిని "హరిహరదరదార దివి వ ... రిలాది"గానే పంపించారు.

ఉక్కున్న వేడు పిరోగొప్పవని "వాత్సర్యము గా... ఉన్నాయి సంతకృత మొన్ను బొమ్మ"ని ప్రతిజ్ఞ చేయడం. అంటే తెలుగును తెలుగువాడిలా తెలుగులా ప్రాధాన్యమన్నమాట. ఉక్కున్న అనగానే తెలుగు గుర్తుకొచ్చేది అందుకే. మేడమరాంతం పయలవైవా అందిఅంది తెలుగుపయలంతో అందించ వచ్చునని, ఆ భాష తంతటి జీవమందని అందానే నిరూపించు మహాకవి ఉక్కున్న. ఉన్నయ భారతాన్ని "జగద్ధికంబుగ" అనుపదించే; ఉక్కున్న అంద్రావళి మోడమంబోరయిఉట్లుగ" రచించారు. అదీ వేదా.

రిక్కున్న అభిమానించిప తెలుగునే మరింతగా అరికయింపజేసినవారు పాలకురికి సోమన్న. పాలకురికికాలానికి పుత్తరచుడి పెత్తనం, చాళుఖ్యులదే సామ్రాజ్యం. సంస్కృతపదభూయస్వరచనదే సామ్రాజ్యమత్యం. అప్పుడు వట్టమన్నాడు సోమన్న శాసనదుల వోళ్ళలో, రోళ్ళలో, రోళ్ళలో, తిరుగళ్ళలో తిరుగుక్లవడుతున్న ద్విపద గీతులను, వీటిని తెలుగుమూలనొట్టు వేరాలు నుమూ అని ఎలుగెత్తాడు. నూటిగా వేలగా భవిత దెప్పింపే శాను తేనుగులు దీని లేదని చాటాడు. వీరిమానిని మార్లూరునే తెలుగును అటాయడయాలై ఏ వేదాల సరియంతిలో నిలవడం పాలకురికి శైలాట నిదర్శనం. ఇతడు ఇరిప్పత్తంకోసం ఏవ్యామత్తో అశ్రయించలేదు. ఏ పూదాంసో తవ్వలేదు. తనకు కొంచెం ముందుగా భర్మవీరుడుగా పిరిపిచాలం చేసిన అనవని దరితను ఎన్నుకొన్నాడు. అనవనిగారంలోనే మట్టిలో పుట్టి మూడేళ్ళాటగా నిలసిల్లి. మడివాయి మాచయ్యవంటి సామాన్యజనుల జీవితగాథలను స్వీకరించాడు. చదువురాని శాసనదుల గుండెవ్యుళ్ళకు వాహితలైన తెలుగు రాళ్ళ ద్విపదలలో దండికావ్యాలు వృష్టించాడు. శబ్దాన్ని వ్యాకరించగలిగే అపారమృత్యుర్తి ఉన్న అనసామాన్యంలో వాడుకలో ఉన్న వైరిసమాసాలు, వ్యాసహరికవసదాపాలు, కావ్యగౌరవం కలిగించాడు. అవేం కావ్యానికి ప్రాణభూతమని అవరాటా నిరూపించాడు. భావలో, భావనలో, వట్టువులో, భండస్సులో, ఆరువిలులకు తలంపి రాగరిగిన ప్రతిభుటపద్యవాన్ని ప్రకటించి, వైకట్యమూర్తి పాలకురికి సోమన్నాడు. అయితే ఇంతటి వైరాళిని ఎదర్చి రోజుకి రోజు వోవరానికి రారణం ముతంపట్ల అతని టిన్న పాడికద్యుర్నియం. అను బోతో (కైవేతమికో) భాషించనన్నాడు. వరివారేదు. ఆ భరిని ాకిన, రిసేసం యాపిరా వందమహాపాతకాలు చుట్టుటంటాయన్నంతగా గిరిగిటున్నాడు. భాషా విషయంలో, తిరిక్రవిషయంలో అంతటి వ్యర్థంచితను చూపిన ఈ దేశకవీంద్రుడు మతవిషయంలో అంతగా ఎందుకు చుందించుకోయాలో అశ్వర్యం వేస్తుంది.

కృష్ణదేవరాయలు ఆంధ్రకర్ణాటాదీశ్వరుడు. సాహితీసమూహంగణపార్వ తోముడు. రాజకవి, కవితాజ్ఞా. అయినా అతణ్ణి దొడ్డకవిగా నిండ్జెట్టవని ఈ సనదులూ, విరుదులూ కావు. దేవగం తెలుగులో "అమృతమౌళ్య" వంటి

పొత్తరావ్వం వ్రాయడం, అంతఃమండు అతడు వ్రాసినవన్నీ సంస్కృత రావ్వాలే. అప్పటికి తెలుగు ఈ రాయల దృష్టికి అవిపట్ట లేదు. కలలో శ్రీరామ కందో వెలుగు తెలుగురాయలు అందరూ గోరాదేవిగానీ తెలుగులోనే వ్రాయవలసిందని. ఇంతేకా ఆ కన్నడరాయలు గలమందుకున్నారు. ఎక్కడెక్కడ తెలుగు పలుకులున్నో ఏరీ రాశిపోగాడు. "దేశభాషలందు తెలుగు వెన్న" అంటూ ఏనుడో శ్రీనాథుడు అంతోగా అన్నమాటను కృత్యాదిలో తలగ పేగాడు. తెలుగు విలంపి అని అనాటి అన్యభాషియులుంటు ఉన్నారట్టేలు దాదీ చెప్పారు. మమరాలిక పర్యవరణిషలు చేయని ఒకటో మంచివని కూడా చేగాడు. వారితెవ్వరికీ అగులదివి పామార్థ్య గృహస్థుల ఇళ్ళనూ, వాకిళ్ళనూ, యానలనూ, బిరియని తీసులనూ పూరయంగమంగా చిత్రించాడు. "అలవద్యావసాద్యలం ద్విమలచే పద్మాస" అందగిమచోద్విరులెన్ని ఉన్నా "తెలుగులం" చెప్పెట్లది పండితుల తుప్పుదుల్పారు. అయితే తెలుగుకవనికి తలికి కూరాయ కూర్చిన ఈ కవిరాణి "ఉషాస్నాతపర్యాయాకర్షణావళిపండిత్యకళాను" అంటూ మధ్య మధ్య తెలుగువాం కూల అవరిగొట్టాడు. అంటూ కొంతవ్యధ తలిగిన ఒకటి మాత్రం చెప్పకొంటి. తన అస్థానంలో కవిదగ్గలను పోషించడంలోనేకా, మనుచరిత్ర, పాల్కలాపపాటలం వంటి రసవత్ ప్రధంధాలకు కృతికలిత్యం పోషించడంలోనేకా, "ఎదురెడలతో తన మదరికింధ్రము చిగ్గి" పిడిలో పెళ్ళి తెలుగుదనీ తెలుగు వానిగి ఎక్కింపిపోవడంలేక, మదురాచిమిదలో మగ్గిపోయిన తెలుగునేల వాణం చెంగలను ఒక్కటిగా ముడిచి, తెలుగు మాన్యలని పెల్లగొనిగొట్రింప చిలిపి, తెలుగువారి యిపోవల్లది ఖండాంతరాల కూడా వ్యాపించేయగలంతో నేర దృష్టరాచుడు వాన్యతోపొన్నేయుడు; పొత్తా గ్గరి చేయుడు.

పాల్కలాకి పోమన్న ద్విమలచిల్ల రావ్వం వ్రాయడం గొప్ప ప్రయోగమే. కానీ అప్పుడప్పుడు, అసేకం అంటూ ముట్టెప్పుడు, రావ్వలగావొడి కాలు తిలపప్పుడు అతడు పడేసి పెంతులరాజు సంస్కృత ప్రమాపాలతో పామగడిలు చేగాడు. మర పెమన్న అలా కాదు. ఇతడు దేశీయ. ఇతడు వరింపింధంధన్న తెలుగువాడు గట్టెలు తిట్టెన్న అలవెలది. ఆ అలవెలది పద్యంలో చివరి పంక్తి

“విశ్వదాదిరామ వితురవేమ”నే పరిచోతుండాయె. అతఁ డిదివిషయమును పంతులు, ఆ మూడు పంతుల్ల ముల్లారాజు తీవ్రపాపాస్థలము నుండియిచ్చును. తిక్కప్ప కరువాత తెలుగుమీదికి ఎంతటిదాడి పుండ్ల చిలుపు చేశాడు. “కొంప అద్దమందు కొంచెమై యుండరా” అన్నట్లు గ్రహవ్యంధమునందే నివసించుచున్న చిన్న చిన్న పద్యాలలో నిండించి పోయెను. “అల్పాక్షరముల అపభ్రాంతిచేయ” అన్న పాటకురికినివానిని గుట్టుచప్పుడు గాకుండా అదరించి చూపాడు. వేమన్న తెలుగు జాతికిదిద్దున దానకలు ఇంకా ఉన్నాయి. పదునారేడు పదములలోని వేదిపళ్ళ పొట్టలు విప్పిచూపదం, పురుపులెవరో పుణ్యపురుషులెవరో నిద్రచుండి చెప్పదం, అనవరములే కల తన కలాన్ని కత్తిచాడలా ప్రయోగించగలదని నిరూపించదం. ఈ ఒక్క పద్యం చాలు ఈనాటి సంకూర్చి ఎదాపెదా వాడందరానిది.

“ఒలముగలువారు గోత్రముగలవారు

విదైతేత విద్యవిగువారు

పసిదిగలువారి దనిపకొడుకులు

విశ్వదాదిరామ వితురవేమ.”

కాకంటామా పెదపెలువొడన్న పూదయం ఎదురుతిరులించింది. మతమోల్కా అనూ, పైపై పెరుగులనూ, దగాలనూ, దొడ్డిలనూ అడుగడుగునా ఎత్తు చూచి, ఈనాటికి తెలుగువారి గుండెల్లో గూడుకట్టుకునివున్న ప్రజారచన వేమన్న, అరికి పుట్టు పురు అకదిపద్యాలు సామాన్యజనంలో ఎంతటి వంచలనం తరిగిందాయో నేటికీ అనిలాండ్రకోటికి అంతటి చైతన్యాన్నే కలిగివున్నాయి. తెలుగువనితలు అంతాంతరికిరిసి తెచ్చిపెట్టింది వేమన్నే. “నీ భాషకు మూలభూమి ఏద”ని ఎవరైనా అడిగితే దోసిళ్ళకొద్ది ఎత్తిచూపగలిగేది వేమన్న పద్యాలే.

గురజాడను వార్షికి అన్నాడు. వార్షికి రామకవును కావ్యంగా చూచిరాదు. రామడు అదర్శపురుషుడు. ఆ రామకవును యుగయుగాలనూ స్వరచీరుంగా చేపించి వార్షికి. మరి గురజాడను వార్షికితో ఎందుకు పోల్చాడు? ముత్యం నలలు పట్టించునందుకా? కాదు. అంతవరకు ముద్రాకరిలో, వ్యవధిగరి రగడలో, మేలుకొలుపు పొటల్లో తలదాచుకున్న భవదీప్తి అది. వ్యావహారిక భాషను కవిత్వంలో వ్యవేకపెట్టనందుకా? కాదు. జానపదగేయాల్లో దిగకాలకి

ఉన్నదే అది, నా దృష్టిలో ఒక్క "దేశభక్తి" గీతం చాలు గురజాడను వార్మికి అనడానికి. రామాయణం వల్ల ఆదర్శమాదర్శం తెనలో తెలిసింది. దేశభక్తిగీతం వల్ల దేశమంటే కాళ్ళదూ, రిప్పులదూ, చెల్లదూ, చేమలదూ అంతమైను 'మనిషి' అని తెలిసింది.

"దేశమంటే మధ్యరావోయ్

దేశమంటే మనుషులాయ్"

మనిషిని ఇంత నిర్దిష్టంగా చిన్నిదీపవల్ల చూపిన తరుత తెలుగులో మరొకటి లేదు. మనిషిని మనిషిగా చూడడంవల్ల మహత్తరమింత మరేదీలేదు. అందుకే అంటున్నాను-- "దేశభక్తి" గీతం ఒక్కటే చాలు గురజాడను ప్రవక్తగా నిలచెట్ట దానికని. కాలం గడుస్తున్నకొద్దీ గురజాడ ప్రభావం తెలుగునాట మరీంతగా తిరుగుతుంటున్నది. ఇరవయ్యో శతాబ్ది తొలితూటలో ఆరణంబించిన చైతన్యం శ్రమంగా మిద్యాహ్నమాస్త్రాండనింబలా ప్రకాశిస్తున్నది. అయిననుల భావ చైతన్యానికి అడుగుజాడ గురజాడదే.

ఈ అడుగులు రఘునాధిపతికాలాల్లో వున్నవాడు. అడుగులి తీరు తెన్నులూ వేరువేరు. కానీ పిలందరూ పరువారిపవమాణాన్ని, ఆ తరువాతి కాలానూ ప్రతిపాతకం చేసినవారే. అయితే ఒక విశిష్టత-- ఈ అయిదుగురినీ ఏకమాత్రంలో ముదిపేస్తున్నది. అదే దేశీయత. ఈ అయిదుగురు తెలుగు పలుకు ఒకటి పట్టం కట్టిన వారే. తెలుగుతనాన్ని తమ రచనలందూ దీపింపజేసిన వారే. తెలుగువాడు తరతరాలదూ చెప్పుకోగలిగిన ఉత్తమకృతులు రచించినవారే. మొక్కవోని వ్యక్తిత్వమంద్రగలవారే.

ఆనాడు అన్నది - ఈనాడు ఉన్నది

అవనిగొని ఒక ధర్మరాజాగారు. ఆయన తమ్ముడు అర్జునుడు. అతడు మయూదనే ఒక విశ్వవక్త పోషణం చేశాడని. "అందుకు విశ్వవక్తవారం ఏం చేయమంటాను" అని అడుగుతాడు. ఆ ధర్మరాజాగారి దగ్గర వాడుకనామం ఉండిన అర్జునుణ్ణి. . తప్పకుండా పెద్ద బ్రాహ్మణుడు మార్పు చేసే విధులను అతని అర్జునపురుషవరంబే వీణుడుగా మారుతుంది. కానీ దానిని పోషించి ఈ పుష్టిలో ఇంతవరకు లేవకపోతే ఒక గొప్ప నరకు దిద్దించి, వెంటనే తీసుకురా అని అంటాడు. అర్జునుణ్ణి అర్జునపురుషుడు మయూరు దిద్దించి ఎదిరించేలా రాక్షసవంశంబందేత మోయించుకుని తెచ్చి ధర్మరాజుకు ఇచ్చిపోతాడు. ప్రభుత్వంలో ఉన్న ఒక ఉన్నతాధికారిని ఒకానొక కాటాన్ ద్వారా మనంగా : పోయినదే పాపం ఆ కాటాన్ ద్వారా ఏం చేయాలి? ఇంకా రావాలి? అని ఒక దిష్టాంతా గుర్తించేలా తప్పిందాని కదా. ఇది "ఉపకారం ఉపకారం" చేసే పురాణపుష్టి కదా. అదే ఆ మయూరు చేసింది.

దర్శనాధికారుల సహకారము లేకుండా, మన గృహస్థుల ధోరణులనే
తయారే మనకు ముందుగా, అందువులు వస్తే, ఏదో దివ్యపాదే రానుకలంబిస్తే,
దర్శనాధికారుల దోహదమునా సామంతులు, అధికారులు గుర్రాలు, ఏనుగులు,
దబ్బా దమ్మం మొదలయినవి “గణపతి”ను (వర్ణించుట) కూడా సమర్పించు
టంటారు. ఈ వ్యవహారం చూస్తూవుంటే ఎప్పుడు గర్జించుట ఉన్నవాళ్ళకు
అవసరాలవారు, అవకాశాలకోసం అంగణాల్నే వారు సమర్పించుచునే తరచుగా
“మొరాలు” గురికొస్తాయి.

[illegible]

మరి, ఇంతకు మునుముందున్నప్పుడు నాకును నాకుండా ఎలా ఉంటున్నా అంటే ఎప్పుడూ వచ్చినట్లుగా నామీద చలనం వలన నాకు చేరదానీ

3. నారదుడడిగిన ప్రశ్నల్లో మరొకటి, గురులకు, మృద్ధశిష్యులకు పాటునులను, “పేవరికెవని పోరయితుండగజోరే” అని. వేటి రక్కతో చూస్తే గురువుల్లో ప్రాభుత్వోపార్థాయలు పెరిగిలుకొని ప్రధానాచార్యులవరకు వస్తారు. మృద్ధశిష్యుల్లో మృత్తునుంచి రక్షింపబడే మృద్ధకళాకారులందరూ చేరుతారు. పాటునులో సమస్త పుణ్య నోరులేని మూగజీవులందరూ వస్తారు. ఒక రకంగా అలసిన వర్గాలూ, దళితవర్గాలూ ఈ పరిధిలోకి చేరుతాయి. పిళ్ళందరినీ పేదరికం లేకుండా కాపాడుతున్న వారర్థరాణ అని నారదుని ప్రశ్న సారాంశం. పేదర్థగతి పాలకులకు తెలుసు. మృద్ధకళాకారులగతి సంపత్తురానికి సాధి అ కళాకారుల సంఘాలు వతలు పెట్టి వినిపించే పోషణలు తెలుసు. ఇక పాటునుల సంగతి అతిభారంలో పున్న గోమూలవ్యామూలం వివరితంగా తెలుసు. అంత వదలెందుటే; అందరినీ అన్నిటిని మంచి ‘గరిష్టి మాటావో’ నిగదానికి భరా నిందిగా తెలుసు.

4. ఆ మధ్య మనదేశానికి ‘అత్యవసరపరిస్థితి’ ఏర్పడింది. ఎలా చూసినా పట్టెలు, దోమిట్టలు, అందులు, పెండ్లలు, ఊరేగింపులు, హుంపిరింపులు, కట్ట (గట్టె) కల, కిందులయ్యే నూతనలు కనిపించాయి. ‘ప్రమాదం, ప్రమాదం’. తేడాగిరికి ప్రమాదమంటే దేశానికి ప్రమాదం కదా! పైగా దేగుడున్న ప్రతిమలతోడ్యమాలకు వత్తికలు కంఠాలాయుతున్నాయి. అర్థి నెన్ను జాకీ అయ్యింది. పత్రికల మూతులకు దట్టవడ్డాయి. ప్రజాస్వామ్య వాదుల నాల్గులకు సంకెళ్లవడ్డాయి. పత్రికల్లో వచ్చేవార్లు ప్రభుత్వం కంటంలో పోసిన తీర్థాలెవరి. దోగుడ్లు పెరుమాళ్ళు కేటక. ఏ డ్రెస్సులో ఎందరు నలుగురున్నారో, ఏ నిర్వహణలకు ఎవరుమూలుగుతున్నారో ఎరిగలేని పరిస్థితి ఏర్పడింది. ఒకరకంగా అసలు వార్తలు పత్రికల్లో కాకపోవడంవల్ల సత్యం మనకి పొల్ల పోయింది. నరదుడు సామాన్యుడా మరీ, తిర్రాలల్లాడు. దేశంలో వార్తలకున్న ప్రాముఖ్యతన్నీ బాగా తెలిసిపోయాయి. ఆ కాలంలోనే ఈ వార్తాన్ని అంతర్వేషి కేంద్ర చర్చరాజాగారికి ఉపదేశించారు. ఇలాగా—

“వార్తయందు జగము పర్తిబుదున్నది
అదియేలేనినాడ అతిలక్షణులు
అందరారమగ్నులగుదురు కాపుస
వార్త నిర్వహించవలయు పరిధి”.

ఇప్పుడ “పతి” అంటే రాజు, రాజుంటే రాజ్యాధిపాదాన్ని వహించిన శక్తి. ఆ శక్తి పక్షికలకు అతరత్రైల్లో కింది పుంటితే అసలు వార్త బయటికి రాదు. దేశానికి వెలుగులేదు.

